

Григорьев

Александр
Семёнович

monotyps
HUGO BERGER

PODRĘCZNIK
JĘZYKA NIEMIECKIEGO
Z KLUCZEM
KURS ELEMENTARNY

WYDANIE CZWARTE PRZEJRZANE I UZUPEŁNIONE

Biblioteka Pedagogiczna w Radomiu
nr inw.: K - 58524

BGZs 58524

KRAKÓW
GEBETHNER I WOLFF

1 9 4 0

GZ

58524

803.0 (075)

WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE

SPIS RZECZY

	Str.
Od wydawnictwa	5
Wstęp	
I O języku niemieckim	7
II Alfabet i pismo niemieckie	8
III Wymowa	9
IV Akcent.	11
V Zasady pisowni	12
Lekcja 1. Rodzajnik nieokreślony. Czas teraźn. od haben	15
" 2. Rodzajnik określony. Rodzaj rzeczowników. Forma pytająca czasu teraźn. od haben .	17
" 3. Czas teraźn. od haben z przeczeniem. Mein itd.	19
" 4. Czas teraźn. od sein. Przymiotnik	20
" 5. Słaba odmiana czasowników: czas teraźniejszy	22
" 6. Rzeczownik. Odmiana słaba rzeczowników ro- dzaju męskiego	24
" 7. Czas przeszły niedok. od haben. Ich, unser itd.	27
" 8. Odmiana mocna rzecz. rodz. męskiego, grupa I.	28
" 9. Czas przeszły niedok. od sein. Tryb rozkazujący	30
" 10. Odmiana mocna rzecz. rodz. męskiego, grupa II.	32
" 11. Czasowniki nieregularne: müssen i sollen . . .	34
" 12. Odmiana mocna rzeczowników rodz. żeńskiego. Zaimki dzierżawcze	37
" 13. Odmiana słaba rzeczowników rodz. żeńskiego. Dieser, diese, dieses	40
" 14. Słaba odmiana czasowników: czas przeszły niedokonany. Odmiana zaimków osobi- stych: liczba pojedyncza.	41
" 15. Odm. mocna rzeczow. rodz. nijak., grupa I. .	44
" 16. Odmiana przymiotników a) z rodz. określ. .	45
" 17. Czas przeszły dokonany od haben i sein. Od- miana zaimków osobistych: liczba mnoga	48
" 18. Mocna odm. rzeczow. rodz. nijak., grupa II. . Odmiana mieszana. Czasowniki niereg- ularne können i wollen.	50
" 19. Odmiana przymiotnika b) z rodzaj. nieokreśl- nym c) bez rodzajnika. Przyimki, rządzące przypadkiem trzecim i czwartym	52
" 20. Mocna odmiana czasowników: klasa I. Od- miana zaimka wskazującego, względnego i pytającego	56
" 21. Stopniowanie przymiotników i przysłówków. Czas przeszły niedok. od wollen. Przyimki, rządzące przypadkiem czwartym	59

2-9/84/223

DRUKARNIA NARODOWA W KRAKOWIE

	Str.
Lekcja 22. Mocna odmiana czasowników: klasa II. Przyimki rządzące przypadkiem drugim	63
„ 23. Czas zaprzeszły od haben i sein. Czasowniki zwrotne. Czasowniki złożone	66
„ 24. Czas przyszły od haben i sein. Mocna odm. czasown.: kl. III. Odmiana imion własnych	71
„ 25. Strona bierna	74
„ 26. Liczebniki główne. Kl. IV czasown. odm. moc.	78
„ 27. Liczebniki porządkowe. Klasa V. odmiany mocnej czasownika	81
„ 28. Tryb przypuszczający. Zaimek wskazujący	84
„ 29. Mocna odmiana czasowników: klasa VI. Tryb warunkowy	88
„ 30. Mocna odmiana czasowników: klasa VII i VIII	90
„ 31. Rodzaje zdań	93
„ 32. Szyk wyrazów w zdaniu	95
„ 33. Zdania czasowe	99
„ 34. Zdania warunkowe i przyzwolone	103
„ 35. Zdania przyczynowe i celowe. Zd. skutkowe	107
„ 36. Mowa zawista	111
Dodatek	
Wzory odmian	116
Wykaz czasowników mocnych i nieregularnych	130
Przykłady użycia najważniejszych przyimków	140
Słowniczek najczęstszych terminów gramatycznych	142

OD WYDAWNICTWA

Warunki chwili bieżącej wywołały gwałtowną potrzebę zwięzłego samouczka języka niemieckiego, który by w niewielu dniach pozwolił opanować podstawowe wiadomości gramatyczne i najniezbędniejszy zasób wyrazów, bez uciekania się do pomocy nauczyciela. Postanowiliśmy zatem przystosować do aktualnych wymagań i wydać kurs elementarny „Podręcznika języka niemieckiego“ H. Bergera, autora, mającego od dziesiątków lat ustalone nazwisko w dziedzinie samouczków języków obcych. Koncepcja ta pozwoliła dać publiczności jak najszybciej wartościowy samouczek tak potrzebnego obecnie języka.

Najważniejsze zmiany, odróżniające obecne (trzecie) wydanie od poprzednich, polegają na tym, że powiększono część właściwą, gramatyczną, a to przez dodanie 6 lekcji poświęconych składni zdania, wzornika odmian (grupującego w przejrzystym porządku materiał gramatyczny w samouczku ze względów metodycznych rozproszony), wykazu czasowników mocnych i nieregularnych, tabeli użycia przyimków, słowniczka terminów gramatycznych niemieckich, oraz rozszerzenie uwag wstępnych o języku i piśmie niemieckim, wymowie, akcencie i ortografii. W dotychczasowym tekście wprowadzono szereg nowych ćwiczeń, uzupełniono lub też zmodyfikowano zasady gramatyczne, ujednolicono i unowocześniono terminologię i ortografię, a w podanych do ustępów słówkach zaznaczono: 1) akcent, o ile nie pada na drugą zgłoskę od końca, 2) końcówki, charakteryzujące odmianę rzeczowników i 3) wymowę (w trudniejszych wypadkach i przy użyciu najprostszego systemu transkrypcji fonetycznej). Przy

opracowywaniu tych zmian oparto się na wydanych w kraju gramatykach (ze szczególnym uwzględnieniem gramatyk Ippoldta, Jahnera, Zagajewskiego i Dewitzowej-Żółtkowskiej) oraz na wydawnictwie zagranicznym „Deutsch für Ausländer“. Zamknięto książkę najważniejszym bodaj ze stanowiska samouka dodatkiem w postaci „klucza“, zawierającego przekłady i rozwiązania zawartych w książce tekstów i ćwiczeń.

Przerobienie niniejszego podręcznika daje dostateczne podstawy do dalszego pogłębiania znajomości języka niemieckiego przez lekturę łatwych utworów, (których wyboru nie brak w wydawnictwach polskich), wspomagana słownikiem i którąkolwiek ze szkolnych gramatyk języka niemieckiego.

Kraków, listopad 1939.

UWAGA DO WYDANIA IV.

Kilkutysięczny nakład trzeciego wydania „Podręcznika“ wyczerpał się w ciągu niespełna 3 miesięcy przy utrzymującym się nadal zapotrzebowaniu. Skłania nas to do wypuszczenia wydania czwartego, które jest niezmiennym przedrukiem, dokonany po poprawieniu zauważonych błędów i usterek.

W obecnym swym wydaniu „Podręcznik“ zostanie uzupełniony przez znajdującą się w przygotowaniu drugą część w formie doboru lektury z odpowiednimi objaśnieniami. Lektura ta wprowadzi ucznia w najważniejsze dziedziny życia codziennego, rozszerzając znacznie zapas słów i wiadomości językowych.

Kraków, luty 1940.

GEBETHNER I WOLFF
KRAKÓW

WSTĘP

I. O języku niemieckim.

Język niemiecki tworzy wraz z językami pokrewnymi tj. holenderskim, flamandzkim, duńskim, norweskim, szwedzkim, islandzkim i częściowo angielskim germańską gałąź języków indoeuropejskich, do których należą w Europie poza germańskimi: język grecki, języki romańskie, słowiańskie, litewski i łotewski, zaś w Azji ormiański, irański oraz indyjski.

Czynniki etnograficzne, geograficzne i historyczne, które ukształtowały naród i państwo niemieckie, znalazły swój wyraz także w języku, zróżnicowanym na liczne narzecza (dialekty). Narzecza tymi mówi po dzień dzisiejszy lud niemiecki. Wykazują one tak znaczne nieraz różnice, że nawet o języku flamandzkim i holenderskim mówi się, że nie są niczym innym jak tylko dialektami dolnoniemieckimi. Narzecza niemieckie dzieli się zwykle na 2 zasadnicze grupy, tj. górnioniemieckie (oberdeutsch lub hochdeutsch) i dolnoniemieckie (niederdeutsch). Pierwszymi mówią w Niemczech Półd. łącznie z Austrią oraz w Szwajcarii i Alzacji, drugimi w Niemczech Półn. Dialekty dolnoniemieckie znane są również pod nazwą plattdeutsch (platt = płaski), a to od rozległych równin półn. Niemiec. Poza tym wyróżnia się jeszcze grupę dialektów średnioniemieckich, obejmującą narzecze frankońskie i turyngskie. — Sam wyraz deutsch pochodzi od staroniemieckiego *diutisk* = ludowy. Oznaczał on od VIII w. język ludu w odróżnieniu od języka warstw oświeconych t. j. łaciny. Od XV w. wszyscy w ogóle Niemcy nazywają siebie die Deutschen.

Dzisiejszy język literacki (hochdeutsche Schriftsprache), wspólny wszystkim kulturalnym Niemcom, jest wytworem głównie narzeczy górnioniemieckich. Bierze on początek z języka biurokracji, który zaczął się rozwijać ok. XV w. w kancelarii cesarskiej i w kancelarii Wielkiego Elektora Saskiego. Dzięki domieszkom elementów gwarowych średnio- i dolnoniemieckich język ten był prawie powszechnie zrozumiały. Zdecydowało to o wybraniu go przez Lutra do przekładu Biblii, który to fakt przyczynił się z kolei do jego rozpowszechnienia i przyjęcia jako wspólnego

języka wszystkich Niemców. W zakresie wymowy ustalono również jednolite zasady, które, pielegnowane przez teatr pod nazwą wymowy scenicznej (Bühnenaussprache), obowiązują w szkole i w życiu świata kulturalnego. — Od czasu wojny 30-letniej, po której dokonano „czystki“ — językowej, język niemiecki nie uległ zasadniczym zmianom. Dzisiejszy kierunek narodowo-socjalistyczny zaznacza się w tej dziedzinie radykalnym zniemczaniem wyrazów obcych i wielką dbałością o czystość języka, nad czym czuwa specjalny urząd tzw. Deutsches Sprachpflegeamt.

II. Alfabet i pismo niemieckie.

Druk			Pismo			Druk			Pismo		
Duże litery	Małe litery		Duże litery	Małe litery		Duże litery	Małe litery		Duże litery	Małe litery	
A	a	(a)	<i>A</i>	<i>a</i>		N	n	(n)	<i>N</i>	<i>n</i>	
B	b	(b)	<i>B</i>	<i>b</i>		O	o	(o)	<i>O</i>	<i>o</i>	
C	c	(c)	<i>C</i>	<i>c</i>		P	p	(p)	<i>P</i>	<i>p</i>	
D	d	(d)	<i>D</i>	<i>d</i>		Q	q	(q)	<i>Q</i>	<i>q</i>	
E	e	(e)	<i>E</i>	<i>e</i>		R	r	(r)	<i>R</i>	<i>r</i>	
F	f	(f)	<i>F</i>	<i>f</i>		S	s, ß (s)		<i>S</i>	<i>s</i>	
G	g	(g)	<i>G</i>	<i>g</i>		T	(t)		<i>T</i>	<i>t</i>	
H	h	(h)	<i>H</i>	<i>h</i>		U	u	(u)	<i>U</i>	<i>u</i>	
I	i	(i)	<i>I</i>	<i>i</i>		V	v	(v)	<i>V</i>	<i>v</i>	
J	j	(j)	<i>J</i>	<i>j</i>		W	w	(w)	<i>W</i>	<i>w</i>	
K	k	(k)	<i>K</i>	<i>k</i>		X	x	(x)	<i>X</i>	<i>x</i>	
L	l	(l)	<i>L</i>	<i>l</i>		Y	y	(y)	<i>Y</i>	<i>y</i>	
M	m	(m)	<i>M</i>	<i>m</i>		Z	z	(z)	<i>Z</i>	<i>z</i>	

Starożytni Germanowie posługiwali się pismem tzw. runicznym (gockie runa = tajemnica), ciętym na deseczkach i stąd unikającym linii poziomych i okrągłych. Starszy alfabet runiczny liczył 24 znaki, młodszy (VIII w. po Chr.), skrócony, 16 znaków. Zabytki pisma runicznego, z których najstarsze pochodzą z III w. po Chr., znachodzi się na obszarze od Morza Czarnego po Skandynawię. — Po przyjęciu wiary chrześcijańskiej zaczęli Germanowie używać pisma łacińskiego. Pismo to, zmieniane wciąż w klasztorach przez mnichów-pisarzy, przybrało w końcu kształt dzisiejszy, określany jako pismo gotyckie, zwane też frakturą (czyli pismem „łamanym“. Niemcy uważają je za swoje pismo narodowe i używają najchętniej zarówno w druku jak i w piśmie. Do niedawna rezygnowano z niego w dziełach naukowych, przeznaczonych też dla zagranicy, oraz w prasie; dzisiaj i w tym rodzaju druków wprowadza się prawie wyłącznie frakturę.

III. Wymowa.

A. Samogłoski

Samogłoski dzielą się:

1. na pojedyncze: a, e, i, o, u, y; ä, ö, ü, złożone (dwugłoski) ai, au, äu, eu, ei.
2. na krótkie i długie.

Samogłoski pojedyncze wymawia się:

krótko 1) jeżeli po nich następuje spółgłoska podwójna, nie zawierająca niemego „h“; 2) przed {ch, ch, np. Tisch (stół), Küche (kuchnia); 3) w zgłosce kończącej się na kilka spółgłosek, np. bald (wkrótce).

Uwaga. Wszystkie samogłoski w zgłoskach nieakcentowanych mają zawsze krótki dźwięk. Krótkość samogłoski wyraża się w pisowni często przez podwojenie spółgłoski, następującej po samogłosce, np. Ball (piłka) wym. bäl.

długo 1) w zgłosce kończącej się na samogłoskę: Na-men (imię), da (tutaj) 2) przed pojed. spółgłoską na końcu wyrazu: Weg (droga), kam (przyszłość) (niemego h nie liczy się za spółgłoskę).

a = ä*), np. Rappe, hatte;	= ä*), np. Name
e = ē, np. Wetter, treffen;	= ē np. Rede, fehlen
i = i, np. Himmel, Mittel;	= i np. mir, ihm
o = ö np. hoffen, Roggen;	= ö np. loben, Röhle
u = ü np. Mutter, Luft;	= ü np. Rute, Flur

*) Samogłoski krótkie oznaczamy znakiem ˘, samogłoski długie zaś przez —.

ŷ = ȳ, np. Pŷŷŷt, mŷŷtŷŷ;

ä = ě, np. Hälŷte, Rälŷte;

ö = eu w francuskim wyrazie *peur*, np. Schöpfer, Göttin, öffnen, rōŷten; głoska ta powstanie, gdy przy ułożeniu warg do wymowy „o“ (zaokrąglenie) będziemy się starali wymówić „e“;

ü = u w francuskim słowie *future*, np. Hütte, Müller, füttern; dźwięk ten powstaje, gdy przy ułożeniu warg do wymowy „u“ (wysunięcie wprzód i zaokrąglenie) będziemy wymawiali „i“.

Uwaga. Długość samogłoski wyraża się w pisowni przez a) podwojenie samogłoski **a, o, e**, np. Meer (morze) wym. mēr, b) nieme „e“ po „i“, np. Bier (piwo) wym. bīr, c) h po samogłosce: Faŷne wym. fāne.

Samogłoska „i“ (w przeciwieństwie do jęz. polskiego) nigdy nie zmiękcza poprzedzającej spółgłoski: Honīg (miód) wymawia się tak samo twardo jak Rechnung (rachunek).

B. Dwugłoski

Dwugłoski wymawiają się w języku niemieckim jako jedna głoska.

ai, ei = aj, np. Hain (gaj) wym. hajn, mein (mój) wym. majn.

au = au np. Traum (sen), Baum (drzewo).

äu, eu = oj, np. Träume (sny) wym. trojme, Beute (łup) wym. bojŷte.

C. Spółgłoski

Większa część spółgłosek pojedynczych wymawia się w języku niemieckim jak w polskim; oznaczamy zatem wymowę tylko tych, które wymawiają się inaczej niż w języku polskim, np.:

ch ma brzmienie dwojakie:

tuwarde (jak w języku polskim) po **a, o, u**

miękkie (jeszcze miękksze niż w pol. wyrazie „chirurg“) po wszystkich innych samogłoskach, po **i, e, u** i w przyrostku -chen, np. ich, Mädchen.

Poza tym przed **f** i **s** wymawia się jak **t**, np. waŷŷen (rósć) wym. waksen; Daŷŷ (borsuk) wym. daks.

ä = k, np. Ader (rola) wym. aker.

bt = t, np. Stadt (miasto) wym. sztat; Geŷandt (poseł) wym. gezanŷe.

g brzmi jak polskie „g“, wyjąwszy w zgłoskach końcowych nieakcentowanych, gdzie się wymawia prawie jak „ch“ np. Gut, Tag, lang, ale freudīg (radosny) wym. frojdich; richtīg (słuszny) wym. richtich.

h nie wymawia się wcale a) między dwiema samogłoskami, np. ŷeŷen (widzieć) wym. ze-en, b) przed spółgłoskami: ŷieŷt

(widzi) wym. zīt, c) na końcu wyrazu: Stroh (słoma) wym. sztrō.

ph = f, np. Philoŷophie' (filozofia) wym. filoŷof.

qu = kw, np. Quelle (źródło) wym. kwele; beque'm (wygodny) wym. bekweŷm.

f na początku zgłoski i między dwiema samogłoskami wymawia się jak polskie „z“, np. ŷagen (mówić) wym. zagen; Reīŷe (podróż) wym. rajze.

s zawsze na końcu zgłoski, wymawia się jak polskie „s“, np. Haus, das, Maus, Maus'chen.

ŷh = sz, np. Schriŷt (pismo) wym. szriŷt; friŷh (świeży) wym. frisch.

sch = s—ch, np. Haus'chen (domek) wym. hojs-chen; Maus'chen (myszka) wym. mojs-chen.

ŷp = szp, ŷt = szt na początku wyrazu, np. ŷpringen (skakać) wym. szpringen.

ŷŷ, ŷ = polskie „s“.

tŷh = cz, np. deutŷh (niemiecki) wym. dojcz.

v = f; w wyrazach obcych = w, np. Vater (ojciec) wym. fater; brav (dzielny) wym. brow.

š, š = c, np. ŷahn (zab) wym. can; Kaŷe (kot) wym. kace.

Spółgłoski dźwięczne wymawiają się na końcu wyrazu bezdźwięcznie, np. Schlag (uderzenie) wym. szlak.

Tak samo bezdźwięcznie wymawiają się spółgłoski dźwięczne przed przyrostkami **bar-, -lich, -lein, -nis, -ŷam, -ŷal**, np. ŷchādlich (szkodliwy) wym. szellich regŷam (ruchliwy) wym. rekzam itd.

Spółgłoski podwójne wymawia się jak pojedyncze, np. Affe (małpa) wym. afe, Kammer (komora) wym. kamer.

Uwaga. s występujące w liczbie pojed. zmienia się przed końcówkami odmiany na ŷ, np. Haus = Häuŷer; Glas = Gläŷer, des Gläŷes, dem Gläŷe.

ŷ po samogłosce krótkiej zmienia się na ŷŷ (ss), np. Fluŷ = die Fluŷŷe. Die Ruŷ = die Ruŷŷe; ale Schōŷ = Schōŷŷe, Ruŷ = Ruŷŷe.

IV. Akcent.

1. Akcent w języku niemieckim nie jest tak ustalony jak w języku polskim; może on spoczywać na różnych zgłoskach. Poza tym w wyrazach złożonych obok akcentu głównego istnieje jeszcze akcent poboczny. Akcent główny pada na pierwszą część składową, tj. określnik, dalsze części składowe otrzymują akcent poboczny, np. Bu'chel'nband (oprawa książki), Rna'ben'ŷchu'ŷe (szkoła męska).

2. W wyrazach pojedynczych akcent spoczywa na zgłosce rdzennej, np. *Rō'nig* (król), *Rō'nigin* (królowa), *Rō'niglicĥ* (królewski), *Rō'niginnen* (królowe). — *Wyjątki*: a) *Fore'lle* (pstrąg), *Ĥollu'nĥer* (bez), *lebe'nĥig* (żywy), *lutĥe'riſĥ* (luteranśki), *Berli'n*; b) w wyrazach zakończonych na *-ei*, *-ieren*, *-ur*, *-ant*, *-at*, *-ent*, *-ie*, *-il* akcent kładzie się na wymienionych końcówkach, np. *Malerei'* (malarstwo), *ſtudio'ren* (studiować), *Friſu'r* (fryzura), *Liefera'nt* (dostawca), *Psyĥologie'* (psychologia), *Phyſi'k* (fizyka) — ale *Gramma'tik*, *Pol'i'tik*, *Mathema'tik*, *Lo'git*.
3. Rzeczowniki i przymiotniki złożone, o ile nie pochodzą od czasowników złożonych, mają akcent *na pierwszej części składowej* (zob. pkt. 1), np. *Ĥau'sſchlüſſel* (klucz od domu), *lo'benswert* (godzien pochwały). — *Wyjątki*: *Jahrĥu'nĥert* (stulecie), *Viertelſtu'nĥe* (kwadrans), *allmä'ĥtig* (wszechmocny), *glüĥſelig* (szczęśliwy).
4. W czasownikach złożonych (i pochodzących od nich rzeczownikach i przymiotnikach: porów. pkt. 3) akcent spoczywa *na zgłosce rdzennej*, o ile czasownik jest nierozdzielny (tj. z przedrostkiem *be-*, *ent-*, *er-*, *ge-*, *ver-*, *zer-*), zaś *na przedrostku*, gdy czasownik jest rozdzielny (tj. z przedrostkiem *an-*, *ab-*, *auf-*, *aus-*, *ein-*, *her-*, *hin-*, *nach-*, *vor-*, *zu-*, *entgegen-*, *zuvor-*), np., *bea'rbeiten* (opracować) i *Bea'rbeitung* (opracowanie), *erbi'tten* (upraszać), *verne'hmen* (usłyszeć), *a'ngaben* (podawać) i *Angabe* (podanie). Złożenia z przedrostkami *durch-*, *um-*, *über-*, *unter-* są raz rozdzielne, raz nierozdzielne i zależnie od tego zmienia się ich akcent jak również znaczenie, np. *u'mſchreiben* (przepisać), *umſchrei'ben* (opisać itd.).
5. Przedrostki *bei-*, *-ur-* są zawsze akcentowane, np. *Bei'lage* (dodatek), *ur'teilen* (sądzić), *u'nbeding't* (bezwzględnie).

V. Zasady pisowni.

1. Pisownia spółgłoski „s“.

Spółgłoska „s“ posiada w jęz. niemieckim dwojakie brzmienie: a) dzwięczne, odpowiadające polskiemu „z“ oraz b) bezdzwięczne, równające się polskiemu „s“.

Na wyraz nie tych 2 brzmień pisownia niemiecka używa w alfabecie gotyckim czterech liter a to: *ſ*, *s*, *ſſ* i *ß*, zaś w łacińskim trzech liter: *s* = *ſ*, *s*; *ss* = *ſſ*; *ß* = *ß*. Wynikają stąd pewne trudności ortograficzne, dla których uniknięcia podajemy następujące zasady.

ſ używa się: 1. *Na początku wyrazu oraz w przyrostkach słowotwórczych* *-ſal*, *-ſel*, *-ſam*, np. *Segen* (błogosławieństwo); *grauſam* (srogi) itp. 2. *Wewnątrz wyrazu* a) między dwiema samogłoskami, np. *leſen* (czytać), b) po spółgłoskach, np. *ſirſe* (proso), c) przed każdym *p* i *t* należącym do zgłoski rdzennej (pnia), np. *Luſt* (ochota).

s pisze się: 1. *Na końcu wyrazów* a) które wewnątrz pisze się przez *ſ*; pisownia ta pozostaje także w złożeniach z tymi wyrazami, np. *Preis* — *Preiſe*, (cena), *Preisangabe*, *Preisliſte* (wykaz cen) i t. p. oraz b) tych wszystkich, których nie można wzdlużyć, jak również wszystkich końcówek np. *niĥts* (nic), *ſtets* (ciągle), *Land-es* (kraju) itp. Poza tym używa się tego „s“ jako *znaku łączącego* w złożeniach, np. *Donner-s-tag* (czwartek).

ß używa się 1. wewnątrz i na końcu wyrazu po długiej samogłosce; 2. na końcu wyrazu po krótkiej samogłosce, ale tylko jako odpowiednik występującego wewnątrz *ſſ*. W tym wypadku pisownia ta pozostaje również przed zaczynającymi się od spółgłoski przyrostkami słowotwórczymi oraz w złożeniach, np. *ſlüſſe* — *ſlüß* — *ſlüßer* (rzeki — rzeka — brzeg rzeki); 3. przed końcówkami odmiany, zaczynającymi się od spółgłoski, jako odpowiednik *ſſ*, występującego w środku wyrazu, np. *haſſe* (nienawidzę), *haßte*, *haßt*.

2. Duże litery

Dużymi literami pisze się:

1. Wszystkie *rzeczowniki*, np. *der Mann* (mężczyzna), *das Haus* (dom), *die Nabel* (igła).
2. Wszystkie części mowy używane *rzeczownikowo* (czasowniki, przymiotniki, liczebniki), np. *das Tanzen* = tańcowanie (od *tanzen*), *das Grün* = zieleń, (od *grün*), *das Hundert* = setka (od *hundert*); w szczególności przymiotniki po wyrazach *alles* etwas, *manĥes*, *wiel*, *wenig*, *niĥts*, np. *alles Gute* (wszystko dobre), *niĥts Neues* (nic nowego), *wiel Schleĥtes* (wiele złego) itd.
3. *Zaimki*, służące do oznaczenia *w listach i przemowach osoby*, do której się zwracamy, wyjąwszy *ſich* i *ſelbſt*, np. *Ich habe Deinen Brief erhalten*. *Es freut mich*, *daß Du Dich wohl befindest* = otrzymałem twój list. *Cieszę się*, że się masz dobrze. *Seine Erzählung*, *Euere Majestät*. Zaimek osobisty *Sie* = pan, pani; *Sſr* = pański, pani, np. *Was machen Sie?* co pan robi? *Wie geht's Ihnen?* jak się pan ma?
4. *Przymiotniki na -er*, utworzone od nazw krajów i miejscowości, np. *Ratauer Schloß* (zamek krakowski), *Schwelger Rāſe* (ser szwajcarski) oraz na *-iſĥ*, pochodzące od

imion własnych i zastępujące 2 przyp., np. die Schillerischen Gebichte (poematy szyllerowskie = Szyllera), die Mozartische Musik (muzyka mozartowska = Mozarta); ale homerisches Gelächter (śmiech homerycki).

5. Przymiotniki i liczebniki porządkowe w imionach panujących, tytułach i nazwach, np. Karl der Große (Karol Wielki), Joseph der Zweite (Józef II.), Deutsche Bank (Bank Niemiecki).

3. Dzielenie wyrazów.

1. Przy dzieleniu wyrazów pojedynczych w języku niemieckim obowiązują następujące zasady:

1. Spółgłoskę pojedynczą, znajdującą się między dwiema samogłoskami przenosi się zawsze do następnej linii, np. Schu-le (szkoła), Le-ben (życie), schrei-ben (pisać), nā-ßen (szyć).
2. Z grupy 2 lub więcej spółgłosek między dwiema samogłoskami przenosi się na drugą linię spółgłoskę ostatnią, np. Fin-ger (palec), Rit-ter (rycerz), Deut-scher (Niemiec), Sit-zung (posiedzenie), Stād-te (miasta), nen-nen (nazywać).
3. Spółgłosek złożonych: **ch, ph, sch, th, ß**, nie rozdziela się, lecz uważa się je za jedną literę. Pozostają one przy pierwszej zgłosce, jeżeli następuje spółgłoska, przy drugiej zaś wtedy, jeżeli następuje samogłoska, np. Sa-che (rzecz), ale fāch-lich (rzeczowy), Mi-schung (mieszanina) ale Mi-sch-ling, (mieszaniec) So-phie (Zofia), ka-tholisch (katolicki).
4. **st** nie dzieli się nigdy, lecz przenosi na drugą linię, np. Rü-stung (uzbrojenie), Fen-ster (okno), ko-sten (kosztować). — Należy jednak odróżnić **ßt**, gdzie „ß“ należy zawsze do pnia, a „t“ do końcówki, np. ich wuß-te (wiedziałem).
5. **d** przechodzi przy dzieleniu w **t-t**, np. nēden = net-ten.
6. Dwugłoskę nie dzieli się nigdy, np. er-freu-en (uradować), schau-er-lich (okropny).
7. W wyrazach pochodzenia łacińskiego lub greckiego połączeń głosek **p, b, t, g, k, d + l, r, m, n** nie dzieli się np. Qua-drat, Pu-blitum, Po-da-gra.

II. Wyrazy złożone dzieli się według ich części składowych, np. Diens-tag (wtorek), Abend-brot (kolacja), beob-achten (obserwować), vor-aus (naprzód). To samo tyczy się wyrazów obcych złożonych, np. Mon-arch (monarcha), Unter-esse (interes) — Stosownie do tej zasady wyrazy takie jak Schiff-fahrt (jazda okrętem), Brenneffel (pokrzywa) dzieli się: Schiff-fahrt, Brenn-nessel. Wyjątki: Mit-tag (południe) i den-noch (jednak).

Lekcja 1.

Rodzajnik nieokreślony.

1. W języku niemieckim używa się zasadniczo przed każdym rzeczownikiem *rodzajnika określonego* lub *nieokreślonego*. Rzeczowniki są podobnie jak w języku polskim, rodzaju męskiego, żeńskiego i nijakiego. Rodzajnik ułatwia rozpoznanie rodzaju rzeczownika i przypadku.

2. *Rodzajnik nieokreślony* dla rzeczownika w znaczeniu ogólnym, niepewnym lub takiego, o którym nie było jeszcze mowy, opiewa:

ein dla rodz. męskiego, **eine** dla rodz. żeńskiego,
ein dla rodz. nijakiego.
(jeden, -a, -o)

Odmiana.

rodz. męski	rodz. żeński
przyp. 1. ein	przyp. 1. eine
„ 4. einen	„ 4. eine
rodz. nijaki	
przyp. 1. ein	
„ 4. ein	

Przypadek pierwszy.

ein Vater ojciec
ein Onkel wuj, stryj
eine Mutter matka
eine Tochter córka
ein Messer nóż
ein Buch książka

Przypadek czwarty.

einen Vater ojca
einen Onkel wuja
eine Mutter matkę
eine Tochter córkę
ein Messer nóż
ein Buch książkę

Zaimek osobisty.

Ich ja
du ty
er on
sie ona

es ono
wir my
ihr wy
sie oni, one

Czasownik i słowo posilkowe

haben mieć

Czas teraźniejszy.

Forma twierdząca

Ich habe	ja mam	wir haben	my mamy
du hast	ty masz	ihr habt (habet)	wy macie
er, sie, es hat	on, ona, ono ma	sie haben	oni, one mają

Haben ma podwójny charakter: a) jest *czasownikiem samodzielnym*, b) *słowem posiłkowym*, służącym do tworzenia złożonych form innych czasowników. Taki sam charakter jak **haben** posiadają jeszcze czasowniki *sein* — być i *werden* — stać się. W roli słów posiłkowych czasowniki te tracą swoje właściwe znaczenie.

Porządek w zdaniach jest następujący: *podmiot* (Subjekt), *orzeczenie* (Prädikat), *przedmiot* (Objekt), np. Ich habe ein Messer.

Ich habe einen Vater. Er hat eine Mutter. Sie hat ein Messer. Es hat ein Buch. Wir haben einen Vater. Ihr habt eine Mutter. Sie haben eine Tochter.

I. Ich habe einen Vater. Du hast eine Mutter. Er hat eine Tochter. Sie hat ein Messer. Es hat ein Buch. Wir haben einen Vater. Ihr habt eine Mutter. Sie haben eine Tochter.

II. My mamy matkę. Wy macie ojca. Oni mają córkę. Ono ma książkę. Ona ma wuja. On ma nóż. Ty masz książkę.

Lekcja 2.

Rodzajnik określony.

Prawidło. — *Rodzajnik określony dla rzeczowników w znaczeniu szczególnym, znanym i takich, o których już była mowa jest:*

der dla rodz. męskiego	die dla rodz. żeńskiego
das dla rodz. nijakiego.	
(ten, ta, to)	

Odmiana.

rodz. męski	rodz. żeński
przyp. 1. der Vater ojciec	przyp. 1. die Mutter matka
„ 4. den Vater ojca	„ 4. die Mutter matkę
rodz. nijaki	
przyp. 1. das Buch książka	
„ 4. das Buch książka	

Rodzaj rzeczowników.

Rodzaj rzeczowników można rozpoznać albo ze *znaczenia* albo z *zakończenia*. Podajemy niżej kilka najważniejszych reguł w tym względzie. I tak:

a) **Męskie są:**

- wszystkie rzeczowniki oznaczające istoty męskie, np. **der** Vater (ojciec), **der** Lehrer (nauczyciel), **der** Hahn (kogut) itd.
- nazwy pór roku, dni, miesiące i stron świata.
- rzeczowniki zakończone na -ig, -ling, np. **der** Honig (miód), **der** Feigling (tchórz).

b) **Żeńskie są:**

- wszystkie rzeczowniki oznaczające istoty żeńskie, np. **die** Tochter (córkę), **die** Kuh (krowa);
- rzeczowniki zakończone na -in, -ei, -ung, -heit, -leit, -schaft i większa część na -e, np. **die** Arbeiterin (pracowniczka), **die** Bücherei (biblioteka), **die** Kleidung (ubranie), **die** Klugheit (roztropność), **die** Dankbarkeit (wdzięczność), **die** Gesellschaft (towarzystwo), **die** Freude (radość).

c) Nijakie są:

1. rzeczowniki oznaczające istoty młode, np. das Kind (dziecko), das Lamm (jagnię);
2. nazwy miast i krajów (z wyj. zakończonych na -ei), np. das große Berlin (wielki Berlin);
3. rzeczowniki zakończone na -chen, -lein, -tum, np. das Bildchen (obrazek), das Büchlein (książeczka), das Eigentum (własność).

haben mieć.

Czas teraźniejszy.

Forma pytająca

Habe ich? ¹⁾ czy ja mam?	hat es? czy ono ma?
hast du? czy ty masz?	haben wir? czy my mamy?
hat er? czy on ma?	habt ihr? czy wy macie?
hat sie? czy ona ma?	haben sie? czy oni, one mają?

1. Was habe ich? Ein Messer. Was hast du? Ich habe ein Buch. Was hat der Vater? Er hat ein Haus. Was hat die Mutter? Sie hat eine Blume. Hat er einen Vater und eine Mutter? Ja. Hat sie einen Onkel? Ja, sie hat einen Onkel und eine Tante. Der Onkel und die Tante haben ein Haus. Hat die Tante eine Tochter? Nein, sie hat einen Sohn. Hat das Kind das (ein) Messer? Nein, es hat ein Buch. Was habt ihr? Wir haben nichts.

die Blume kwiat	was co
die Tante ciotka	ja, jawohl tak, tak jest
die Tochter córka	nein (<i>najn</i>) nie
Karl Karol	und i, a
der Sohn (<i>zōn</i>) syn	nichts (<i>niche</i>) nie
das Kind (<i>kinl</i>) dziecko	das Haus dom

II. Czy masz ojca? Tak, mam ojca i matkę. Czy ojciec ma dom? Nie. Czy wuj ma dom? Tak. Czy ciotka ma syna? Tak, ona ma syna i córkę. Czy oni mają dom? Nie. Co ty masz, Karolu? Mam kwiat. A co ma dziecko? Ono ma nóż. Co oni mają? Oni nic (nie) mają.

¹ W zdaniach pytajnych stawia się czasownik na *pierwszym miejscu*.

Lekcja 3.

haben mieć.

Czas teraźniejszy.

Forma przecząca

Forma pytająca zaprzeczona

Ich habe nicht ja nie mam	Habe ich nicht ? czy nie mam?
du hast nicht ty nie masz	hast du nicht ? czy nie masz?
er, sie, es hat nicht on, ona,	hat er, sie, es nicht ? czy on,
ono nie ma	ona, ono nie ma?
wir haben nicht my nie mamy	haben wir nicht ? czy nie ma-
	my?
ihr habt (habet) nicht wy nie	habt ihr nicht ? czy nie ma-
macie	cie?
sie (Sie) haben nicht oni, one	haben sie (Sie) nicht ? czy
(pan, pani, panowie, panie)	oni, one (pan, pani, pano-
nie mają	[wie, panie] nie mają?

Zaimek dzierżawczy.

rodz. męski	rodz. żeński
przyp. 1. mein mój, swój	meine moja, swoja
„ 4. meinen mój, swojego, swojego	meine moja, swoja
rodz. nijaki	
przyp. 1. mein moje, swoje	
„ 4. mein moje, swoje	

Tak samo:

dein, deine, dein twój, swój; **sein, seine, sein** swój, jego, oraz **kein, keine, kein** zaden.

Zaimki te odmieniają się jak rodzajnik nieokreślony **ein, eine, ein**. (Pełna odmiana zob. lekcja 12).

I. Haben nicht deine Eltern ein Haus? Ja, sie haben ein Haus und einen Garten. Wo? In Berlin. Und wo hat dein Onkel sein Haus? In Warschau. Hat nicht die Tante eine Tochter? Ja, sie hat eine Tochter. Hat sie auch einen Sohn? Nein, sie hat keinen Sohn. Haben sie nicht meine Feder? Nein, ich habe seine Feder und sein Buch. Die Tante hat keinen Garten. Haben Sie

eine Schwester? Wir haben eine Schwester, aber keinen Bruder. Wer hat das Buch? Du. Ich? Nein, ich habe das Buch nicht (ich habe nicht das Buch); Karl hat dein Buch, deine Feder und dein Messer.

Uwaga 1. Polskie *nie* w znaczeniu *żaden* tłumaczy się w niemieckim przez *kein, keine, kein* np. Ja nie mam pióra (żadnego pióra) = *Ich habe keine Feder* (zam. nicht eine Feder).

Uwaga 2. W niemieckim języku używa się tylko *jednego* przeczenia, np. On *nie* ma *żadnego* syna = *Er hat keinen Sohn*; *ale* Du *hast* das Buch. *Nein, ich habe das Buch nicht.* Ty masz książkę. *Nie, ja nie mam* książkę

die Schwester	siostra	in w
Warschau	Warszawa	auch także, też
Berli'n ¹	Berlin	die Feder
der Garten	ogród	aber lecz, ale
die Eltern	rodzice	wer kto

II. Czy twój wuj ma dom i ogród? On ma dom, ale nie ma ogrodu. Gdzie on² ma dom? W Warszawie. Czy on ma syna i córkę? On ma syna, ale nie ma córki. Czy nie masz swojego pióra? Nie mam twojego pióra i Karol także nie. Czy twoja siostra nie ma swojego kwiatu? Nie, ona ma jego kwiat. Co pan (pani) ma? Czy pan nie ma noża? Nie, nic nie mam. Ja mam swoje pióro. Ty nie masz swojego noża. On ma swój kwiat. Dziecko nie ma żadnego kwiatu.

Lekcja 4.

Czasownik i słowo posiłkowe

sein być.

Czas teraźniejszy.

Ich bin	ja jestem	wir sind	my jesteśmy
du bist	ty jesteś	ihr seid	wy jesteście
er, sie, es	jest on, ona, ono	sie sind	oni, one są
	Sie sind	pan, pani	jest

¹ Gdzie akcentu *nie* zaznaczono, tam pada on na zgłoskę drugą od końca.

² W niemieckim języku zaimków przed czasownikiem *nie* wolno opuszczać.

Bin ich?	czy ja jestem?	Ich bin nicht	ja nie jestem
bist du?	czy ty jesteś?	du bist nicht	ty nie jesteś?
	itd.		itd.

Bin ich nicht?	czy ja nie jestem?
bist du nicht?	czy ty nie jesteś?
	itd.

Uwaga. Czasownik *sein* ma taki sam charakter jak czasownik *haben* (zob. lekcja 1).

Przymiotnik.

groß	duży, wielki	arm	biedny
klein	(<i>klajn</i>) mały	gut	dobry; dobrze
jung	(<i>junk</i>) młody	schlecht	zły; źle
alt	stary	schön	ładny, piękny
reich	bogaty (<i>rajch</i>)	häßlich	brzydki

Przymiotnik ma w jęz. niemieckim formy *odmienne i nieodmienne*.

Przymiotnik będący w zdaniu *orzeczeniem* (orzecznik), nigdy się nie odmienia, np. *Das Kind ist gut* (dziecko jest dobre). *Der Garten ist schön* (ogród jest piękny). *Die Eltern sind alt* (rodzice są starzy).

Poza tym forma nieodmienna przymiotnika służy jako *przysłówek*, np. *Das Kind dankt schön*, dziecko dziękuje pięknie.

I. Ich bin jung. Du bist alt. Er ist reich. Sie ist arm. Es ist gut. Bin ich jung? Bist du alt? Ist er reich? Sie ist nicht arm. Es ist nicht gut. Wir sind gesund. Ihr seid krank. Sind Sie gesund? Nein, ich bin nicht gesund, ich bin krank. Sind deine Eltern reich? Ja, sie haben ein Haus und einen Garten. Ist das Haus groß? Es ist nicht groß, aber sehr schön. Ist dein Großvater alt? Ja, mein Großvater und meine Großmutter sind sehr alt. Sind sie gesund? Danke, ja. Ist deine Feder gut? Sie ist nicht schlecht. Ist nicht meine Blume schön? Nein, sie ist hässlich. Hat er ein Messer? Ja. Ist es gut? Sehr gut.

der Großvater	dziadek	gesund	zdrów
die Großmutter	babka	krank	chory
dankt	dziękuje;	dankt	dziękuje
	sehr	(zer)	bardzo

II. Czy jesteś chora? Nie, dziękuję, jestem zdrowa. Czy twój wuj i twoja ciotka zdrowi? Dziękuję, oni są zdrowi. Czy jego wuj jest bogaty? Tak, on ma dom. Gdzie? W Berlinie. Czy jego dom jest duży? Dom jest mały, ale ogród jest duży i ładny. Czy wuj stary? Nie, on i ciotka są jeszcze młodzi. Czy pani ma pióro? Mam jedno, ale ono nie jest dobre. To źle. Tak, to nie dobrze.

III. Użyj w następujących zdaniach 3 osoby liczby mnogiej: 1) Ich habe einen Garten. 2) Du bist groß. 3) Seid ihr gesund? 4) Wir sind arm. 5) Es hat gute Eltern. 6) Er ist alt. 7) Sie hat ein großes Haus. 8) Ihr seid schlecht. 9) Ich habe eine reiche Tante.

Lekcja 5.

Słaba odmiana czasownika.

sagen mówić.

Czas teraźniejszy.

Ich sage ja mówię	wir sagen my mówimy
du sagst ty mówisz	ihr sagt (saget) wy mówicie
er, sie, es sagt on, -a, -o mówi	sie (Sie) sagen oni, one mówią
Sage ich? czy ja mówię? itd.	Sage ich nicht? czy ja nie mówię? itd.

Ich sage nicht ja nie mówię.
itd.

Tak samo odmieniają się:

lieben (<i>liben</i>) kochać, lubić	bestrafen (<i>besztrāfen</i>) karać
loben chwalić	lernen uczyć się
tadeln ganić	hören słyszeć
machen robić	wohnen (<i>wōnen</i>) mieszkać

1. Słaba odmiana czasownika charakteryzuje się tym, że należące tu czasowniki

- 1) nie zmieniają samogłoski rdzennej,
- 2) czas przeszły niedokonany tworzą przez przybranie do tematu końcówki **-te** lub **-ete** (zob. lekcja 14),

- 3) imiesłów bierny cz. przeszłego tworzą przybierając do tematu końcówkę **-t** lub **-et** oraz przedrostek **ge-** (zob. lekcja 17).

Uwaga. Imiesłów ten odmienia się jak przymiotnik (zob. lekcja 16 i 19)

Temat otrzymujemy odrzucając końcówkę bezokolicznika **-en** względnie **-n**, np. **sag-en**, temat = **sag-**, **bettel-n** (żebrać), temat = **bettel-**.

Przykład: 1) **sag-en** — **ich sag-te** — **ich habe ge-sag-t**.

2) **end-en** — **ich end-ete** — **ich habe ge-end-et**.

2. Czas teraźniejszy wyraża czynność, odbywającą się w chwili obecnej. Często używa Niemiec czasu teraźniejszego na wyrażenie przyszłości, zwłaszcza że czas teraźniejszy miał dawniej w języku niemieckim także znaczenie czasu przyszłego. W żywym opowiadaniu używamy czasu teraźniejszego zamiast przeszłego.

Gut(en) Morgen! Dzień dobry!

Wie geht's?¹ Jak się masz (pan, pani ma)?

I. Guten Morgen. Wie geht's? Ich danke, ich bin gesund. Was macht dein Nefte? Danke, er ist auch ganz wohl. Wo ist jetzt seine Nichte? Sie wohnt in Berlin. Wohnen seine Eltern auch dort? Nein, sie wohnen in Warschau. Was macht seine Schwester Marie? Lernt sie gut? Ja, sie lernt sehr gut, der Lehrer lobt sie immer. Hörst du, was Karl sagt? Nein, ich höre nichts. Er sagt, er hat kein Buch und keine Feder. Wo ist das Buch? Hier. Die Mutter liebt das Kind. Der Vater bestraft den Sohn nicht. Die Eltern bestrafen den Sohn. Lerne ich? Hörst du nicht? Tadeln er nicht? Wir loben nicht. Ihr macht nichts.

der Nefte (<i>nefe</i>) siostrzeniec	ganz zupełnie
die Nichte siostrzenica	wohl (<i>wōl</i>) zdrow
Marie' (<i>mari</i>) Maria	jetzt (<i>jezt</i>) teraz
der Lehrer (<i>lärer</i>) nauczyciel	immer (<i>imer</i>) zawsze
dort tam	

¹ Zamiast geht es.

II. Jak się pani ma? Dziękuję, jestem zdrowa. Gdzie jest siostrzenica? Ona mieszka w Lipsku. Czy siostrzeniec także tam mieszka? Nie, on tam nie mieszka. Gdzie mieszka twój wuj i twoja ciotka? Oni mieszkają w Polsce. Czy są bogaci? Tak, mają dom i ogród. Czy Karol dobrze się uczy? Co pan mówi? Czy on dobrze się uczy? Tak, bardzo dobrze, nauczyciel lubi i chwali Karola. My kochamy twojego brata. Czy nie kochacie dziecka? Ojciec kocha swojego syna i swoją córkę. Co one tam robią? One się uczą.

Lipsk Leipzig

Polska Polen

Lekcja 6.

Odmiana rzeczowników.

Rzeczownik (podobnie jak rodzajnik) odmienia się w języku niemieckim przez 4 przypadki: 1. *Nominativ*, 2. *Genetiv*, 3. *Dativ*, 4. *Akkusativ*. Polski przypadek 5 (wołacz) wyraża się rzeczownikiem *bez* rodzajnika np. *Rnabe! chłopcze!*, zaś przypadek 6 (narzędnik) przez przypadek 3-ci z przyimkiem *mit*, np. *posłańcem = mit dem Boten*.

Rozróżniamy słabą, mocną i mieszaną odmianę rzeczowników. Przynależność rzeczowników do jednej z tych odmian poznajemy po końcówkach 2 przyp. l. poj. i 1 przyp. l. mnogiej: Kończówki te podaje zwykle słownik.

A. Do odmiany słabej należą: 1. rzeczowniki rodzaju męskiego, które począwszy od 2 przyp. l. poj. przybierają w odmianie końcówkę *-n* lub też *-en* (tę ostatnią wtedy, gdy rzeczownik nie kończy się w 1 przyp. l. poj. na *-e*); 2. rzeczowniki rodz. żeńskiego, które w liczbie pojed. nie przybierają żadnych końcówek, zaś w liczbie mnogiej te same, co rzeczowniki rodz. męskiego.

B. Do odmiany mocnej należą 1. rzeczowniki rodzaju męskiego i nijakiego, które w 2 przyp. l. poj. przybierają końcówkę *-s* lub *-es*, zaś w 1 przyp. l. mnogiej końcówki *-e* lub *-er* lub też nie przybierają żadnej końcówki; 2. rzeczowniki rodzaju żeńskiego, które w liczbie pojed. nie przybierają żadnych końcówek, zaś w liczbie mnogiej koń-

cówkę *-e*. Poza tym dwa rzeczowniki żeńskie: *die Mutter* (matka) i *die Tochter* (cóрка), które także i w liczbie mnogiej nie przybierają żadnej końcówki.

Rzeczowniki należące do tej odmiany przegłaszają zwykle w liczbie mnogiej samogłoskę rdzenną *a, o, u* na *ä, ö, ü*.

C. Do odmiany mieszanej należą rzeczowniki rodzaju męskiego i nijakiego, które w liczbie pojed. odmieniają się wg. odmiany mocnej, zaś w liczbie mnogiej wg. odmiany słabej.

Uwaga. Jak widzimy z powyższego, rzeczowniki rodzaju żeńskiego bez względu na to, do której deklinacji należą, odmieniają się tylko w liczbie mnogiej.

Rzeczowniki rodzaju męskiego.

A. Odmiana słaba.

Rzeczowniki rodzaju męskiego, należące do tej odmiany, przybierają *we wszystkich przypadkach -n* albo *-en*. *Der Herr*¹ „pan“ przybiera w liczb. poj. końcówkę *-n*, a w liczbie mn. *-en*.

Liczba poj.

1. *der Rnabe* chłopiec
2. *des Rnaben* chłopca
3. *dem Rnaben* chłopcu
4. *den Rnaben* chłopca

1. *der Mensch* człowiek
2. *des Menschen* człowieka
3. *dem Menschen* człowiekowi
4. *den Menschen* człowieka

Liczba mn.

1. *die Rnaben* chłopcy
2. *der Rnaben* chłopców
3. *den Rnaben* chłopcom
4. *die Rnaben* chłopców

1. *die Menschen* ludzie
2. *der Menschen* ludzi
3. *den Menschen* ludziom
4. *die Menschen* ludzi

Tak samo:

der Neffe siostrzeniec
der Bote posłaniec
der Mohr (mor) murzyn

der Hase zając
der Rabe kruk
der Soldat żołnierz

i następujące, które dawniej także miały końcówkę *-e*:

der Graf, -en hrabia
der Held, -en bohater

der Fürst, -en książę
der Prinz, -en książę, królewicz

¹ Z nazwiskiem bez *der*.

Guten Tag! Dzień dobry!
Guten Abend! Dobry wieczór
Adieu! (czytaj: *adjö*) Żegnam!

I. Guten Tag, Herr Moll. Wie geht's? Danke bestens, ganz gut. Sind Sie gesund? Ja, danke herzlich. Wo wohnen Sie jetzt? Ich wohne in Hamburg. Was machen Sie dort? Ich baue ein Schloß. Ein Schloß? Ja, ich baue das Schloß des Fürsten. Ist nicht der Fürst der Neffe des Grafen? Ja. Das Schloß des Fürsten ist sehr schön. Der Vater des Knaben ist ein Lehrer. Gib dem Knaben ein Buch und eine Feder. Die Knaben kaufen den Raben des Mohren. Der Diener des Prinzen jagt einen Hasen. Karl, gib dem Boten den Brief. Haben Sie den Brief? Jawohl.

der Diener (<i>diner</i>)	sluga	das Schloß	pałac, zamek
der Brief (<i>brif</i>)	list	kaufen	kupować
bauen	budować	geben	dać, gib
jagen	polować, gonić	herzlich	serdecznie

II. W Berlinie mieszka (liczb. mn.) dużo książąt. Zamek księcia jest bardzo wielki i piękny. Sluga hrabiego ma list. Daj list chłopcu. Chłopcy kupili kruką. Pani Moll kupuje dom mojego siostrzeńca. Mój dziadek chwali dziecko posłańca. Dajemy posłańcowi zajęcia i list. Król chwalił odwagę bohaterów. Kruk żołnierza jest bardzo śmieszny. Pan daje żołnierzowi kruką. Daj panu pióro.

król	der König	dużo ¹⁾ viel	(fil)
odwaga	der Mut	pani	die Frau, -; en
list	der Brief	śmieszny,	drollig (drollich)

I. Uzupełnij końcówki rzeczowników w następujących zdaniach: 1) Ich liebe die Mensch —. 2) Ich erzähle dem Neff — von Soldat —. 3) Der Bote gibt dem Beamte — einen Brief. 4) Ich sehe im Feld einen Has —. 5) Der Hund des Hirt — ist groß und schön.

der Mensch,	en; en człowiek	der Beamte,	n; n urzędnik
erzählen	(<i>ercelen</i>) opowiadać	das Feld,	es; er pole
der Hirt,	en; en pasterz	der Hund,	es; e pies

¹ Po viel kładzie się w odróżnieniu od jęz. polskiego i przyp.

Lekcja 7.

haben mieć

Czas przeszły niedokonany.

Ich hatte	ja miałem, miałam	wir hatten	my mieliśmy
du hattest	ty miałeś	ihr hattet	wy mieliście
er, sie, es hatte	on, ona, ono miało	sie (Sie) hatten	oni mieli, one miały (pan miał)
Hatte ich?	czy miałem, miałam	Hatte ich nicht?	czy nie miałem? itd.

Ich hatte nicht nie miałem itd.

Uwaga. W czasie przeszłym niedokonanym *wszystkich* czasowników 1 i 3-a osoba liczby pojed. brzmią zawsze jednakowo.

Zaimki dzierżawcze.

rodz. męski	rodz. żeński	rodz. nijaki
ihr (od sie) jej, swój	ihre jej	ihr jej
unser (od wir) nasz, swój	unsere nasza	unser nasze
euer (od ihr) wasz, swój	eure wasza	euer wasze
ihr (od sie) ich, swój	ihre ich	ihr ich
Ihr (od Sie) pański, pani	Ihre pańska	Ihr pańskie

n. p. Das ist ihr Vater, ihre Mutter, ihr Buch; das ist unser Vater, unsere Mutter, unser Buch.

Prawidło. — Zaimki dzierżawcze odmieniają się w liczbie pojed. tak samo jak *rodzajnik nieokreślony* ein, eine, ein (por. lekcja 3 i 12: mein, meine, mein).

I. Ich hatte meinen Bleistift, meine Tinte und mein Papier. Sie hatte ihren Griffel, ihre Feder und ihr Buch nicht. Unser Onkel und unsere Tante hatten ein Haus in Hamburg. Hatten sie nicht auch einen Garten? Ja, aber ihr Garten war nur sehr klein. Hatten Sie nicht einen Neffen? Wo ist Ihr Neffe? Er lebt¹ jetzt in Deutschland. Hatte Marie gestern eine Lektion? Nein, sie hatte heute ihre Lektion; der Lehrer hatte gestern keine

¹ mieszkać w kraju leben; mieszkać w domu, miejscu itp. wohnen.

Zeit. Der Graf hatte einen Diener. Sein Diener war sehr gut.
Der Mohr hatte einen Raben. Der Rabe war sehr drollig.

der Bleistift (<i>blajszift</i>) ołówek	der Griffel rysik
Deu'tschland (<i>dojczlant</i>) Niemcy	heute (<i>hoje</i>) dzisiaj
die Tinte, -; en atrament	gestern wczoraj
die Lektio'n (<i>lekcjon</i>) lekcja	nur tylko
das Papie'r papier	die Zeit, -; en (<i>cajt</i>) czas

II. Ja miałem dzisiaj swoją lekcję. Czy wy mieliście swoją lekcję? Nie, nauczyciel jest chory. Kto to mówi? Nasz siostrzeniec to mówi (*es*). To nie prawda; on zdrow, lecz nie ma czasu (*przyp.* 4.). Czy wasz przyjaciel nie miał służącego? Tak, on jeszcze ma swojego służącego, murzyna. Czy pani ma czas? Teraz nie mam czasu, uczę się swojej lekcji. Karol ma czas. Ja? Tak, ty. Ty to mówisz? Nie, nie mam czasu, jestem zajęty. Co wy tam mieliście? Mieliśmy nasz papier i nasz atrament. A co oni mieli? Mieli rysik i ołówek.

przyjaciel der Freund (*frojnl*) to prawda das ist wahr (*war*)
zajęty beschäf'tigt (*beszeftigt*) to das, es

III. Zamień w następujących zdaniach czas teraźniejszy na przeszły niedokonany: 1) Ich habe einen Bleistift. 2) Er ist schön. 3) Mein Freund lernt die Aufgaben. 4) Wir haben jetzt unsere Deutschstunde. 5) Bist du heute beschäf'tigt? 6) Ja, ich arbeite im Garten.

arbeiten pracować die Deutschstunde, —, n lekcja niemieckiego

Lekcja 8.

Rzeczowniki rodzaju męskiego.

B. Odmiana mocna.

Grupa pierwsza.

1. Do tej grupy *odmiany mocnej* należą rzeczowniki rodzaju męskiego zakończone na **-er, -el, -en**.

Przypadek drugi liczby pojedynczej przybiera końcówkę **-s**.

Przypadek pierwszy liczby mn. nie przybiera żadnej końcówki.

Przypadek trzeci liczby mn. z reguły kończy się na **-n**.

Liczba poj.	Liczba mn.
N. der Vater ojciec	die Väter ojcowie
G. des Vaters ojca	der Väter ojców
D. dem Vater ojcu	den Vätern ojcom
A. den Vater ojca	die Väter ojców
N. der Onkel wuj	die Onkel wujowie
G. des Onkels	der Onkel
D. dem Onkel	den Onkeln
A. den Onkel	die Onkel
N. der Garten ogród	die Gärten ogrody
G. des Gartens	der Gärten
D. dem Garten	den Gärten
A. den Garten	die Gärten

2. Wiele z tych rzeczowników *przegłasza* w liczbie mn. samogłoski *a, o, u* na *ä, ö, ü*; gdzie to zajdzie, będziemy zawsze przegłoszoną samogłoskę dodawali przy każdym słowie, np. der Vogel, *s; ö* — ptak, znaczy: 2. przyp. licz. poj. des Vogels; liczba mn. die Vögel.

3. *Przyp.* piąty języka polskiego równa się w języku niemieckim *pierwszemu bez rodzajnika*, np. Onkel! Vater! wuju! ojczel!

4. *In* = „w“ na pytanie *gdzie?* rządzi *przypadkiem trzecim*, np. Wo ist das Kind? In dem Garten; in dem skracą się na *im*.

I. Das Haus des Onkels ist sehr groß und schön. Die Gesellen des Malers malten das Haus des Onkels. Gib dem Bruder sein Buch und seine Feder, er lernt seine Lektion. Die Lektion des Bruders ist sehr schwer. In dem (Im) Garten des Gärtners sind viele Blumen. Die Gärten der Prinzen sind sehr groß. Die Blumen in den Gärten sind prächtig. Im Sommer mähen die Schnitter den Weizen und den Roggen. Die Sensen der Schnitter sind sehr scharf. Der Sohn des Schuhmachers hat einen Pudel. Die Schwester des Schneiders ist arm, aber die Brüder des Lehrers sind reich. Der Adler ist ein Vogel. Die Adler sind Vögel. Der Mut des Adlers ist groß. Der Adler ist der König der Vögel.

der Weizen, s; — pszenica (*waj-* der Bruder, s; ü — brat
 der Roggen, s; — żyto [*cen*) der Gefelle, n; n (*gezele*) cze-
 der Pudel, s; — pudel [ladnik
 der Adler, s; — orzeł die Sense, —; n (*zenze*) kosa
 der Schuhmacher, s; — szewc in w (z przyp. 3-im)
 der Sommer, s; — (*zomer*) lato malen malować
 der Maler, s; — malarz mähen (*meen*) kosić
 der Schnitter, s; — żniwiarz prächtig (*prechlich*) wspaniały
 der Schneider, s; — (*sznajder*) scharf ostry
 krawiec schwer trudny, ciężki

II. Uczniowie nauczyciela uczą się bardzo dobrze. Lekcja ucznia nie jest trudna. Daj uczniowi swoją książkę, swój atrament i swój ołówek. W ogrodach hrabiego jest (sind) dużo kwiatów (przyp. 1.). Czeladnicy malarza malują zamek księcia. Daj ogrodnikowi łopatę, on jest w ogrodzie. Jego tam nie ma (*er ist nicht dort*). Gdzie on jest? Nie wiem. Brat szewca ma pudła. Pudła szewca jest bardzo mądry. Co ma stolarz? Ma hebel. Hebel i nóż stolarza są bardzo ostre. Malarz maluje dom. Żniwiarz kosi żyto i pszenicę.

stolarz der Tischler, s; - nie wiem ich weiß nicht
 hebel der Hobel, s; - mądry klug
 uczeń der Schüler, s; - łopata der Spaten, s; -

Lekcja 9.

sein — być

Czas przeszły niedokonany

Ich war ja byłem, byłem wir waren my byliśmy
 du warst ty byłeś ihr wartet (wart) wy byliście
 er, sie, es war on, ona, ono był sie (Sie) waren oni byli

War ich? czy ja byłem? Ich war nicht ja nie byłem
 itd. itd.

War ich nicht? czy ja nie byłem?
 itd.

Tryb rozkazujący.

od haben: habe miej, hab(e)t miejcie, haben Sie niech pan,
 pani ma

„ sein:	sei	seid	seien Sie	
„ machen:	mache	mach(e)t	machen Sie	
„ sagen:	sage	sag(e)t	sagen Sie	
„ lernen:	lerne	lernet	lernen Sie	itd.

I. Wo warst du gestern? Ich war zu Hause. Warst du krank? Ja, ich war krank und bin noch nicht ganz gesund. Wo sind Ihre Brüder jetzt? Sie waren in Hamburg und jetzt sind sie in Leipzig. Waren Sie schon in Leipzig? Nein, noch nie (niemals). Die Stadt ist sehr groß und schön, sagte mein Freund. Er hat recht. Wer war im Garten? Die Knaben waren dort. Was machten sie? Sie spielten mit dem Pudel des Mohren. Des Dieners des Grafen? Jawohl. Jemand klopft! Hörst du? Ich höre. Öffne die Tür, bitte. Wer ist da? Der Gärtner. Kommen Sie herein. Was haben Sie? Einen Brief. Geben Sie mir den Brief. Danke. Adieu!

die Stadt, -; ä-e (*sztat*) miasto mit z (rządzi przyp. 3-im)
 der Freund, es; e (*frojnl*) przy- öffnen otworzyć
 [jaciel

die Tür, -; en drzwi klopfen pukać
 zu Hause w domu mir mnie
 nie, niemals (*ni*) nigdy jemand ktoś
 er hat recht ma słuszność bitte proszę
 wer kto kommen przyjdź, przycho-
 [dź

die Gedu'ld, -; cierpliwość bitte, kommen Sie herein pro-
 [szę wejść

II. Kto pukał? Kto tam był? Malarz. Powiedz mu, że nie mam czasu. Gdzie byliście wczoraj? W domu. Byliśmy bardzo zajęci. Czy Karol także? Tak, on uczył się lekcji. Ucz się Marto, nauczyciel przychodzi. Czy pani była w ogrodzie? Byłam tam, ale chłopców tam nie było. Czy jego dziadek i jego babka nie byli chorzy? Kto to powiedział? Mój przyjaciel. Nie, oni nie byli i nie są chory. Miejcie cierpliwość! Bądź dobrym, moje dziecko!

III. Utwórz zdania w trybie rozkazującym z następującymi czasownikami: 1) Gut — sein; 2) Haus — bauen; 3) viel — lernen; 4) nichts — sagen; 5) Fenster — öffnen.

Lekcja 10.

Rzeczowniki rodzaju męskiego.

B. Odmiana mocna.

Grupa druga.

Prawidło. — Do tej grupy należą rzeczowniki *rodzaju męskiego*, które przybierają w liczbie mnogiej *końcówki -e lub -er*. Przypadek drugi liczby pojed. ma końcówkę *-es*, trzeci zaś *-e* albo nie ma żadnej końcówki. Przypadek trzeci liczby mnogiej ma jak wiemy *-n lub -en*.

Uwaga. Dla ułatwienia będziemy uczniowi przy każdym słowie tego rodzaju rzeczowników dodawali w nawiasie końcówkę 2 przyp. liczby poj. oraz pierwszego przyp. liczby mnogiej, a przy rzeczownikach, które przegłaszają samogłoskę, będziemy także oznaczali przegłoszoną samogłoskę, np. der Bach (ä—e) znaczy: liczba mn. = die Bäche strumienie.

N. der Hund pies	die Hunde psy
G. des Hundes	der Hunde
D. dem Hunde	den Hunden
A. den Hund	die Hunde

N. der Wald las	die Wälder lasy
G. des Waldes	der Wälder
D. dem Walde	den Wäldern
A. den Wald	die Wälder

C. Odmiana mieszana.

Należące tu rzeczowniki *rodzaju męskiego* przyjmują w 2 przyp. l. poj. końcówki *-s lub -es* (odm. mocna), zaś w 1 przyp. l. mnogiej *-n lub -en* (odm. słaba).

Żaden rzeczownik odmiany mieszanej *nie przegłasza* w liczbie mnogiej samogłoski rdzennej.

N. der Nachbar sąsiad	die Nachbarn
G. des Nachbars	der Nachbarn
D. dem Nachbar	den Nachbarn
A. den Nachbar	die Nachbarn
N. der Zins procent	die Zinsen
G. des Zinses	der Zinsen
D. dem Zins(e)	den Zinsen
A. den Zins	die Zinsen

Według tego wzoru odmienia się przeszło 20 rzeczowników np.: der Lorbeer wawrzyn, der Mast maszt, der Mustel mięsień, der Nerv nerw, der Pantoffel pantofel, der Psalm psalm, der Sporn ostroga, der Staat państwo, der Stachel kolec, ządko, der Strahl promień, der Vetter kuzyn.

I. Wart ihr gestern in der Stadt? Nein, gestern waren wir¹ auf dem Lande. Haben eure Eltern ein Landgut? O nein, sie sind nicht so reich. Wir besuchten unseren Neffen. Er hat ein Gut und einen Wald. Im Walde suchten wir Pilze². Dort wachsen viele. In den Wäldern und Feldern des Fürsten gibt es viele Wölfe und Füchse. Die Schlaueit der Füchse ist bekannt. Die Kinder des Nachbars sind krank; die Eltern wollen den Arzt holen. Er kommt schon; er ist schon im Hause. Die Häuser des Dorfes sind sehr klein, aber die Gärten der Häuser sind schön. Das ist wahr, sie sind prächtig. Haben Sie einen Hund? Ja. Ich liebe Hunde sehr. Sie auch? Ja.

auf na z przyp. 3. na pytanie „gdzie?”	das Dorf, es; ö—er wies
das Land, -es, ä—er (lant)	das Landgut, es; ü—er (lant-gul), majątek ziemski
wieś, kraj	besuchen odwiedzić
der Pilz, es, -e grzyb	bekannt znany
der Wolf, es; ö—e wilk	es gibt jest, bywa, są
der Fuchs, es; ü—e (fuks) lis	suchen szukać
der Arzt, es; ä—e lekarz	so tak
das Haus, es; äu—er dom	schon już
das Feld, es, —er pole	wachsen (waksen) rość

¹ Po szczegółowych określeniach, jak np. heute, morgen, jetzt itp. kładzie się zaraz czasownik = *Jetzt kommt der Bruder.*

² Rzeczowniki w ogólnym sensie użyte stoją w liczbie mnogiej bez rodzajnika.

II. Czy jest dużo wilków i lisów w lasach hrabiego? W lasach jest dużo wilków a na polach lisów. Czy chytróść lisów jest znana? Tak. Psy sąsiada są już stare. Czy ma pan psa? Mam jednego (przyp. 4.). Czy odwiedziła twoja ciotka dzieci lekarza? Nie wiem. Gdzie mieszkają bracia stolarza? Oni mieszkają teraz na wsi w domu malarza. Czy malarz ma dzieci? Tak, ma syna i córkę. Gdzie oni są? Oni są teraz w majątku generała. Czy on bogaty? Tak, ma dużo domów i wsi.

generał, der Genera'l, s; ä—e ja nie wiem ich weiß nicht
auf na, w (z przyp. 3 na pytanie „gdzie?“)

Lekcja 11.

Czasowniki nieregularne.

müssen musieć — **sollen** być winien

Czas teraźniejszy.

Ich muß ja muszę	Ich soll ja powinienem (mam)
du mußt	du sollst
er, sie, es muß	er, sie, es soll
wir müssen	wir sollen
ihr müßt	ihr sollt
sie (Sie) müssen	sie (Sie) sollen

Muß ich? czy ja muszę? Ich muß nicht ja nie muszę

Muß ich nicht? czy ja nie muszę?
itd.

Nieregularność czasowników müssen i sollen polega na tym, że liczbę pojed. czasu teraźniejszego tworzą tak, jak czasowniki mocne liczbę pojedynczą czasu przeszłego (por. polskie „zwykłem“). Stąd też nazywają się czasownikami przeszło—teraźniejszymi. Obok wymienionych należą tu jeszcze, przytoczone w następnych lekcjach: dürfen = śmieć, móc, können = móc, mögen = chcieć, móc, wissen = wiedzieć, umieć, wollen = chcieć.

Czasowniki te (z wyj. wissen) obok swojego samodziel-
nego znaczenia spełniają również rolę słów posiłkowych,

które w połączeniu z bezokolicznikiem jakiegoś czasownika oddają wolę, możność lub konieczność czynu wyrażonego przez ten czasownik (słowa posiłkowe sposobu).

W zdaniach zawierających powyższe słowa posiłkowe *bezokolicznik* danego czasownika stoi zawsze *na końcu zdania*, np. Soll sie die Tante besuchen? Czy ona ma odwiedzić ciotkę?

Przymyki

in w, **do**, **auf** na, **unter** pod, **vor** przed

Przymyki te rządzą *przypadkiem 4.* na pytanie „dokąd?“ a *przyp. 3.* na pytanie „gdzie?“, np. Ich gehe in den Garten idę (dokąd?) do ogrodu. Ich bin in dem Garten jestem (gdzie?) w ogrodzie.

Dalsze przymyki tego rodzaju zob. lekcja 19.

I. Ich muß einen Brief schreiben. Wo ist die Tinte und das Papier? Die Tinte ist auf dem Tische und das Papier auf dem Spinde. Es ist nicht da. Es muß dort sein; ich legte das Papier auf das Spind. Ja, wirklich, es ist da. Wollen Sie an den Kaufmann schreiben? Nein, an meinen Agenten; er soll die Waren schicken. Der Brief ist fertig. Willst du auf die Post gehen? Mit Vergnügen. Danke bestens, du bist sehr freundlich. Die Schnitter gehen auf das (skróć. aufs) Feld. Auf den Feldern wachsen Roggen und Weizen. Die Kinder sollen nicht in den Garten gehen, im Garten ist es naß. Jetzt müssen sie schlafen gehen. Unter dem Hause ist ein Keller und vor dem Hause ein Garten. ✕

der Kaufmann, -s (l. mn.
Kaufleute) kupiec
der Agent, en, -en agent
das (der) Spind, es; -e szafa
die Ware, -; n towar
die Post poczta
der Keller, s; — piwnica
wachsen rosnać

schicken (sziken) posłać
wirklich rzeczywiście, naprawdę
fertig (fertig) gotów
freundlich uprzejmy, łaskawy
gehen chodźć, iść
schlafen gehen iść spać
naß mokry
es befindet sich znajduje się

II. Co się znajduje przed domem? Ogród. A pod domem? Piwnica. Czy chcecie iść do ogrodu? Nie, byliśmy tam już.

Kto był w pokoju ojca? Kupiec i jego agent. Czego on chce? Ja nie wiem, czego on chce. Co mam teraz robić? Powinienesz iść spać. Ja nie chcę. Ty powinnaś. Gdzie moje książki? Na szafie. Nie ma ich na szafie. One muszą tam być. Ja położyłem książki na szafę. Rzeczywiście, są tam.

III. Uzupełnij w następujących zdaniach brakujące przyimki i rodzajniki: 1) Die Schüler gehen — — Schule. 2) Ich war — — Post mit einem Brief. 3) Im Sommer bin ich — — Gebirge. 4) Der Hund liegt — — Tisch. 5) Der Garten ist — — Haus. 6) Ich lege das Buch — — Bank. 7) Ich gehe — — Stadt.

liegen leżeć

der Tisch, es; e stół

legen kłaść

Das Echo

In Gebirgen gibt es gewöhnlich viele Täler mit Echos. Alle Echos sind nichts im Vergleich zu einem in Siebenbürgen, von welchem ein Bauer erzählt, daß, wenn man ins Tal ruft: „Wie geht's, Michel?“, so antwortet es: „Danke schön, ganz gut.“

Das Echo.

In Gebirgen gibt es gewöhnlich viele Täler mit Echos. Alle Echos sind nichts im Vergleich zu einem in Siebenbürgen, von welchem ein Bauer erzählt, dass, wenn man¹ ins Tal ruft: „Wie geht's, Michel?“, so antwortet es: „Danke schön, ganz gut.“

¹ man ruft wola się. Man sagt mówią. Was hört man? co słyhać?

das Echo, s echo
das Gebirge, s góry
gewöhnlich zwykle
das Tal, es; ä—er dolina
alle wszystkie
im Vergleich w porównaniu
zu einem do jednego
rufen wołać
antworten odpowiedzieć

Siebenbürgen Siedmiogród
von welchem o którym
der Bauer, s; n wieśniak
erzählen (ercelen) opowiadać
daß że
wenn kiedy
ins skróc. in das
Michel Michał
die Frage; n pytanie

Fragen.

1. Was gibt es in den Gebirgen? 2. Was gibt es in den Tälern? 3. Was ist Siebenbürgen? 4. Was erzählte der Bauer von dem Echo in Siebenbürgen?

Lekcja 12.

Rzeczowniki rodzaju żeńskiego.

A. Odmiana mocna.

Rzeczowniki rodzaju żeńskiego należące do odmiany mocnej nie przybierają w liczbie pojedynczej żadnej końcówki, zaś w 1 przyp. liczby mnogiej przybierają końcówkę -e.

Rzeczowniki te przegłaszają zwykle samogłoskę rdzenną

N. die Hand ręka
G. der Hand
D. der Hand
A. die Hand

die Hände ręce
der Hände
den Händen
die Hände

Tak samo:

die Nacht; ä—e noc
die Art; ä—e siekiera
die Gans; ä—e gęś
die Kuh; ü—e krowa
die Wand; ä—e; ściana

die Stadt; ä—e miasto
die Maus; äu—e mysz
die Frucht; ü—e owoc
die Magd; ä—e służąca
die Nuß; ü—e orzech itd.

Prawidło.—Rzeczowniki, kończące się na **-s**, zmieniają je przed końcówką na **f**, np. **die Gans**—**die Gänse**; **ß** po *krótkiej* samogłosce zamienia się na **ff** np. **die Muß**—**die Müsse**.

N. die Mutter matka	die Mütter matki
G. der Mutter	der Mütter
D. der Mutter	den Müttern
A. die Mutter	die Mütter

Tak samo: **die Tochter**, —; **ö**—**córka**.

Rodzajnik nieokreślony.

rodz. męski	rodz. żeński	rodz. nijaki
N. ein (jeden)	eine (jedna)	ein (jedno)
G. eines	einer	eines
D. einem	einer	einem
A. einen	eine	ein

Uwaga. Liczby *mnogiej* rodzajnik nieokreślony nie posiada.

Tak samo odmieniają się w liczbie pojedynczej:

Zaimki dzierżawcze

mein, meine, mein mój (swój), a, e; **dein, deine, dein** twój, a, e; **sein, seine, sein** swój, a, e, (jego); **ihr, ihre, ihr** jej; **unser, unsere, unser** nasz; **euer, euere, euer** wasz; **ihr** (Ihr), **ihre, ihr** ich (Pański); oraz **kein** żaden, np.

Liczba pojed.	Liczba mnoga
N. ein (mein) Freund	(—) meine Freunde
G. eines (meines) Freundes	(—) meiner Freunde
D. einem (meinem) Freunde	(—) meinen Freunden
A. einen (meinen) Freund	(—) meine Freunde

I. **Hat dein Vater ein Pferd?** Ja, er hat ein Pferd und einen Hund. Sein Pferd ist sehr schön. Ist der Hund deines Vaters wachsam? Ja, er ist treu und wachsam. Wir haben eine Kuh. Die Milch unserer Kuh ist vorzüglich. Unsere Kühe weiden auf

einem Felde. In eurem Keller gibt es viele Mäuse. Habt ihr keine Rahe? Wir hatten eine, aber sie war schon zu alt. Unsere Stadt ist nicht groß. In unserer Stadt ist eine Kirche, ein Theater und viele Läden. Die Gans ist ein Vogel. Die Federn der Gänse sind nützlich. Die Magd gibt den Gänsen und Hühnern Futter. In meinem Zimmer befindet sich ein Tisch, ein Schrank, ein Sofa und mehrere Stühle. Hat Ihr Vetter ein Landgut (Gut)? Ja, er hat ein Landgut in der Nähe der Stadt. Waren Sie auf seinem Gute? Ich war dort mit meiner Freundin und ihrer Mutter.

das Pferd, es; —e kon	der Stuhl, es; ü—e krzesło
die Milch, mleko	¹ die Freundin; —nen przyjaciółka
die Rahe; —n (<i>kace</i>) kot	das Theater, s; — teatr
die Feder; —n pióro	der Vetter, s; — (<i>feler</i>) kuzyn
das Huhn, es; ü—er kurczę	die Nähe bliskość
das Futter, s pokarm, po- zywienie	wachsam (<i>wachsam</i>) czujny
das Sofa, s; —s (<i>zōfa</i>) sofa	treu (<i>troj</i>) wierny
der Tisch, es; —e stół	vorzüglich wyśmienity
der Laden, s; a— sklep	nützlich pożyteczny
beefindet sich znajduje się	mehrere kilka
beefinden sich znajdują się	weiden paść się, paść

II. Ja mam przyjaciela. Ty nie masz przyjaciela. Czy on ma konia? Czy ona ma przyjaciółkę? Czy ono ma swoją książkę? Mieliśmy konia i krowę. Mleko naszej krowy jest wyśmienite. Dajcie krowie pokarm. (bez rodzajnika). Mamy w naszym ogrodzie dużo orzechów. Orzechy są zdrowe. W lecie dni są długie a noce krótkie. Czy pan ma kuzyna? Tak, mój kuzyn jest lekarzem (**ein Arzt**) w pańskim mieście. Rzeczywiście? Tak, on tam mieszka w domu pańskiego sąsiada. Czy stolarz ma swoją siekiere? Nie, on nie ma swojej siekiery, on ma naszą. Służąca ich ciotki była chora. Czy już zdrowa? Tak.

długi lang

krótki kurz

¹ Rzeczowniki na **-in** przybierają w liczb. mn. **-nen** np. **die Gemahlin** żona, **die Gemahlinnen**.

Lekcja 13.

Rzeczowniki rodzaju żeńskiego.

B. Odmiana słaba.

Liczba poj.	Liczba mn.
N. die Tante ciotka	die Tanten
G. der Tante	der Tanten
D. der Tante	den Tanten
A. die Tante	die Tanten

Prawidło. — Tak odmieniają się *wszystkie rzeczowniki rodzaju żeńskiego*, nie należące do odmiany mocnej (L. 12.). Jeżeli rzeczownik nie ma w pierwszym przyp. liczb. poj. **-e**, to przybiera w liczb. mn. **-en**, np. die Tat czyn, die Taten. Rzeczowniki te *nie* przegłaszają samogłoski w liczb. mn.

Zaimki wskazujące.

Liczb. poj. **dieser** ten, **diese** ta, **dieses** to; liczb. mn. **diese**
 „ „ **jener** ów, **jene** owa, **jenes** owo; „ „ **jene**

Zaimki te odmieniają się jak *rodzajnik określony*, np.

Liczba poj.	Liczba mn.
N. dieser Garten	diese Gärten
G. dieses Gartens	dieser Gärten
D. diesem Garten	diesen Gärten
A. diesen Garten	diese Gärten

I. Wir haben in unserem Garten viele Blumen. Wir haben Rosen,¹ Tulpen, Nelken und Veilchen. Der Geruch dieser Rose ist sehr angenehm. Die Farbe der Rosen ist rot, weiß oder gelb. Hast du eine Tulpe? Gib diese Tulpe deiner Cousine und jene Nelke unserem Freunde. Wie ist die Farbe der Lilien? Lilien sind weiß und blau. Nicht wahr? Du hast recht. Sind die Kirschen und Pflaumen schon reif? Ja, aber jene Birnen sind noch nicht reif, sie sind noch sauer. Nicht wahr? Ja. Waren Sie heute draußen? Ja. Die Straßen und Gassen dieser Stadt sind sehr enge, aber die Häuser und Läden sind schön.

¹ Rzeczowniki gatunkowe w ogólnym znaczeniu używają się w liczbie mn. bez rodzajnika.

die Farbe, —; n barwa, kolor	die Straße, —; n ulica
die Rose, —; n róża	die Gasse, —; n uliczka
die Lilie, —; n lilia	der Laden, s; ä—n sklep
die Tulpe, —; n tulipan	rot czerwony
die Kirsche, —; n wiśnia	weiß biały
die Birne, —; n gruszka	gelb żółty
die Pflaume, —; n śliwka	blau niebieski
die Cousine (wym. się kuzine), —; n kuzynka	draußen na dworze
enge wąski	sauer kwaśny
nicht wahr? nie prawda?	reif dojrzały
die Nelke, —; en goździk	noch nicht jeszcze nie
das Vergißmeinnicht, es, e niezapominajka	a'ngenehm przyjemny

II. Czy macie dużo owoców w swoim ogrodzie? O tak, mamy wiśnie, gruszki, śliwki itd. (und so weiter = skróć. u. s. w.). Czy wiśnie w waszym ogrodzie są już dojrzałe? Nie, jeszcze nie; one są jeszcze zielone i kwaśne. Jaki (wie) jest kolor niezapominajki? Niebieski, a zapach tego kwiatu jest bardzo przyjemny. Kto mieszka na (in) tej ulicy? Moje ciotki. A gdzie pan mieszka? Na (in) tamtej uliczce. Te uliczki są bardzo wąskie, nie prawda? Tak, ma pan słusność.

III. *Uzupełnij końcówki zaimka w następujących zdaniach:* 1) Dies — Stadt ist sehr groß. 2) Ich will jen — Kirche sehen. 3) In dies — Haus sind viele Läden. 4) Dies — Straßen sind breit, jen — Gassen sind eng. 5) Dies — Häuser sind hoch. 6) In dies — Gärten sind schöne Blumen. 7) Jen — Rosen und Tulpen sind rot, dies — sind gelb.

die Kirche, —, n kościół	breit szeroki
sehen widzieć, patrzeć	hoch wysoki

Lekcja 14.

Słaba odmiana czasownika.

Czas przeszły niedokonany.

sagen mówić

Ich sagte mówiłem	wir sagten mówiliśmy
du sagtest mówiłeś	ihr sagtet mówiliście
er, sie, es sagte mówił, -a, -o	sie (Sie) sagten mówili

Tak samo od lernen = ich *lernte*; kaufen = ich *kaufte*;
antworten = ich *antwortete*.

Czas przeszły niedokonany jest to najczęściej używany
czas. Używa się go w opowiadaniach i dłuższych opisach.
Cechy słabej odmiany czasowników zob. lekcja 5.

Odmiana zaimków osobistych.

		Liczba pojedyncza		
Nom.	Gen.	Dat.	Akk.	
Ich ja	meiner mnie	mir mnie, mi	mich mnie, (mię)	
du ty	deiner ciebie	dir tobie, ci,	dich ciebie (cię)	
er on	seiner jego	ihm jemu, mu	ihn jego (go)	
sie ona	ihrer jej	ihr jej, (je)	sie ją	
es ono	seiner jego,	ihm jemu	es jego	

I. Du, mein Freund, und ich, waren Schulkollegen. Gedenkst
du noch meiner? Ich gedenke deiner und seiner sehr gut. Wir
besuchten eine Schule in Warschau. Ganz richtig. Du lernetest
sehr fleißig, die Lehrer lobten dich immer. Mich nicht. Warum?
Sie waren mit mir nicht immer zufrieden. Begegnest du öfters
deinem Nachbar? Ich begegnete ihm heute morgen. Was sagte
er dir? Er erzählte mir nichts Besonderes. Wirklich? Glauben
Sie mir nicht? Ich glaube, was Sie mir erzählen. Anna, sei so
gut und hole mir die Schere, den Zwirn und die Nadeln. Sehr
gern. Hier, bitte. Ich danke dir, mein Kind. Er lobt dich. Sie
tadelst mich. Wir glauben ihr. Sage ihm! Verkaufe es! Hole es!
Gib mir!

der Schu'lkollege, n; n	kolega	ganz richtig słusznie, właśnie fleißig pilny, pracowity [tak waru'm? dlaczego? zufrieden zadowolony heute morgen dzisiaj rano nichts Besonderes nic szczegó- l-nun więc [nego gern chętnie immer zawsze öfters, oft często
der Schu'lkamerad, en; —en	szkol-ny	
die Schule, —; n szkoła		
Anna Andzia		
die Nadel, —; n igła		
die Schere, —; n nożyce		
der Zwirn, s; e nici		
gedenken pamiętać (z przyp. 2)		
begegnen spotkać (z przyp. 3)		

gehören należeć (z przyp. 3) erzählen opowiadać
vergessen zapomnieć (z przyp. 2 i 4) verkaufen sprzedawać

II. Co ci brakuje? (Was ist albo fehlt dir?) Mnie nie
nie brakuje, jestem zdrowa. Myślałam, że jesteś chora.¹
Kto ci to powiedział? On. Kto? Karol. Powiedz mu, że
to nie prawda. Czy pamiętacie o mnie? Pamiętamy dobrze
o naszym koledze szkolnym. Czy to jest jej igła? Tak,
ta igła należy do niej, a nici i nożyce należą do niego.
Dajcie je nam! Wierz mu! Niech pan mu powie! Niech pani
tego (z przyp. 4.) nie robi.

III. Uzupełnij w następujących zdaniach brakujące zaimki:
1) Besuche — öfters, ich wohne jetzt nicht weit. 2) Er erzählte —
viel von meinen Schulkameraden. 3) Du sagtest —, sie soll
gehen. 4) Wir gedenken — sehr gut, er war ein guter Lehrer.
5) Der Lehrer war mit — zufrieden, du warst ein fleißiger
Schüler.

Schlaueit.

Frißchen war der Liebling seines Onkels Thomas. Eines
Tages gab ihm der Onkel eine Mark. Als die Mutter ihn fragte:
„Nun, Frißchen, was willst du mit der Mark machen?“ ant-
wortete er: „Ich will mir eine Börse kaufen, um die Mark darin
aufzubewahren.“

die Schlaueit, chytróść	ich will ja chcę
der Liebling, (lipling) s; e	du willst ty chcesz
ulubieniec	die Börse, —; en (bör-ze) sa-
Thomas Tomasz	kiewka
eines Tages pewnego dnia	um ażeby
die Mark marka	bari'n w niej
als kiedy	Frißchen Fredziu
gab daß	au'f(zu)bewahren chować
schlau chytry, przebiegly	auf deutsch, polnisch po nie-
	miecku, po polsku

¹ Trzeba tłumaczyć albo Ich glaubte, daß du krank bist, albo też
„że“ opuścić = Ich glaubte, du bist krank. Po daß stawia się czasownik
na końcu zdania.

Fragen.

1. Wie heißt Schlaubeit auf polnisch? 2. Wer war der Liebling seines Onkels? 3. Was gab ihm der Onkel eines Tages? 4. Was fragte ihn die Mutter? 5. Was antwortete der Knabe?

Lekcja 15.

Rzeczowniki rodzaju nijakiego.

A. Odmiana moena.

Grupa pierwsza.

Do tej grupy należą rzeczowniki rodzaju nijakiego zakończone na **-er, -el, -en, -chen, -lein**. Przybierają one w 2 przyp. liczby poj. końcówkę **-s**, natomiast w 1 przyp. liczby mn. nie przybierają żadnej końcówki. Rzeczowniki te nie przegłaszają a, o, u w liczb. mn. na ä, ö, ü.

Liczba pojed.

N. das Messer nóż
G. des Messers
D. dem Messer
A. das Messer

Liczba mnoga

die Messer noże
der Messer
den Messern
die Messer (patrz także L. 8).

Tak samo: **das Fenster** okno, **das Mittel** środek, **das Segel** żagiel itd.

Rzeczowniki, które w pierwszym przyp. liczby poj. mają końcówkę **-n**, nie przybierają już w przyp. trzecim liczby mn. drugiego **n**. Np.

N. das Zeichen znak
G. des Zeichens
D. dem Zeichen
A. das Zeichen

die Zeichen znaki
der Zeichen
den Zeichen
die Zeichen

Tak samo: **das Rissen** poduszka, **das Mädchen** dziewczynka, **das Fräulein** panna itd.

Lebe wohl! Leben Sie wohl! Zegnam!

Auf Wiedersehen! Do widzenia!

1. Das Mädchen hat ein Messer. Das ist das Messer des Mädchens. Bitte, geben Sie dem Mädchen ein Veilchen. Der Geruch der Veilchen ist sehr angenehm. Habt ihr viele Veilchen im Gar-

ten? O ja. Hier ist ein Sträußchen. Danke bestens. Bitte, öffnet die Fenster des Zimmers; es ist hier sehr heiß. Die Zimmer sind heiß. In den Zimmern ist es heiß. Die Mutter liebt das Kindlein (Kindchen). Die Mutter des Kindleins bittet um ein Almosen. Das Leben ist ein Rätsel. Die Zeit des Lebens ist kurz. Lebt wohl! Auf Wiedersehen!

das Veilchen, s; — (fajłchen)	das Almosen, s; — jałmużna
	das Leben, s życie
der Geruch, es; ü—e zapach	das Rätsel, s; — (rećel) zagadka
das Sträußchen, s; — bukiecik	bitten um prosić o, z przyp. 4.
das Zimmer, s; — (cymer) pokój	heiß gorący
das Fenster, s; — okno	kurz krótki
	das Kind, es; er (kint) dziecko

Rzeczowniki zdrobniale.

Rzeczowniki zdrobniale tworzą się przez dodanie do danego rzeczownika **-chen** albo **-lein**, przy czym samogłoski a, o, u przegłaszają się na ä, ö, ü, np. **das Kind** dziecko: **das Kindlein**, **Kindchen**, albo **der Vogel** ptak: **das Vöglein** albo **Vögelchen**.

II. Jest (es ist) bardzo gorąco. Otwórz okna w pokoju i zamknij drzwi. Teraz jest (ist es) przyjemnie! Co ty tam masz? Mam fiołki (bez rodzajnika). Ja lubię zapach fiołków. Oto (hier ist) bukiecik. Dziękuję serdecznie; jesteś bardzo dobra. Czy to jest pańska książka? Nie, to jest książka dziewczynki. Dajcie dziewczynce książkę i atrament. Daj matce dziecka kawałek chleba (przyp. 1. bez rodzajnika). Matka jest biedna, a dziecko jest chore. Czy jesteś bardzo zajęty? Tak, nie mam czasu. Do widzenia!

kawałek **das Stüdchen**, s; — chleb **das Brot**

Lekcja 16.

Odmiana przymiotników.

Przymiotnik w roli przydawki odmienia się przez liczby, rodzaje i przypadki. Używa się go z rodzajnikiem lub bez rodzajnika i kładzie bezpośrednio przed rzeczownikiem, z którym się łączy.

Odmiana przymiotnika jest *różna*, zależnie od tego czy został on użyty z rodzajnikiem określonym, nieokreślonym czy też bez rodzajnika.

Jeżeli rzeczownik posiada kilka przymiotników, wówczas odmieniają się one *wszyskie* jak przymiotnik *pierwszy*.

Jako pierwszą przytaczamy odmianę

a) z rodzajnikiem określonym (slabą)

Liczba pojedyncza

dobry syn	ładna róża	stary dom
N. der gute Sohn	die schöne Rose	das alte Haus
G. des guten Sohnes	der schönen Rose	des alten Hauses
D. dem guten Sohne	der schönen Rose	dem alten Hause
A. den guten Sohn	die schöne Rose	das alte Haus

Liczba mnoga

N. die guten Söhne	die schönen Rosen	die alten Häuser
G. der guten Söhne	der schönen Rosen	der alten Häuser
D. den guten Söhnen	den schönen Rosen	den alten Häusern
A. die guten Söhne	die schönen Rosen	die alten Häuser

Prawidło 1. — Jeżeli przed przymiotnikiem znajduje się *rodzajnik określony*, to przypadek pierwszy liczby poj. kończy się na **-e**, pozostałe zaś na **-en**, z wyjątkiem *przypadku czwarłego liczb. poj. rodzaju żeńskiego i nijakiego*, który ma **-e**, jak przyp. pierwszy liczby poj.

2. Tak samo odmieniają się przymiotniki, jeżeli przed nimi znajduje się jeden z zaimków:

dieser, e, es ten, ta, to
jener, e, es ów, owa, owo;
tamten, a, o

solcher, e, es taki, a, e
welcher, e, es który, a, e

Np.

Liczba pojed.

N. dieser kleine Hund
G. dieses kleinen Hundes
D. diesem kleinen Hunde
A. diesen kleinen Hund

Liczba mnoga

diese kleinen Hunde
dieser kleinen Hunde
diesen kleinen Hunden
diese kleinen Hunde

I. Der ehrliche Mensch ist geachtet, der unehrliche verachtet. Den ehrlichen und aufrichtigen Mann muß man ehren. Der Lehrer lobt den fleißigen und aufmerksamen Schüler, und tadelt die faulen und unaufmerksamen. Unser Nachbar verkaufte das alte Haus. Welches alte Haus? Jenes Haus in (na) der Mozartstraße. Das kranke Kind des reichen Kaufmannes gab dem blinden Manne eine Mark. In den großen Städten gibt es gewöhnlich viele Bettler. Die Grammatik der deutschen Sprache ist nicht leicht. Diese grünen Wiesen gehören jenen Bauern. Welchen Bauern? Den Bewohnern dieser kleinen Hütten hier.

der Mensch, en; en człowiek	der Bewohner, s; — mieszka-
der Mann, es; ā—er męz-	die Hütte, —; n chata [niec
czyzna, człowiek	ehrlīch uczciwy
der Schüler, s; — uczeń	u'nehrlich nieuczciwy
die Schü'lerin, —; nen uczen-	au'frichtig szczerzy, otwarty
der Bettler, s; — żebrak [nica	au'fmerksam uważny
die Gramma'tik gramatyka	u'naufmerksam nieuważny
die Wiese, —; en łąka	tadeln ganić
geachtet szanowany	grün zielony
verachtet nienawidzony	gewöhnlich zwykle
ehren szanować, czcīć	faul leniwy
die Sprache, —; en język	verkaufen sprzedawać

II. Chaty biednych wieśniaków są małe. Tamte zielone łąki należą do tych pracowitych wieśniaków. My szanujemy uczciwych ludzi, ale nienawidzimy nieuczciwych i leniwych. Dobry wuj Tomasz kochał chytrego Fredzia. Chwalimy uważnych i pilnych uczniów; lecz leniwych chłopców musimy ganić. Co pan robi? Uczę się niemieckiej lekcji. A co ona robi? Nie wiem. Pan nie wie? Rzeczywiście nie wiem. Zapach tych pięknych róż jest przyjemny. Proszę, daj mi pan tę ładną różę. Proszę. Dziękuję; jest pan bardzo uprzejmy.

III. Odpowiedz na pytanie, kładąc przed rzeczownikiem odpowiedni przymiotnik: 1) Ich achte den Menschen, er ist ehrlich. Was für einen Menschen achte ich? 2) Der Lehrer lobt den Schüler, er ist fleißig. Was für einen Schüler lobt der Lehrer?

3) Ich sehe Wiesen, sie sind grün. Was für Wiesen sehe ich?
4) Du verkaufst das Haus, es ist alt. Was für ein Haus verkaufst du?
5) Sie hat eine Blume, sie ist rot. Was für eine Blume hat sie?

Lekcja 17.

haben mieć — sein być.

Czas przeszły dokonany.

Ich habe gehabt	miałem, —am	Ich bin gewesen	byłem, —am
du hast gehabt		du bist gewesen	
er, sie, es hat gehabt		er, sie, es ist gewesen	
wir haben gehabt		wir sind gewesen	
ihr habt gehabt		ihr seid gewesen	
sie (Sie) haben gehabt		sie (Sie) sind gewesen	

Forma pytająca

Habe ich gehabt? itd. Bin ich gewesen? itd.

Forma przecząca

Ich habe nicht gehabt itd. Ich bin nicht gewesen itd.

1. Czas przeszły dokonany wyraża czynność zupełnie ukończoną w jej stosunku do chwili obecnej. Używa się go: a) na wyrażenie zdarzenia, które co dopiero zaszło; b) w zdaniu pobocznym na wyrażenie czynności uprzedniej, jeżeli w zdaniu głównym jest czas teraźniejszy albo przyszły niedokonany; c) zamiast zbyt skomplikowanego czasu przyszłego dokonanego.

2. Przy użyciu czasu przeszłego dokonanego stawia się *imiesłów czasu przeszłego na końcu zdania*, zatym *po przedmiocie*, np. Ich habe einen Freund gehabt miałem przyjaciela. Ist sie in Berlin gewesen? Czy ona była w Berlinie?

3. *Imiesłów czasu przeszłego* przybiera zwykle przedrostek *ge-*, np. loben chwalić = gelobt. Ich habe gelobt.

Odmiana zaimków osobistych.

Liczba mnoga

N. wir my	ihr wy	sie oni, one
G. unser nas	euer was	ihrer ich
D. uns nam	euch wam	ihnen im
A. uns nas	euch was	sie ich, je

N. Sie pan, pani
G. Ihrer pana, pani
D. Ihnen panu, pani
A. Sie pana, panią

I. Wo bist du gewesen? Ich bin in der guten Stube gewesen. So? Was hast du dort gemacht? Ich habe meine Aufgabe gemacht und meine Übersetzung beendet. Hat der Schneider noch nicht unsere Anzüge gemacht? Nein; es scheint, er hat unser (uns) vergessen. Er hat die Sachen soeben geschickt. Unser Vetter hat uns heute besucht. Euch? Wann? Heute nachmittag. Wo ist er so lange gewesen? Ich weiß nicht. Hat er auch eure Eltern besucht? Nein, er hat sie noch nicht besucht. Die Kinder sind fleißig gewesen; wir haben sie gelobt. Gib ihnen jene herrlichen Blumen. Gib uns auch einige, bitte.

die gute Stube, —;	n salon	bee'ndigen	kończyć
die Aufgabe, —;	n zadanie	es scheint (szajnt)	zdaje się
die Übersetzung, —;	en tłumaczenie	soeben	w tej chwili, właśnie teraz
		schicken (sziken)	posłać
die Schnei'derin, —;	nen kraw-cowa	wann? kiedy?	
		so? tak?	
der Anzug, es; ü—e (ancuk)	heute	na'chmittag (hojle nachmit-tak)	dzisiaj po południu
	garnitur, ubranie		
das Kleid, es; er (klajt)	suknia	herrlich	cudowny
die Sache, —;	en rzecz	so lange	tak długo

Ein billiges Essen.

Jemand ging¹ in ein Speisehaus, nahm die Speisekarte, rief den Kellner und fragte: „Was kostet die Sauce?“

¹ Uwaga. W koniugacji mocnej zmieniają się samogłoski rdzenne w czasie przeszł. nied. i w imiesłowie czasu przeszł. Dla ułatwienia przytaczamy przy każdym czasowniku koniugacji mocnej czas przeszły niedokonany i imiesłów czasu przeszłego, np. nehmen, (ich) nahm, (ich) habe genommen.

„Die Sauce kostet nichts,“ antwortete der Kellner.
„Und was kostet das Brot?“ fragte der Herr. „Das kostet auch nichts,“ antwortete der Kellner. „Nun“, sagte der schlaue Gast, „dann bringen Sie mir etwas Sauce und Brot.“

billig (<i>bilich</i>) tani	die Sauce (<i>zose</i>) sos
das Essen jedzenie	der Kellner, s; — kelner
jemand (<i>jemant</i>) ktoś	nun więc
gehen, ging , gegangen iść, wstąpić	der Gast, —; ä—e gość
das Spei'sehaus, es, ä—er jadłodajnia	dann wtedy
nehmen, nahm , genommen wziąć, brać	bringen przynieść
die Spei'sefarte, —; en jadłospis	etwas trochę
rufen, rief , gerufen wołać, zawołać	kosten kosztować

Fragen.

1. Wer ging in ein Spei'sehaus? 2. Was nahm er? 3. Was fragte er den Kellner? 4. Was kostete die Sauce? 5. Und das Brot? 6. Was antwortete der schlaue Gast?

Lekcja 18.

Rzeczowniki rodzaju nijakiego.

A. Odmiana mocna.

Grupa druga.

Prawidło. — *Rzeczowniki jednozgłoskowe*, należące do tej grupy, przybierają w 2 przyp. liczby poj. końcówkę **-es**, zaś w 1 przyp. liczby mn. **-er**, oraz przegłaszają samogłoskę rdzenną np.

Liczba poj.	Liczba mn.
N. das Buch książka	die Bücher książki
G. des Buches	der Bücher
D. dem Buche	den Büchern
A. das Buch	die Bücher

Tak samo: das Kind dziecko, das Land (ä) kraj, das Bild obraz, das Blatt (ä) liść, das Dorf (ö) wieś, das Ei jajko, das Glas (ä) szklanka, das Haus (äu) dom, das Kleid suknia, das Huhn (ü) kurcze, das Schloß (ö) zamek, das Tal dolina itd.

Grupa trzecia.

Liczba poj.	Liczba mn.
N. das Pferd koń	die Pferde konie
G. des Pferdes	der Pferde
D. dem Pferd(e)	den Pferden
A. das Pferd	die Pferde

Tak samo odmienia się większa część rzeczowników rodzaju nijakiego, np. das Netz (sieć), das Schiff (okręt), das Meer (morze), das Gesetz (prawo), das Gefängnis (l. mn. -nisse) więzienie itd.

B. Odmiana słaba.

Żaden rzeczownik rodzaju nijakiego nie odmienia się według odmiany słabej.

C. Odmiana mieszana.

Liczba poj.	Liczba mn.
N. das Hemd koszula	die Hemden koszule
G. des Hemdes	der Hemden
D. dem Hemd(e)	den Hemden
A. das Hemd	die Hemden

Według tego wzoru odmieniają się: das Auge oko, das Ohr ucho, das Bett łóżko, das Ende koniec i das Leid cierpienie.

Czasowniki nieregularne.

können móc — **wollen** chcieć

Czas teraźniejszy.

Ich kann mogę itd.	Ich will chcę itd.
du kannst	du willst
er, sie, es kann	er, sie, es will
wir können	wir wollen
ihr könnt (könnet)	ihr wollt
sie (Sie) können	sie (Sie) wollen

I. Kannst du deutsch sprechen? Noch nicht. Ich lerne jetzt deutsch. Ich will ein deutsches Buch kaufen. Wollt ihr mir nicht diese französischen Bücher leihen? Sehr gern (mit Vergnügen). Gene armen Bauern wohnen in den Häusern dieses Dorfes. Die Blätter

der Bäume sind schon gelb. Der Prinz kaufte mehrere Schlösser. In den Tälern der Berge gibt es Echos. Wo gibt es ein sehr wunderbares Echo? Die Schneiderin sollte unsere Kleider schiden; sie hat nicht Wort gehalten. Dieses Zimmer ist mit schönen Bildern geschmückt. Können Sie heute kommen? Ich kann kommen, aber meine Kameraden wollen nicht. Willst du? Nein, ich will nicht. Wer will? Niemand will.

der Baum, es; du—e drzewo wu'nderbar cudowny, dziwny
der Berg, es; e góra geschmü'tt ozdobyony
Wort halten dotrzymać słowa niemand (nimant) nikt
sprechen, sprach, gesprochen ¹ die Frau, —; en kobieta, żona
mówić

französisch (francözisz) fran- das Fräulein (frojlajn) panna
[cuski bedauern żalować
leihen (lajen) pożyczyć die Dame, —; n pani
das tut mir leid (lajt) przykro mi, żaluje

II. Dzień dobry! Czy mogę pomówić z panem (den Herrn) Mollem? Żaluję², nie ma pana Molla w domu. Czy możemy pomówić z panią Moll, albo panną Moll? Pań nie ma w Warszawie. Żaluję. Do widzenia. Czy nie może mi pan powiedzieć, gdzie są moje książki? Nie mogę tego powiedzieć; nie wiem. Książę ma wspaniałe zamki. Jajka kurze są zdrowe. Chaty wieśniaków w tej wsi są brzydkie. Czy umiecie (könnst ihr) mówić po francusku? Jeszcze nie; chcemy się uczyć. Kiedy chcecie zacząć? Już zaczęliśmy. Tak (Ja)? Czy chcecie także uczyć się po niemiecku? Tak. To ładnie.

Lekcja 19.

Odmiana przymiotnika.

b) z rodzajnikiem nieokreślonym (mieszana).

Liczba poj.		Liczba mn.	
N. ein	treuer Freund	wierny przyjaciel	treue Freunde
G. eines	treuen Freundes		treuer Freunde
D. einem	treuen Freunde		treuen Freunden
A. einen	treuen Freund		treue Freunde

¹ Herr, Frau, Fräulein przed nazwiskiem pozostają bez rodzajnika.

² Ich można opuścić.

Liczba poj.		Liczba mn.	
N. eine	kleine Hütte	mała chata	kleine Hütten
G. einer	kleinen Hütte		kleiner Hütten
D. einer	kleinen Hütte		kleinen Hütten
A. eine	kleine Hütte		kleinen Hütten
N. ein	schönes Haus	ładny dom	schöne Häuser
G. eines	schönen Hauses		schöner Häuser
D. einem	schönen Hause		schönen Häusern
A. ein	schönes Haus		schöne Häuser

Ponieważ rodzajnik nieokreślony nie posiada liczby mnogiej tworzy się liczbę mnogą przymiotnika, który w liczb. poj. stał z takimże rodzajnikiem tak, jak w odmianie przymiotnika bez rodzajnika.

Tak samo odmieniają się przymiotniki, jeżeli zamiast rodzajnika nieokreślonego stoją przed nimi *zaimki dzierżawcze*: **mein** mój, **dein** twój, **sein** swój, **unser** nasz, **euer** wasz, **ihr** ich albo liczebniki: **kein** żaden, **viel** dużo, **wenig** mało, **mehr** więcej, **etwas** cokolwiek, trochę, **genug** dosyć.

Wówczas jednak liczba mnoga odmienia się analogicznie do liczby mnogiej przymiotnika z rodzajnikiem określonym: **keine** *treuen* Freunde, *unsere* **kleinen** Hütten, *ihre* **schönen** Häuser itd. (wg wzoru *die guten Söhne* w lekcji 16).

Uwaga. Wiel odnosi się do liczby poj., wiele zaś do liczby mn., np. Viel Tinte dużo atramentu. Viele Federn dużo piór.

c) bez rodzajnika (mocna).

Liczba pojedyncza				
N. guter	Mann	schöne Blume	neues	Buch
G. gutes (-en)	Mannes	schöner Blume	neues (-en)	Buches
D. gutem	Manne	schöner Blume	neuem	Buche
A. guten	Mann	schöne Blume	neues	Buch

Liczba mnoga				
N. gute	Männer	schöne Blumen	neue	Bücher
G. guter	Männer	schöner Blumen	neuer	Bücher
D. guten	Männern	schönen Blumen	neuen	Büchern
A. gute	Männer	schöne Blumen	neue	Bücher

Jeżeli przymiotnik jest użyty bez rodzajnika, wówczas przyjmuje on w odmianie końcówki rodzajnika określonego.

W 2 przyp. liczby poj. na rodzaj męski i nijaki przymiotnik może mieć również końcówkę **-en**, ale tylko wówczas, gdy połączony z nim rzeczownik odmienia się mocno t. zn. w tymże przypadku ma końcówkę **-s** (więc *schneller Bote* szybki posłaniec tylko *schnelles Boten*).

Przymyki.

Następujące przymyki rządzą przypadkiem czwartym na pytanie „dokąd?” a przypadkiem trzecim na pytanie „gdzie?”

an na, do, przy	über na, nad, ponad
auf na	unter pod
hinter za, poza	vor przed
neben obok, przy	zwischen między
in w, do	

I. Ein treuer Freund ist ein großer Schatz. Treue Freunde sind selten. Der Mensch kann viele Bekannte haben, aber keinen Freund unter ihnen. Über die Weichsel führen eiserne Brücken. Im Sommer wohnen wir auf dem Lande, im Winter in der Stadt. Hinter der Mühle ist ein kleines Wäldchen. Der Weg führt hinter die alte Mühle. Der Spiegel hängt zwischen der Tür und dem Fenster. Vor der Kirche steht das Rathaus. Wir gehen vor das Tor der Stadt. Er ist der Sohn eines armen Mannes. Sie ist die Tochter reicher Eltern. Schöne Bilder schmücken ein Zimmer. Stelle das Tintenfaß auf den Tisch. Es steht schon auf dem Tische. Zeit ist Geld. Er hat viel Zeit, aber wenig Geld.

der Schatz, es; <i>ā—e</i> (<i>szac</i>) skarb	die Weichsel Wisła
der Bekannte, en; n znajomy	die Brücke, —; n most
der Winter, s zima	das Tor, es; e brama
die Mühle, —; n młyn	das Tintenfaß, es; fäßer

das Wäldchen, s; — (<i>weltchen</i>) gaj	selten (<i>zellen</i>) rzadki, -o
der Weg, es; e droga	führen prowadzić
der Spiegel, s; — (<i>szpiegel</i>) lustro	eisern żelazny
die Kirche, —; n kościół	hängen wisieć, zawiesić
das Rathaus, es; <i>āu—er</i> ratusz	stehen (<i>szleen</i>) stać

II. (W przekładzie użyj wyłącznie przymiotników bez rodzajnika). Oto (tłum. tu jest) dobra herbata i ciepłe mleko. Czy pan chce świeżej wody? Nie, niech mi pan da świeżego piwa. Kto ma piękne kwiaty i dojrzałe owoce? Czy pan ma biały cukier? Tu jest biały cukier. Dobre stare wina są drogie. Kupiłem piękny czerwony papier. Ta pani sprzedaje dobre, świeże, słodkie mleko. Nowi przyjaciele nie zawsze są dobrymi przyjaciółmi (1 przyp.). Daj temu pilnemu, biednemu uczniowi nowy, czysty zeszyt i czerwony atrament.

herbata der Tee, s; s	cukier der Zucker, s
ciepły warm	biały weiß
świeży frisch	stary alt
woda das Wasser, s; <i>ā—er</i>	wino der Wein, es; e,
piwo das Bier, s; e,	drogi teuer
kwiat die Blume, —; n	czerwony rot
dojrzały reif	papier das Papier, s; e
czysty rein	słodki süß
	zeszyt das Heft, es; e

Sage die Wahrheit.

Als Georg Washington (*sh = sch*) noch ein kleiner Knabe war, schenkte ihm sein Vater¹ einmal eine kleine Art. Georg ging sofort in den Garten und versuchte seine Art an einem Kirschbaume, einem Lieblingsbaume seines Vaters. Als der Vater den Schaden sah, war er sehr böse und fragte seinen Sohn: „Georg, hast du das gemacht?“ Georg antwortete nichts; aber zuletzt kamen ihm die Tränen in die Augen und er sagte: „Du weißt, Vater, ich kann nicht lügen, ich war es“. „Du bist ein guter Junge“, sprach der Vater und nahm ihn auf seinen Arm, „du hast die Wahrheit gesagt und das ist mehr wert als alle Bäume im Garten“.

die Wahrheit, —; prawda	zuleßt nakoniec
sosórt natychmiast	die Träne, —; n łza
versuchen próbować	das Auge, es; n oko

¹ Jeżeli zdanie poboczne stoi przed zdaniem głównym, to podmiot w zdaniu głównym stawia się po orzeczeniu.

der Rirſchbaum, es; äü—e drzewo du weiſt ty wiesz
ſprach mōwil [wiſniowe lügen klamać
Lieblings- ulubiony der Arm, es; e ramię
der Schaden, s; a— szkoda mehr wert więcej warte
böſe zły als aniżeli, niż
der Junge, n; n chłopak alle wſzystkie

Fragen.

1. Was ſchenkte Waſhington ſeinem Sohne? 2. Was tat Georg mit der Art? 3. War der Vater böſe, als er den Schaden ſah? 4. Was ſagte er zu ſeinem Sohne? 5. Was antwortete Georg? 6. Was tat der Vater?

Lekcja 20.

Mocna odmiana czasowników.

Mocna odmiana czasowników cechuje ſię tym, że nale-
żące do niej czasowniki

- 1) *zmieniają samogłoskę rdzenną* (w czasie przeszłym niedok. oraz w imiesłowie biernym przeszłym),
- 2) czas przeszły niekondonany tworzą *nie przybierając w 1 i 3 osobie żadnej końcówki*,
- 3) w imiesłowie biernym cz. przeszłego przybierają do tematu końcówkę **-en** oraz przedrostek **ge-**.

Uwaga. Imieśtów ten odmienia ſię jak przymiotnik.

Temat zob. lekcja 5.

Kompletny wykaz odmiany czasowników mocnych
zob. str. 30.

Przykład: ſprech-en — ich ſprach, er ſprach — ich habe ge-ſproch-en.

I klasa.

Czas przeszły niedokonany **a**, imieśtów czasu przeszłego **a**.

ſprechen — mówić

Czas teraźniejszy.

Ich ſpreche mōwię wir ſprechen
du ſprichſt ihr ſprechet
er, ſie, es ſpricht ſie ſprechen

Czas przeszły niedokonany.

Ich ſprach mōwiłem wir ſprachen
du ſprachſt ihr ſprachet
er, ſie, es ſprach ſie ſprachen

Czas przeszły dokonany

Ich habe geſprochen, du haſt geſprochen itd.

Tryb rozkazujący:

Liczba poj. ſprich! liczba mn. ſprechet! ſprechen Sie!

Tak samo: **nehmen** brać, **beginnen** zaczynać, **kommen** przyjść, **sterben** umrzeć, **erschrecken** przestraszyć (się), **versprechen** obiecać, **bekommen** dostać.

Zaimek wskazujący.

Rodz. męski	Liczba pojedyncza	Rodz. żeński	Rodz. nijaki
N. der ten	die ta	die ta	das to
G. des, deſſen	der, deren	der, deren	des, deſſen
D. dem	der	der	dem
A. den	die	die	das

Liczba mnoga
na wſzystkie 3 rodzaje

N. die	D. den, denen
G. der, deren, derer	A. die

Zaimek względny.

Rodzaj męski	Liczba pojedyncza	Rodzaj żeński	Rodz. nijaki
N. welcher, der który	welche, die która	welche, die która	welches, das które
A. deſſen	deren	deren	deſſen
D. welchem, dem	welcher, der	welcher, der	welchem, dem
G. welchen, den	welche, die	welche, die	welches, das

Liczba mnoga
na wſzystkie 3 rodzaje

N. welche, die	D. welchen, denen
G. deren	A. welche, die

Zaimek pytający.

N. **wer?** kto? **was?** co? D. **wem?** komu?G. **wessen?** czyj? A. **wen?** kogo? **was?** co?

Uwaga. Zaimki *der, die, das* często używają się zamiast *welcher, welches, welches*. W obydwóch wypadkach *czasownik* stawia się *na końcu zdania*, np. *Das Pferd, welches (das) wir heute gekauft haben.*

I. Ich spreche deutsch. Sprichst du deutsch? Ja, ich spreche deutsch und französisch. Wer spricht dort im Vorzimmer? Das ist der Schneider, der (welcher) Ihren Anzug gemacht hat. Ist er endlich gekommen? Bitte, kommen Sie herein. Unsere Eltern kamen gestern von Berlin. Wessen Eltern? Sprechet ihr die Wahrheit? Ja, wir sprechen die Wahrheit. Wem gehören diese Kirchen und Pflaumen? Sie gehören dem, welcher (der) sie gekauft hat. Nimm (trage) sie in die Küche! Beginne (beginnet) deine (eure) Aufgabe! Kommt Kinder, wir wollen nach Hause gehen. Wer reich ist, (der) ist nicht immer glücklich. Die Kinder, deren Mutter gestorben ist, sind unglücklich.

Formy złożone czasownika.

Czas przeszły dokonany i czas zaprzyszły (o czym później) czasowników tworzy się za pomocą słowa posiłkowego **haben** w połączeniu z imiesłowem przeszłym danego czasownika, np. *Wir haben gelernt.*

Za pomocą czasownika posiłkowego **sein** tworzą czas przeszły dokonany i czas zaprzyszły czasowniki, które wyrażają:

a) *przejsie z jednego stanu w inny*, np. *Der Mann ist gestorben.* Człowiek umarł. *Das Kind ist erkrankt.* Dziecko zachorowało.

b) czasowniki, wyrażające *ruch*, np. *Der Vater ist nach Leipzig gefahren.* Ojciec pojechał do Gdańska. *Frau Schmidt ist gekommen.* Pani Schmidt przybyła. *Der Bruder ist in die Schule gelaufen.* Brat pobiegł do szkoły.

der Hut, es; ü—e kapelusz
der Bau'meister, s; — budow-
[niczy

bewundern podziwiać
die Gräfin, —; nen hra-
[bina

das Vo'zimmer, s (forcymer) przedpokój
versprechen (ferszprechen) obiecać

endlich nakoniec
glücklich szczęśliwy
u'nglücklich nieszczęśliwy

von od, z
au'frichtig szczerzy
lügen kłamać

II. Szczerzy człowiek mówi prawdę. Człowieka, który kłamie, nie lubimy. Co obiecujemy, tego musimy dotrzymać (*halten*). Dotrzymaliśmy, cośmy obiecali. Nie mów tak głośno, przestraszasz mnie. Wy nas przestraszyliście. Budowniczy, który budował nasz dom, umarł. Czy pański brat przybył? Tak, on przybył wczoraj. Komu mam dać te owoce? Daj je biednej kobiecie, której dziecko zachorowało. Czyje dziecko? Żony naszego ogrodnika. Czy to jest list, który otrzymałeś? Nie, tamten dostałem od mego przyjaciela. Ta pani, której kapelusz pani podziwiała, jest hrabianką.

III. *Wstaw w miejsce kresek odpowiednie przyimki z przytoczonych w lekcji 19 wraz z rodzajnikami:* 1) *Die Bilder hängen —* Wand. 2) *Ich warte —* meine Schwester. 3) *Die Sonne ist —* Wolken. 4) *Wir wohnen —* einem Hause. 5) *Die Kirche ist —* Schule. 6) *Die Lampe hängt —* Tisch. 7) *Ich gehe —* Regenschirm. 8) *Das Kind fürchtet sich —* Hunde. 9) *Das Dorf liegt —* Wald und — Fluß.

hängen wisieć
die Wolke, —; n chmura

der Re'genschirm, es; e parasol
sich fürchten bać się

Lekcja 21.

Stopniowanie przymiotników i przysłówków.

Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień najwyższy
reich bogaty	reicher bogatszy	reichst, am reichsten naj- [bogatszy
alt	älter	ältest, am ältesten
gesund zdrowy	gesünder	gesundest, am gesundesten
weiß biały	weißer	weissest, am weissesten

Stopień wyższy przymiotników tworzy się przez dodanie do stopnia równego końcówki **-er**; stopień najwyższy przez dodanie końcówki **-st** (po spółgłoskach *d, t i syczących -est*) lub też **-sten** (*-esten*) z przybraniem na początku **am**.

Przymiotniki o samogłosce rdzennej **a, o, u** przegłaszają

te samogłoski przy stopniowaniu na *ā, ō, ū* (zob. wyżej *alt, gesund*).

Stopnie wyższy i najwyższy posiadają podobnie jak równy formę *nieodmienną* (jak we wzorze) i *odmienną*, którą się tworzy z nieodmiennej i odmienia analogicznie do stopnia równego (st. wyższy *der reichere, ein reicherer, reicherer*; st. najwyższy *der reichste* — tylko z rodz. określonym; zob. lekcje 16 i 19).

Formy *nieodmiennej* przymiotnika we wszystkich stopniach używa się jako przysłówka z tym, że st. najwyższy obok form przytoczonych tworzy również inne przy pomocy końc. *-ste* i przybranki *auf das (aufs)* oraz końcówki *(-e)stens* bez przybranki:

schön pięknie *schöner* piękniej *am schönsten, auf das schönste, schönstens* najpiękniej

Stopniowanie nieregularne

a) przymiotników

<i>gut</i> dobry	<i>besser</i>	<i>best, am besten</i>
<i>viel</i> liczny	<i>mehr</i>	<i>meist, am meisten</i>
<i>hoch</i> wysoki	<i>höher</i>	<i>höchst, am höchsten</i>
<i>nah</i> bliski	<i>näher</i>	<i>nächst, am nächsten</i>
<i>groß</i> wielki	<i>größer</i>	<i>größt, am größten</i>

b) przysłówków

<i>gern</i> chętnie	<i>lieber</i>	<i>am liebsten</i>
<i>bald</i> wkrótce, wcześniej	<i>eher</i>	<i>am ehesten</i>
<i>viel</i> wiele	<i>mehr</i>	<i>am meisten</i>

Uwaga. Przy porównaniach w stopniu równym polskie *jak* — *wie*: *so hoch wie breit*; w stopniu wyższym polskie *niż, od* — *als*: *der Turm ist höher als das Haus*.

wollen

Czas przeszły niedokonany.

<i>Ich wollte</i> chciałem, chciałam	<i>wir wollten</i>
<i>du wolltest</i>	<i>ihr wolltet</i>
<i>er, sie, es wollte</i>	<i>sie wollten</i>

Tak samo od *ich* *kann* — *ich konnte*, od *soll* — *ich sollte*, *ich muß* — *ich mußte*, np. *ich muß, ich mußte, du mußtest* itd.

Przymyki.

Następujące *przymyki* rządzą *przypadkiem czwartym*:

<i>durch</i> przez	<i>für</i> dla, za, na
<i>ohne</i> bez	<i>um</i> około, o, za

I. *Der Ochs ist stark, das Pferd ist stärker. Das Pferd ist das stärkste der Haustiere. Von den wilden Tieren ist der Elefant das größte und stärkste Tier. Die Lilie ist schöner als die Tulpe, aber die Rose ist die schönste Blume. Der gerade Weg ist der nächste. Führt jener Weg durch das Dorf? Nein, er führt um das Dorf. Dann ist es besser, wenn wir jenen Weg nehmen. Warum sind Sie nicht mit uns gekommen? Wir wollten gern kommen, jedoch wir konnten nicht. Warum (weshalb)? Wir mußten zu Hause bleiben. Karl hat viel Zeit, Marie hat mehr und Anna hat die meiste Zeit. Jenes Gebäude ist hoch. Es ist höher als der Turm der Kirche. Es ist das höchste Haus. Der weiseste Mann kann einen Fehler machen. Ohne den Rat meines Freundes tue ich nichts. Ich tue alles für Sie.*

der Ochs, en; —sen (oks) byk, wół *der Turm, es; ū—e wieża*
das Haustier, es; —e zwierzę domowe *der Fehler, s; — omyłka, błąd*

der Elefant, en; —en słoń *der Rat, es rada*
das Gebäude, s; — budynek *stark mocny*
gerade prosty *dann wtedy, wobec tego*
führen prowadzić *wild dziki*
jedoch jednakże *bleiben pozostać*
von od, z *es regnet deszcz pada*
weise mądry *tun czynić*

II. Chcieliśmy dzisiaj iść na przechadzkę przez miasto, lecz nie mogliśmy. Dlaczego? Deszcz padał i musieliśmy zostać w domu. Jaka (Was für) pogoda dzisiaj? Lepsza niż wczoraj; jest cieplej. Czy deszcz pada? Trochę; bez parasola nie możecie wychodzić. Warszawa jest wielkim miastem, Berlin jest większym, ale Londyn największym miastem w Europie. Które są najpożyteczniejsze zwierzęta domowe? Koń i krowa. Tak, ale które zwierzę jest najwierniejsze? Pies, bez wątpienia. Srebro jest drogie, ale

złoto droższe. Złoto jest najdroższym metalem. Jaskółka lata wysoko, skowronek wyżej, orzeł najwyżej.

pogoda das Wetter, s	wielki groß (o)
ciepło warm (ä)	świat die Welt, -; —en
trochę ein wenig (bißchen)	iść na przechadzkę einen Spaziergang machen (szpacyr- pożyteczny nützlich gang)
parasol der Re'gensschirm, s; —e	srebro das Silber, s
wychodzić au'sgehen	złoto das Gold, —es (golt)
Londyn London	skowronek die Lerche, -; —en
jaskółka die Schwalbe, -; —n	jaki? was für ein
metal das Metall, s; —e	

Der Fuchs und die Ziege.

Ein Fuchs war in einen Brunnen gefallen und konnte nicht heraus. Da kam eine Ziege zum Brunnen und wollte trinken. Als sie den Fuchs sah, fragte sie ihn: „Wie schmeckt das Wasser?“ „Prächtig!“ erwiderte der Fuchs, „ich kann gar nicht genug trinken.“ Die einfältige Ziege sprang sofort in den Brunnen, der schlaue Fuchs aber auf ihren Rücken und in einem Momente war er im grünen Grase. „Schönen Dank, Madame“, rief er noch. „Auf Wiedersehen!“

Der Fuchs und die Ziege.

Ein Fuchs war in einen Brunnen gefallen und konnte nicht heraus. Da kam eine Ziege zum¹ Brunnen und wollte trinken. Als² sie den Fuchs sah, fragte sie ihn: „Wie schmeckt das Wasser?“ „Prächtig!“ erwiderte der Fuchs, „ich kann gar nicht genug trinken.“ Die einfältige Ziege sprang sofort in den Brunnen, der schlaue Fuchs aber auf ihren Rücken und in einem Momente war er im grünen Grase. „Schönen Dank, Madame“, rief er noch. „Auf Wiedersehen!“

die Ziege -; —n (cyge)	koza	kommen, kam, gekommen	przyjść
der Brunnen, s; — studnia		schmecken (szmeken)	smakować
fallen, fiel, gefallen	padać	das Wasser, s; ä—er woda	
konnte nicht herau's	nie mógł	gar nicht wcale nie	
	wyjsć	genu'g dosyć	
zu do		ei'nfältig (ajnsellich)	głupi, nie-
erwidern	odpowiedzieć	der Mome'nt moment	rozsądny
der Rücken, s; — grzbiet, kark		Madame (madam)	pani
das Gras, es; ä—er trawa		trinken pić, napić się	

Fragen.

1. Wer war in einen Brunnen gefallen? 2. Wer kam zum Brunnen? 3. Was wollte die Ziege tun? 4. Was fragte sie den Fuchs? 5. Was antwortete der Fuchs? 6. Was tat die einfältige Ziege? 7. Und was tat der schlaue Fuchs?

Lekcja 22.

II klasa czasowników odmiany mocnej.

Czas przeszły dokonany **a**, imiesłów czasu przeszłego **u**.

Czas. teraźn.	Czas przeszły niedok.
Ich finde	Ich fand
du findest	du fandest (fandst)
er, sie, es findet	er, sie, es fand

¹ Zum skróc. zamiast zu dem. Zu „do“ rządzi przyp. 3.

² Po als kiedy, baż że, weil ponieważ, bamit ażeby itp. stawia się czasownik na końcu zdania.

wir finden
ihr findet]
sie finden

wir fanden
ihr fandet
sie fanden

Tryb rozkazujący.

finde, findet, finden Sie!

Tak samo: **binden** wiązać, **singen** śpiewać, **springen** skakać, **trinken** pić, **winden** wiązać, pleść.

Przymyki.

Następujące *przymyki* rządzą przypadkiem drugim:

unweit blisko, niedaleko od **ungeachtet** bez względu na,
(ver)mittelt za pomocą] **pomimo**
während podczas **statt, anstatt** zamiast
troß wbrew, **pomimo**

1. Po *rzeczownikach ilościowych* kładzie się drugi rzeczownik *bez rodzajnika*, np. Ein Glas **Wasser** szklanka wody.

2. Jeżeli dwa lub więcej zdań ma jeden i ten sam *podmiot*, to nie trzeba go powtarzać, np. Wir **sangen und (wir) sprangen auf der Wiese**.

3. Lubię jeść, pić, tańczyć — tego rodzaju wyrażenia tłumaczy się przez **gern** z czasownikiem, np. Ich **trinke gern Wein** lubię pić wino. Sie **singt gern** ona lubi śpiewać. Stopień wyższy od **gern** jest **lieber**, np. Ich **trinke lieber Wein** ja wolę wino. **Wollen Sie lieber auf dem Sofa sitzen?** czy pan woli siedzieć na sofie?

I. Auf der grünen Wiese unweit des Schlosses fanden wir herrliche Blumen. Was für Blumen habt ihr gefunden? Wilde Veilchen und Vergißmeinnichts. Wir wanden uns Kränze, legten sie auf unsere Köpfe und sangen und sprangen auf der Wiese vor Freude. Da waret ihr ja sehr lustig. Was war denn los? Es war meiner Schwester Geburtstag. Ach so; jetzt verstehe ich. Während eines heftigen Regens gingen wir nach Hause. Troß des schlechten Wetters? Ja, ungeachtet des Regens. Trinken Sie gern Tee? Nein, ich trinke lieber Kaffee. Wollen Sie eine Tasse Kaffee trinken? Danke bestens; ich habe soeben eine Tasse

getrunken. Singe (singt) nicht so laut, du störst (ihr stört) uns. Ich habe gar nicht laut gesungen. So, dann bitte (ich) um Entschuldigung. Pardon.

der Kranz, es; ā—e wianek	der Geburtstag, s; e urodziny
der Kopf, es; ō—e głowa	der Kaffee (<i>kafe</i>) kawa
vor Freude z radości	der Tee (<i>te</i>) herbata
die Tasse —; n filiżanka	ach so a więc
da wart ihr ja to wy byliście	heftig (<i>heftlich</i>) silny
lustig (<i>lustlich</i>) wesoły	stören przeszkadzać
was war los? o co chodziło?	Pardon (<i>parda</i>) przepraszam
co się stało?	das Vergißmeinnicht, s; s nie-
	[zapominajka

um Entschuldigung bitten |
um Verzeihung (*ser-zajung*) bitten | prosić o przebaczenie

II. Podczas silnego deszczu nie znaleźliśmy miejsca w tramwaju; ale znaleźliśmy dorożkę, tak, że nie byliśmy zmuszeni iść pieszo. Ptaki śpiewały i skakały wesoło na drzewach, kiedy spacerowaliśmy w lesie. Pić mi się chce, chciałbym wypić szklankę świeżej wody. Czy macie pragnienie? Nie, wypiliśmy szklankę herbaty w tej chwili (*soeben*); lecz jesteśmy głodni. Owce i jagnięta skaczą na polu. Czy ma pan swoją laskę i rękawiczki? Znalazłem je niedaleko starego młyna. Pomimo złej pogody żniwa były dobre, szczególnie było dużo pszenicy i żyta. Wbrew woli swego ojca sprzedał on dom i majątek ziemski.

miejsce der Platz, es; ā—e	świeży frisch
tramwaj die Straßenbahn, —; —en	mieć pragnienie Durst
dorożka die Droschke, —; —n	haben
spacerować spazieren, spazieren gehen	jagnię das Lamm; ā—er
pić mi się chce ich bin durstig	laska der Stod, s; ō—e
jestem głodny ich bin hungrig	rękawiczka der Hand-
chciałbym ich möchte gern	schuh, es; —e
iść pieszo zu Fuß gehen	żniwa die Ernte; —n
	wola der Wille, ens

III. a) *Stopniuj przymiotniki w zdaniach, które utworzysz według podanego przykładu: (Mein Freund ist jung, mein Bruder ist jünger, meine Schwester ist am jüngsten):* 1) Warschau, Berlin, London — groß. 2) Der Teich (*staw*), der See (*jezioro*), das Meer (*morze*) — tief. 3) Der Esel, das Pferd,

der Elefant — start, Tier. 4) Das Haus, der Turm, der Berg — hoch. 5) Die Droszke (dorożka), die Straßenbahn (tramwaj), das Auto — schnell.

b) *Uzupełnij w następujących zdaniach brakujące przyimki:* 1) Der große Wald liegt — des Dorfes. 2) Wir gingen spazieren — des schlechten Wetters. 3) Ich zog den Pelz an — der warmen Frühlingsluft. 4) Wir spielten — der Pause. 5) Du hast dein Kleid — einer Schere zugeschnitten. 6) Ich nahm den Hut — der Mütze.

der Pelz, es; e futuro	zu'schneiden przykroić
die Frühlingsluft, — powietrze	der Hut, es; ü — e kapelusz
wiosenne	die Mütze, —; n czapka

Lekcja 23.

haben mieć — sein być

Czas zaprzeszy.

Ich hatte gehabt miałem	Ich war gewesen
du hattest gehabt	du warst gewesen
er, sie, es hatte gehabt	er, sie, es war gewesen
wir hatten gehabt	wir waren gewesen
ihr hattet gehabt	ihr waret gewesen
sie hatten gehabt	sie waren gewesen

Czas zaprzeszy oznacza czynność przeszłą dokonaną przed inną czynnością przeszłą. Używa się go w zdaniu pobocznym na wyrażenie czynności uprzedniej w stosunku do czynności zdania głównego, wyrażonej w czasie przeszłym niedokonanym np. Er liebte den Hund, denn er hatte ihm das Leben gerettet lubił psa, ponieważ on ocalił mu życie. Mein Nachbar hatte schon sein Haus verkauft, als ich ankam mój sąsiad już sprzedał swój dom, kiedy przybyłem.

Czasowniki zwrotne.

Czasowniki zwrotne odmieniają się tak samo jak inne czasowniki, z tą tylko różnicą, że dla pierwszej i drugiej osoby dodaje się zaimek osobisty w czwarłym przypadku; natomiast dla trzeciej osoby liczb. poj. i mn. używa się *sich*, n. p.

Czas terażniejszy.

Ich freue mich cieszę się	wir freuen uns
du freust dich	ihr freuet euch
er, sie, es freut sich	sie freuen sich

Czas przeszły

niedokonany

dokonany

Ich freute mich	Ich habe mich gefreut,
du freutest dich itd.	du hast dich gefreut itd.

Czas zaprzeszy.

Ich hatte mich gefreut i t. d.

1. Neulich hatten wir eine große Freude. Unsere Verwandten vom Lande hatten uns besucht. Wir hatten uns alle sehr gefreut. Sie hatten noch niemals eine solche große Stadt gesehen. Sie waren des Morgens angekommen und des Abends sind sie wieder abgereist. Als der Arzt zum (skróc. zamiast zu dem) Patienten kam, war er schon gestorben. Der Onkel hatte schon sein Haus verkauft, als ich zu ihm kam. Kinder, kleidet euch an und wascht und kämmt euch, es ist Zeit in die Schule zu gehen. Unser Freund ärgert sich. Warum? Weshalb? Er hat seine Börse verloren? Mit vielem Gelde? Nein, es war nicht viel darin gewesen. Ärgere dich nicht! Freuet euch! Wir haben die Börse gefunden. Wo? Er hatte sie auf den Tisch im (in dem) Schlafzimmer gelegt. Gott sei Dank, daß man sie gefunden hat.

die Freude, -; — radość	sich a'ntleiden ubierać się
der, die Verwandte krewny, -a	sich waschen myć się
vom Lande ze wsi	sich kämmen czesać się
a'ntkommen przybyć	zu gehen iść
a'breifen odjechać	Paul Paweł
(des) Morgens rano	verlieren, verlo'r, verloren
(des) Abends wieczorem	zgubić, stracić
der Patie'nt, -en; en (pa-	das Schla'zimmer, s; — (schla-
cjent) chory, pacjent	cymer) sypialnia
Gott sei Dank dzięki Bogu	neulich niedawno
sich ärgern gniewać się	

Czasowniki złożone.

a) **rozdzielne**. Jeżeli czasownik składa się z czasownika właściwego i *przedrostka* (ab, an, auf, fort, hin, weg i t. p.) na który pada *akcent główny* wyrazu, to przedrostek ten **oddziela się** od czasownika w czasie teraźn., przeszłym niedok. i w trybie rozkazującym strony czynnej i stawia się go **na końcu zdania**, np. **a'ntommen** przybyć — **ich komme an**. **A'breifen** odjechać — **er reiste heute ab** on dzisiaj odjechał. **fo'rtgehen** odejść — **gehe fort!** odejść! — Ma to miejsce jednak *tylko w zdaniu głównym*.

W *zdaniach pobocznych* nie rozdzielają się takie czasowniki, np. **Als mein Vater zurückkam** (od **zurückkommen** wrócić), **reiste ich ab** kiedy mój ojciec powrócił, ja wyjechałem.

W *bezokoliczniku* przyimek **zu**, (np. **zu haben** mieć, **zu lesen** czytać), a w *imiesłowie czasu przesz.* przystawkę **ge-** wstawia się między przedrostek a czasownik, tak iż tworzą one wraz z czasownikiem *jedno słowo*, np. **anfangen** zaczynać — **anzufangen**, **weggehen** odejść — **wegzugehen**. **Es ist Zeit anzufangen** jest czas zaczynać.

Weggehen odejść — **er ist weggegangen** on odszedł. **Zurückkehren** wrócić — **wir sind zurückgekehrt**.

b) **nierozdzielne** są te czasowniki złożone, w których *akcent główny* pada *na drugą część składową*, t. j. właściwy czasownik, np. **beschrei'ben**, opisywać — **Ich beschrei'be** opisuję — **Ich beschrie'b** opisywałem — **Beschrei'be!** opisuj!

Przedrostki **be-**, **ge-**, **ent-**, **er-**, **ver-**, **zer-**, **miß-**, **emp-**, **voll-**, **hinter-**, **wider-** są zawsze *nieakcentowane*, a czasowniki, w których skład wchodzi, *nierozdzielne*.

Czasowniki nierozdzielne tworzą imiesłów czasu przeszłego *bez przedrostka* **ge-**, np. **verkau'fen** sprzedawać — **verkau'ft**.

Przykłady.

Wann kommt der Zug an? Er ist schon angekommen. Wann fährt die Post ab? Sie ist schon abgefahren. Nimm mich mit! Gehe nicht fort! Bleibe hier! Sage uns, wann der Dampfer ankommt. Ich weiß nicht, wann er abgeht. Es ist nun zu spät auszugehen. Es ist Zeit aufzustehen. Der Herr ist weggegangen und nicht wiedergekommen.

der Zug, es; ů—e (<i>cuk</i>) pociąg	der Dampfer, s; — statek
a'ntommen przybyć	hierbleiben pozostać
a'bfahren odjechać	a'bgehen odjechać
mi'tne'men wziąć ze sobą	au'sgehen wychodzić
fo'rtgehen odejść	au'fstehen wstawać
	spät (<i>szpel</i>) późno

II. Dobry wieczór. Jak się macie? Jakże wasze zdrowie? Proszę siadać. Rad jestem, że pana widzę. Gdzie pan tak długo był (cz. zaprzeszły)? Byłem zagranicą. Czy pan był u swoich krewnych w Wrocławiu, zanim pan powrócił? Tak, byłem u nich: bardzo się cieszyli, żeśmy przybyli. Czyś zrobiła tłumaczenie, kiedy nauczycielka przyszła? Tak, już je zrobiłam. Wczoraj nie byliśmy w szkole, mieliśmy święto. Oni się bardzo dziwili, żeśmy onegdaj u nich nie byli. Statek w tej chwili odjechał. Kiedy on znowu powróci? Tego nie mogę ci powiedzieć. Pociąg przybył o godzinę później, niż zwykle. Lekarz zakazał choremu wychodzić. Teraz czas przestać mówić. Przestań! Milcz!

III. *Utwórz zdania w czasie przeszłym niedokonanym*:
 1) Freund mich begleiten. 2) Mutter Kind Garten zu gehen erlauben. 3) Ich Buch vergessen. 4) Schülerin Lehrer erwidern. 5) Du mir widersprechen. 6) Kolumbus Amerika entdecken.

Bezokolicznik z zu i bez zu.

Prawidło. — Po *czasownikach können* (czas teraźn. **ich kann**) móc; *wollen* (czas teraźn. **ich will**) chcieć; *müssen* (czas teraźn. **ich muß**) musieć; *sollen* (czas teraźn. **ich soll**) być powinien, stoi drugi czasownik w *bezokoliczniku bez zu*, po innych zaś musi mieć **zu**, np. **Ich kann schreiben**. **Sie muß lernen**; lecz: **Höre auf zu lernen!** Przestań się uczyć! **Ich komme dich zu bitten**. Przychodzę cię prosić.

Czasami dodaje się jeszcze **um** (ażeby), np. **Wir gehen in die Schule, um zu lernen** (zob. lekcja 35).

siadać sich setzen	święto der Feiertag, s; -e (<i>fa- jerlak</i>)
za granicą im Au'slande	zanim ehe, bevo'r
dziwić się sich wundern	nauczycielka die Lehrerin, —;
onegdaj vo'rge'stern	nen
godzina die Stunde, -; en	milczeć schweigen (<i>szwajgen</i>).
Wrocław Breslau	

Befriedigte Neugierigkeit.

Ein Monarch, der sehr populär sein wollte, pflegte öfters in die Kaffeehäuser inkognito zu gehen. Eines Tages traf er dort einen Herrn, mit dem er Schach spielte. Der Kaiser verlor die Partie und wollte noch eine spielen, aber der Herr entschuldigte sich und sagte: „Ich bedaure sehr, aber ich muß in die Oper gehen, um den Kaiser zu sehen“. „Was erwarten Sie in dem Kaiser zu sehen“, erwiderte der Monarch, „da ist nichts Sehenswerthes an ihm, er ist ein Mensch wie Sie und ich“. „Macht nichts“, sagte der Herr, „ich wollte diesen großen Mann schon lange einmal sehen und heute ist die Gelegenheit da“. „Und ist das wirklich nur der einzige Grund, in die Oper zu gehen?“ fragte der Monarch. „Ja“, antwortete der Herr. „Nun, dann können wir noch ruhig eine Partie spielen, denn Sie sehen den Kaiser vor sich“, sagte der Monarch.

der Kaiser, s; - (<i>kajzer</i>) cesarz	<i>sich au'fhalten</i> zatrzymać się
der Monarch, en; en monarcha	pflegen <i>mieć</i> zwyczaj (zwykle)
das Kaffeehaus, es; au—er kawiarnia	inkognito incognito, nieznany
Schach spielen (<i>szach szpilen</i>)	treffen, <i>traf, getroffen</i> spotkać
spielen (<i>szach szpilen</i>)	<i>sich entschul'digen</i> prosić o przebaczenie
die Partie', —; n partia	se'henswert wart widzenia
die Oper opera	macht nichts nie nie szkodzi
die Gelegenheit, -; en sposobność	der Grund, es; ü—e przyczyna
populär popularny	denn ponieważ
	einig (<i>ajncich</i>) jedyny

Fragen.

1. Was pflegte der Kaiser oft zu tun? 2. Wen traf er eines Tages? 3. Was spielte er mit ihm? 4. Wer verspielte die Partie? 5. Warum wollte der Herr nicht noch eine Partie spielen? 6. Warum wollte der Herr in die Oper gehen? 7. Was antwortete der Kaiser?

Lekcja 24.

haben *mieć* — sein *być*

Czas przyszły niedokonany.

Ich <i>werde</i> haben <i>będę</i> miał	Ich <i>werde</i> sein <i>będę</i>
du <i>wirst</i> haben	du <i>wirst</i> sein
er, sie, es <i>wird</i> haben	er, sie, es <i>wird</i> sein
wir <i>werden</i> haben	wir <i>werden</i> sein
ihr <i>werdet</i> haben	ihr <i>werdet</i> sein
sie <i>werden</i> haben	sie <i>werden</i> sein

To samo od innych czasowników:

Ich *werde* gehen, du *wirst* gehen, er *wird* gehen itd.

Ich *werde* sagen, du *wirst* sagen, er *wird* sagen

1. *Czas przyszły niedokonany* składa się z czasu teraźniejszego słowa posiłkowego *werden* i *bezokolicznika* czasownika *bez* zu.

2. Jeżeli zdanie posiada *przedmiot*, to *werden* stawia się *przed* nim, a tryb *bezok.* po nim, np. Wir *werden* das Pferd *kaufen*. Du *wirst* den Onkel *sehen*. Wann *wirst* du *kommen*?

3. W *zdaniach względnych* lub *warunkowych* (po *welcher*, *der*, *wer*, *was*, *da*, *daß*, *weil*, *wenn* itp.) *werden* i *bezokolicznik* stoją *na końcu* zdania; wówczas *bezokolicznik* zajmuje pierwsze miejsce, a *werden* *drugie*, np. Ich *weiß* nicht, was ich *machen* *werde*. Wir *glauben*, daß er *noch* heute *kommen* *wird*.

4. *Czas przyszły niedokonany* oznacza *czynność*, która się odbędzie w przyszłości. Używamy tego czasu również na wyrażenie *aktualnego przypuszczenia* (tj. w *teraźniejszości*) np.: Ich *glaube*, er *wird* *krank* *sein* — *zdaje* mi się, że on *jest* chory.

Zamiast *czasu przyszłego niedok.* używa się często *czasu teraźniejszego*, zwłaszcza wtedy, kiedy zdanie zawiera *szczegółowe określenie czasu*, jak: *heute*, *morgen* itp., np. Heute *reise* ich *nach* Posen (Poznań), *zamiast* Heute *werde* ich *nach* Posen *reisen*. Morgen *kommt* der Fürst, *zam.* Morgen *wird* der Fürst *kommen*.

Czas przyszły dokonany.

Ich werde gehabt haben	Ich werde gewesen sein
du wirst gehabt haben	du wirst gewesen sein
er wird gehabt haben	er wird gewesen sein
wir werden gehabt haben	wir werden gewesen sein
ihr werdet gehabt haben	ihr werdet gewesen sein
sie werden gehabt haben	sie werden gewesen sein

Tak samo innych czasowników:

Ich werde **gegangen sein** (pójde), du wirst **gegangen sein** itd.
 Ich werde **gesagt haben** (powiem), du wirst **gesagt haben** itd.

5. *Czas przyszły dokonany* tworzy się przez połączenie czasu teraźniejszego słowa posiłkowego werden z bezokolicznikiem czasu przeszłego odnośnego czasownika.

Czas przyszły dokonany oznacza czynność przyszłą, dokonaną przed inną czynnością przyszłą. Używamy go często na wyrażenie przypuszczenia w *przeszłości* np.: Ich glaube, er wird **krank gewesen sein** — zdaje mi się, że on *był* chory. Wogóle używa się tego czasu rzadko, zastępując go czasem przeszłym dokonanym.

III klasa czasowników odmiany mocnej.

Czas przeszły niedokonany **v**, imiesłów czasu przeszłego **v**.

fliegen latać, fruwać = **flog, geflogen**
 verlieren zgubić, stracić = **verlor, verloren**
 lügen kłamać = **log, gelogen**
 fließen płynąć, ciec = **floß, geflossen**
 riechen wachać, pachnąć = **roch, gerochen**
 schießen strzelać = **schoß, geschossen**
 schließen zamknąć = **schloß, geschlossen** itd.

I. Heute werden wir einen Spaziergang machen. Wirst du uns begleiten? Ich werde euch mit Vergnügen begleiten. Du auch? Ich weiß noch nicht, was ich machen werde. Wißt ihr, daß der Kaiser morgen kommt (kommen wird)? Er kommt übermorgen (wird übermorgen kommen). Nicht wahr. Doch. Du lügst. Ich habe nicht gelogen. Ich glaube dir. Verzeihe! Die Soldaten haben mit Kanonen und Flinten geschossen. Werden sie wieder schießen? Sie haben soeben geschossen. Rieche diese

Blume, wie schön sie riecht! Ich habe sie schon gerochen. Ich rieche nichts. Warum nicht? Ich habe den Schnupfen. Du hast dich erkältet. Ja, leider. Dann kann man allerdings nichts riechen. Der Schüler, der (welcher) seine Aufgabe gut macht, wird eine Belohnung erhalten. Wir auch? Wenn ihr sie verdient, gewiß.

der Solda't, en; en żołnierz
 die Kanone, -; n armata
 die Flinte, -; n fuzja, muszkiet

begleiten towarzyszyć
 ū'bermorgen pojutrze
 vo'rgestern onegdaj,
 przedwczoraj
 doch przecie, jednak
 verdienen zasłużyć
 sich erkälten zaziębić się
 leider niestety

der Schnupfen, s; — katar
 die Belohnung, -; en nagroda
 dann wtedy
 a'llerdings w samej rzeczy

II. Co będziemy dzisiaj mieli na (zum) obiad? Nie wiem, zapytam się kucharki; ona to będzie wiedziała. Będziemy mieli rosół, pieczeń wołową, pieczeń cielęcą i ryby. Co pani będzie jadła? Kawalek pieczeni wołowej, jeżeli łaska. Jutro przyjedzie kuzynka Marii. Jak długo ona pozostanie u nas? Ojciec powiedział, że ona pojutrze wyjedzie. Orzeł latał nad górą; strzelec zastrzelił go. Czy zamknęliście drzwi? Nie, nie mieliśmy klucza; zgubiliśmy klucz. Zamykaj drzwi! Otwórz okna! Powąchaj tę różę! Ona pachnie cudownie; nie prawda? Bez wątpienia.

umiarkowanie die Mäßigkeit, -
 spokój die Ruhe
 kucharka die Köchin, -; nen

ryba der Fisch, es; e
 zamknąć zu'schließen
 jeżeli łaska wenn ich bit-
 ten darf

rosół die Brühe, —; en
 pieczeń wołowa der Rinds-
 albo Rinderbraten, s; —
 pieczeń cielęca der Kalbs-
 braten, s; —

strzelec der Jäger, s; —
 klucz der Schlüssel, s; —
 zamykać zu'machen
 u nas bei uns
 wesołość der Frohsinn, s
 (frozyn)

III. Napisz następujące zdania we wszystkich czasach, które dotychczas poznałeś: 1) Der Maurer baut das Haus. 2) Der Schüler geht in die Schule. 3) Der Bauer arbeitet auf dem Felde. 4) Der Baum wächst im Garten.

Odmiana imion własnych.

Prawidło. — *Imiona własne ludzi*, męskie i żeńskie, przybierają w przypadku drugim **-s**, np. Karls Vater ojciec Karola. Hermanns, Annas. Atoli imiona ludzkie rodzaju męskiego, na s, z, r mają **-ens**, np. Hans — Hansens, Max — Maxens, żeńskie zaś na -e mają **-ns**, np. Josefina — Josefins, Marie — Mariens (także Maries).

Imiona własne z *rodzajnikiem* albo *zaimkiem* nie odmieniają się, np. Dies¹ sind die Handschuhe der Marie. Die Eltern des Max (albo też Max seine Eltern). Der Hut unserer Luise (albo unserer Luise ihr Hut).

Lekcja 25.

Strona bierna.

1. *Strona bierna* tworzy się w języku niemieckim za pomocą połączenia czasownika posiłkowego **werden, wurde (ward), worden** stać się, z *imiesłowem* czasu przeszłego danego czasownika, np. Ich werde gelobt jestem chwalony, chwałą mnie.

Stronę bierną tworzymy tylko od czasowników *przechodnich*.

Czas teraźniejszy

Ich werde gelobt jestem chwalony, chwałą mnie

du wirst gelobt
er, sie, es wird gelobt
wir werden gelobt
ihr werdet gelobt
sie werden gelobt

Czas przeszły dok.

Ich bin gelobt worden
zostałem pochwalony

du bist gelobt worden
er, sie, es ist gelobt worden

itd.

Czas przeszły niedok.

Ich wurde (ward) gelobt
byłem chwalony, chwałą mnie

du wurdest (wardst) gelobt
er, sie, es wurde (ward) gelobt
wir wurden gelobt
ihr wurdet gelobt
sie wurden gelobt

Czas zaprzeczony.

Ich war gelobt worden
zostałem był pochwalony

du warst gelobt worden
er, sie, es war gelobt worden

itd.

¹ To jest, to są, tłumaczy się przez das albo dies (dieses) ist, das albo dies (dieses) sind.

Czas przyszły niedokonany.

Ich werde gelobt werden
będę chwalony

du wirst gelobt werden
er, sie, es wird gelobt werden

Czas przyszły dokonany.

Ich werde gelobt worden sein

du wirst gelobt worden sein
er wird gelobt worden sein

Uwaga. Tryb przypuszczający strony biernej zarówno słów posiłkowych jak i innych czasowników podano w dodatku, zawierającym wzory odmian.

2. Werden jest również czasownikiem *samodzielnym* i znaczy *stać się, robić się*, np. Das Wetter wird schön pogoda robi się ładna. Es wird kalt robi się zimno. Er wurde reich on stał się bogaty. Die Tage werden lang dni robią się długie.

3. Stronę czynną *zamieniamy na bierną* w ten sposób, że podmiot staje się przedmiotem, czyli kładziemy go w 3 przyp. z przyimkiem *von*, gdy odnosi się do istot żyjących, a w 4 przyp. z przyimkiem *durch*, gdy odnosi się do rzeczy. Przedmiot zamienia się na podmiot nowego zdania. Czasownik otrzymuje formę strony biernej, zgodną co do osoby i liczby z nowym podmiotem, np.

Der Bauer pflügt den Acker wieśniak orze pole.

Der Acker wird von dem Bauer gepflügt pole jest przez wieśniaka orane.

Der Motor treibt das Auto motor wprawia w ruch auto.

Das Auto wird durch den Motor getrieben auto jest wprawiane w ruch motorem.

1. Geld wird aus Gold,¹ Silber, Kupfer oder Papier gemacht. Das Telephon und der Phonograph wurden von Edison erfunden. Als Hilfe kam, war die Schlacht schon verloren worden. Wann wird die Arbeit gemacht werden? Sie ist schon gemacht worden. Der General wurde in der Schlacht verwundet. Es wird schon kalt. Es wird noch kälter werden. Die Zeiten sind schlecht, es wird alles teuer. Es ist schon alles teurer geworden. Wir wurden so müde, daß wir nicht weitergehen konnten. Der Schuhmacher ist durch Fleiß und Sparsamkeit reich geworden.

¹ Imiona galunkowe w ogólnym znaczeniu używają się bez rodzajnika.

das Kupfer, s miedz	alles wszystko
der Phonogra'ph fonograf	der Fleiß, es; (flajs) pilność
das Telepho'n, s; e telefon	die Sparfamkeit, (szpar-zamkajt)
der Versu'ch, s; e próba,	oszczędność, ekonomia
staranie	erfinden wynaleźć
die Hilfe, -; en pomoc	belohnen wynagrodzić
die Zeit, -; en (cajl) czas	wei'tergehen iść dalej
der Schu'hmacher, s; szewc	

II. Kiedy zboże jest dojrzałe, będzie żęte. W mły-
nie zostanie zmielone, a wtedy z młóconego¹ zboża robi
się mąkę. Z mąki robi się chleb, bułki i ciasto. Co ty
wolisz (od gern essen): chleb czarny czy chleb biały? Ja
lubie (od gern essen) chleb czarny, lecz więcej lubie chleb
biały i ciasto. Twoje tłumaczenie francuskie zawiera dużo
omyłek; ono powinno być poprawione. Ono już jest popra-
wione. Przez kogo? Przez brata Maksa. To co innego.
Kiedy będą jabłka, gruszki i śliwki zerwane? Zostały dziś
rano zerwane. Nieprzyjaciół został pobity, fortece zwy-
cięzone a pokonane wojsko cofnęło się. Złodziej wskoczył
przez otwarte drzwi i ukradł złoty zegarek. Robi się bardzo
gorąco; zdaje mi się, że będziemy mieli burzę.

zboże das Getreide, es	młócić dreschen, drosch, gedroschen
mąka das Mehl, s	zawierać enthalten
chleb czarny (razowy) das	poprawić verbessern
Schwarzbrot, es	zerwać pflücken
chleb biały das Weißbrot	pobić, pokonać schlagen
bułka die Semmel, -; n	zwyciężyć erobern
tłumaczenie die Überset'zung,	cofnąć się sich zurück'ziehen (zog,
-; en	gezogen)
nieprzyjaciół der Feind, es; e	mleć mahlen
(fajnt) kraść stehlen, stahl, gestohlen	
forteca die Festung, -; en	(szlelen)
złodziej der Dieb, es; e	ząć mähnen (me-en)
zegar, zegarek die Uhr, -; en	burza das Gewitter, s; —

III. Zamień na stronę bierną: 1) Der Lehrer lobte den
Schüler. 2) Die Mutter liebt ihr Kind. 3) Der Bruder hat die

¹ Imiestów czasu przeszłego używa się i odmienia jak przy-
miotnik, np. = die eroberte Festung.

Aufgabe geschrieben. 4) Ich werde das Buch lesen. 5) Der Vogel
hatte ein schönes Lied gesungen. 6) Das Wasser treibt die Mühle.
7) Das Pferd zieht den Wagen. 8) Der Bauer bebaut das
Feld. 9) Der Maurer baute das Haus. 10) Der Knabe fing
einen Vogel.

Der Streit.

Ein Bauer, der mit einer Ladung Heu zur Stadt fuhr, be-
gegnete einem anderen Bauer, der einen leeren Wagen fuhr.
Keiner von beiden wollte ausweichen. „Willst¹ du mir gleich
Platz machen!“ rief der erste Bauer. „Fällt mir gar nicht ein“,
erwiderte der andere, der ein Grobian war. „Na, hör' mal“,
brüllte der mit der Fuhre Heu, „wenn du mir jetzt nicht sofort
Platz machst, so mache ich's mit dir so wie ich es heute schon mit
einem getan habe!“ Das wirkte. Der Grobian wich aus. Als er
bei dem anderen vorbeikam, fragte er ihn: „Wie hast du es
denn eigentlich heute schon mit einem anderen gemacht?“
„Sehr einfach“, erwiderte jener, „er wollte mir nicht auswei-
chen, also bin ich ihm ausgewichen!“

der Streit spór, es; e	fahren, fuhr, gefahren jechać
die Fuhre Heu fura siana	der andere drugi, inny
das Heu, s siano	leer pusty
zur skróc. zamiast zu der	beide obaj, obydwaj
der Wagen, s; — wóz, bryczka	au'sweichen, wich aus, ausge- wichen mijając
der erste pierwszy	rufen, rief, gerufen wolać, za- rufen
der e'rstere pierwszy, po- przedni	wolać
fällt mir gar nicht ein ani	die Ladung, —; en ładunek
mi się śni	ich's zam. ich es
hör' mal słuchaj no	wirken mieć skutek, skutkować
brüllen ryczeć	vorbei'kommen przechodzić,
der Gro'b'ian, s grubianin	przejeżdżać
drohen grozić	ei'gentlich właściwie
wom'i't czym	einfach prosty, —o

¹ Za pomocą wollen (i sollen) wyrażamy często czas przyszły,
np. das will ich tun uczynię to. Was soll daraus werden, co z tego
wyniknie?

Fragen.

1. Womit fuhr ein Bauer zur Stadt? 2. Wem begegnete er? 3. Wie fuhr der? 4. Was wollte keiner von beiden tun? 5. Was rief der erste Bauer? 6. Was antwortete der andere? 7. Womit drohte der erste Bauer dem Grobian? 8. Was tat der Grobian? 9. Was fragte er den anderen, als er bei ihm vorbeikam? 10. Was erwiderte der andere?

Lekcja 26.

Liczebniki główne.

1 eins	12 zwölf	30 dreißig
2 zwei	13 dreizehn	31 einunddreißig itd.
3 drei	14 vierzehn	40 vierzig
4 vier	15 fünfzehn	50 fünfzig
5 fünf	16 sechzehn	60 sechzig
6 sechs	17 siebzehn	70 siebzig
7 sieben	18 achtzehn	80 achtzig
8 acht	19 neunzehn	90 neunzig
9 neun	20 zwanzig	100 hundert
10 zehn	21 einundzwanzig	101 hundert(und)eins
11 elf	22 zweiundzwanzig itd.	200 zweihundert itd.

1000 tausend, 1500 tausend fünfhundert (lub fünfzehnhundert)
1,000.000 eine Million.

Formy eins używa się tylko przy liczeniu; zresztą einer, eine, eines, zaś przed rzeczownikiem tylko ein.

Liczebniki główne są *nieodmienne* z wyj. *zwei* i *drei*, które 2 przyp. mają *zweier*, *dreier* zaś 3 przyp. *zweien*, *dreien*.

Rzeczownik połączony z liczebnikiem (od *zwei* począwszy) musi stać w *liczbie mnogiej* (zauważ: po polsku „pięć fenigów“, po niem. „fünf Pfennige“ = 1 przyp.).

Język niemiecki używa czasem liczebników głównych w miejsce polskich porządkowych, a mianowicie:

1. na oznaczenie godziny: es ist drei Uhr = jest godzina trzecia,
2. na oznaczenie roku: w r. 1939-ym = im Jahre eintausend neunhundert neununddreißig.

3. na oznaczenie numeru, poza tym strony w książce, oddziału itp. np.: Zahl (Nummer) acht numer ósmy; Seite zwanzig (strona 20-ta); Abteilung fünf (oddział piąty).
Mam lat 32 = Ich bin zweiunddreißig Jahre alt.

IV klasa czasowników odmiany moenej.

Czas przeszły niedokonany **a**, imiesłów czasu przeszłego **a**.

essen jeść, **aß**, **gegessen**. Czas teraźn. Ich esse, du issest (isst), er ißt, wir essen, ihr esset (ißt), sie essen. Tryb rozk. **iß!** **Esset!**

fressen żreć, tak samo jak essen.

bitten prosić, **bat**, **gebeten**.

geben dać, **gab**, **gegeben**. Czas teraźn. Ich gebe, du gibst, er gibt, wir geben, ihr gebt, sie geben. **Gib!** **Gebet!**

lesen czytać, **las**, **gelesen**. Czas teraźn. Ich lese, du liest, er liest, wir lesen itd. **Les!** **Leset!**

sehen widzieć, **sah**, **gesehen**. Czas teraźn. Ich sehe, du siehst, er sieht, wir sehen itd. **Sieh(e)!** **Sehet!**

sitzen siedzieć, **saß**, **gesehen**.

vergessen zapomnieć, **vergaß**, **vergessen**. Czas teraźn. Ich vergesse, du vergiffest (vergiffst), er vergift, wir vergessen itd. **Vergiß!** **Vergesst!**

I. Eins und drei sind vier. Fünf mal fünf sind fünfundzwanzig. Sechs mal sechs sind sechsunddreißig. Zehn mal zehn sind hundert. Ein Jahr hat zwölf Monate. Ein Monat hat dreißig, oder einunddreißig Tage. Ein Tag hat vierundzwanzig Stunden. Eine Stunde hat sechzig Minuten. Wieviel Uhr ist es? Es ist jetzt zehn Uhr. Um wieviel Uhr geht ihr zu Bett? Um 11 Uhr abends. Um wieviel Uhr steht du auf? Um halb 8 (Uhr). Jetzt ist es ein Viertel (auf) eins. Um drei Viertel zwei müssen wir ausgehen. Eine Mark hat hundert Pfennig. Eine Reise um die Welt kann man heute mit dem Flugzeug in nicht mehr als fünfzehn Tagen machen. Wir sahen, wie der Löwe das Fleisch fraß, das ihm der Wärter gab. Habt ihr in der Zeitung gelesen, daß der König krank sein soll? Ich las es in der Zeitung, die du mir gabst. Ich habe dir doch keine gegeben. Du irrst dich. Als wir bei Tische saßen und Mittag aßen, gabst du sie mir. Ja, wahr-

¹ Patrz strona 82: fallen.

Lekcja 27.

Liczebniki porządkowe.

1-szy der (die, das) erste	21-y der einundzwanzigste itd.
2-gi der zweite	30-y der dreißigste
3-ci der dritte	40-y der vierzigste
4-y der vierte	50-y der fünfzigste
5-y der fünfte	60-y der sechzigste
6-y der sechste	70-y der siebzigste
7-y der siebente	80-y der achtzigste
8-y der achte	90-y der neunzigste
9-y der neunte	100-y der hunderste
10-y der zehnte	101-y der hunderterste itd.
11-y der elfte	120-y der hundertzwanzigste
12-y der zwölfte	200-y der zweihundertste
13-y der dreizehnte	300-y der dreihundertste
14-y der vierzehnte	400-y der vierhundertste
15-y der fünfzehnte	1000-y der tausendste
16-y der sechzehnte	1939-y der tausendneunhundert-
17-y der siebzehnte	neununddreißigste
18-y der achtzehnte	2000-y der zweitausendste
19-y der neunzehnte	100.000-y der hunderttausendste
20-y der zwanzigste	1.000.000-y der millionste

1. Liczebniki porządkowe tworzy się przez dodanie do liczebnika głównego końcówki **-te** (do 20) lub **-ste** (od 20 w górę).

2. W liczebnikach porządkowych *kilkucyfrowych* jedynie *osłalnia cyfra* wymawia się jako porządkowa, np. *der fünfundzwanzigste*.

3. Liczebniki porządkowe odmieniają się tak jak przymiotniki.

4. Przez dodanie do liczebnika porządkowego końcówki -1 powstają *ułamki*, np. ein Drittel= $\frac{1}{3}$, ein Viertel= $\frac{1}{4}$, sechs Zehntel= $\frac{6}{10}$ ($\frac{1}{2}$ =ein Halb).

V klasa czasowników odmiany mocnej.

Czas przeszły niedokonany **ie**, imiesłów czasu przeszłego **a**.
braten smażyć, **briet**, **gebraten**. Czas teraźn.: **Ich brate**, **du**
brätst itd.

blasen wiać, trąbić, **blies**, geblasen. Ich **blase**, du **bläst** itd.,
wir **blasen** itd.
fallen padać, **fiel**, ich **bin** gefallen. Ich **fall**, du **fällst** itd.,
wir **fallen** itd.
halten trzymać, **hielt**, gehalten. Ich **halte**, du **hältst** itd.,
wir **halten** itd.
raten radzić, **riet**, geraten. Ich **rate**, du **rätst** itd.,
wir **raten** itd.
lassen pozwolić, kazać **ließ**, gelassen. Ich **lasse**, du **läßt** itd.,
wir **lassen** itd.
rufen wołać, **rief**, gerufen. Ich **rufe**, du **rufst** itd.
schlafen spać, **schliefe**, geschlafen. Ich **schlafe**, du **schläfst** itd.,
wir **schlafen** itd.
gehen iść, **ging**, gegangen. Ich **gehe**, du **gehst** itd.

*Tryb rozkazujący tych czasowników jest prawidłowy —
brate! bratet!*

I. Montag ist der erste Tag der Woche, Dienstag der zweite, Mittwoch der dritte, Donnerstag der vierte, Freitag der fünfte, Sonnabend der sechste und Sonntag der siebente. (Der) Frühling beginnt am 21. (einundzwanzigsten) März, (der) Sommer am 21. Juni, (der) Herbst am 21. September und (der) Winter am 21. Dezember. Ein Pfennig ist der hundertste Teil einer Mark. Die 25. Lektion dieses Handbuches enthält eine kleine Anekdote. In der Schlacht bei Leipzig am 18. Oktober des Jahres 1813 fielen viele tapfere Soldaten. Der Wind bläst und der Regen fällt. Die Blätter fallen von den Bäumen. Der Wind blies die Blätter von den Bäumen. Die Köchin hat das Fleisch zu sehr gebraten, man kann es kaum essen. Was brät sie jetzt? Sie wird die Gans braten. Hoffentlich wird sie ihre Sache besser machen.

der Montag poniedziałek	der Juni czerwiec
der Dienstag wtorek	der Juli lipiec
der Mittwoch środa	der August sierpień
der Donnerstag czwartek	der September wrzesień
der Freitag piątek	der Oktober październik
der Sonnabend, s; e sobota	der November listopad
der Sonntag niedziela	der Dezember grudzień

der Ja'nuar styczeń	die Woche —; n tydzień,
der Fe'bruar luty	die Anekdote, —; n anegdota
der März marzec	hoffentlich zapewne
der April kwiecień	die Sache, —; n rzecz
der Mai maj	der Na'menstag, s; e imieniny

Uwaga. Nazw miesięcy i dni w ogólnym znaczeniu używa się bez rodzajnika.

II. Styczeń jest pierwszym miesiącem roku, luty jest drugim, marzec trzecim a grudzień ostatnim. Cztery pory roku są: wiosna, lato, jesień i zima. Imieniny mojej kuzynki są 25-go lipca, a moje są 30-go stycznia. Kiedy cię dziś rano wołałem, spałeś jeszcze. Na którym pięttrze pan mieszka? Na drugim, a mój kolega mieszka na pierwszym. On poszedł, ażeby szukać służącego, ale ten już wyszedł. Dokąd poszedłeś? Poszliśmy do szewca, ażeby kupić parę kamaszy, lecz żadna nam się nie podobala (od gefallen, odmienia się jak fallen). W piątek pierwszego czerwca (przyp. 4) zaczynają się nasze wakacje i trwają do 15-go września. Jeden dzień (doba) jest 365-tą częścią roku. Kopernik urodził się 19-go lutego (den albo am 19) w roku 1473.¹

pora roku die Ja'hreszeit, —; en	wakacje die Ferien, —
na pierwszym pięttrze in dem	Kopernik Kopernikus
ersten Stode albo Eta'ge (etaż)	kamasze die Samaschen

Der Kolibri und der Schmetterling.

Ein Kolibri begegnete einem Schmetterling und, bezaubert von dessen Schönheit, bot er ihm seine ewige Freundschaft an. „Ich kann dein Anerbieten nicht annehmen“, erwiderte der Schmetterling, „denn du hast mich einst verachtet und mich einen erbärmlichen Wicht genannt“. „Das kann nicht möglich sein“, sagte der Kolibri, „denn ich habe stets für solche schöne Geschöpfe, wie du bist, die größte Achtung gehabt“. „Vielleicht ist das jetzt der Fall“, antwortete der Schmetterling, „aber als du mich

¹ „W roku“ tłumaczy się albo przez im Jahre, np. im Jahre 1473, albo też in, np. in 1473.

beleیدیgeft, war ich noch eine Raupe. Merke dir alfo: Beleیدیge niemals folche, die niedriger ftehen als du, denn diefe könnten einmal höher ftehen als du“.

der Kolibri koliber	wobo'n z czego
der Schme'tterling, s; e motyl	erbärmlich żalofny, nędzny
begegnen z przyp. 3. spotkać	der Wicht, es; e nieborak
bezaubert zachwycony	nennen, nannte, genannt
die Schönheit, —; (szönhajt)	nazwać
piękność	
ewig wieczny	stets zawsze
die Freundschaft (frojntszajt)	das Gefchöpf, es; e stwo-
przyjaźń	rzenie
'anbieten ofiarować	belei'digen obrazić
das U'nerbieten, s; — propozycja	die Raupe, —; n gąsienica
niemals nigdy	merke dir alfo pamiętaj więc

Fragen.

1. Wer begegnete einem Schmetterling? 2. Wovon war der Kolibri bezaubert? 3. Was bot er dem Schmetterling an? 4. Was fagte der Schmetterling? 5. Was antwortete der Kolibri? 6. Was war der Schmetterling, als der Kolibri ihn beleidigte? 7. Was foll man nicht tun?

Lekcja 28.

Tryb przypuszczający.

Czas teraźniejszy.

od haben	od fein
(daß) Ich habe (ze) mam	(daß) Ich fei (ze) jestem
du habest	du fei(e)st
er, fie, es habe	er, fie, es fei
wir haben	wir feien
ihr habet	ihr feiet
fie haben	fie feien

¹ Należy do klasy III. odmiany mocnej (str. 72).

Czas przeszły niedokonany.

Ich hätte mialhym	Ich wäre bylhym
du hättest	du wärest
er hätte	er wäre
wir hätten	wir wären
ihr hättet	ihr wäret
fie hätten	fie wären

Czas przeszły dokonany.

Ich habe gehabt	Ich sei gewesen
du habest gehabt itd.	du seiest gewesen itd.

Czas zaprzeczony.

Ich hätte gehabt	Ich wäre gewesen
du hättest gewesen itd.	du wärest gewesen itd.

Czas przyszły niedokonany.

Ich werde haben	Ich werde fein
du werdest haben	du werdest fein
er werde haben itd.	er werde fein itd.

Czas przyszły dokonany.

Ich werde gehabt haben	Ich werde gewesen fein
du werdest gehabt haben	du werdest gewesen fein
er, fie, es werde gehabt haben itd.	er werde gewesen fein itd.

Tryb przypuszczający odpowiada w ilości form trybowi orzekającemu. Odróżnia się on tym, że przed wszystkimi końcówkami wstawia się samogłoskę *-e*. Przy tym: w czasie teraźniejszym *rdzeń* pozostaje zawsze *niezmieniony*, choćby nawet dany czasownik zmieniał w l. poj. trybu orzekającego samogłoskę rdzenną. np. ich gebe, du gibst, du gebest; w czasie przeszłym niedokon. czasowniki mocne *przegłaszają* samogłoski *a, o, u*, np. ich gab, ich gäbe.

Tryb przypuszczający łączy się zazwyczaj ze *spójnikami* *daß, wenn* itp. a to w ten czas tylko, jeżeli chcemy wyrazić jakąś *wątpliwość* albo *przypuszczenie*, np. Er fagt, er sei krank (daß er krank sei). Powiada, że jest chory Wenn ich Zeit hätte. Gdybym miał czas.

Uwaga. Tryb przypuszczający od innych czasowników (tak słabych jak i mocnych) podajemy w dodatku, zawierającym wzory odmian oraz w „Wykazie czasowników mocnych i nieregularnych“ na końcu książki.

Zaimek wskazujący.

N. derjenige (der) ten	diejenige ta	dasjenige to
G. desjenigen	derjenigen	desjenigen
D. demjenigen	derjenigen	demjenigen
A. denjenigen	diejenige	dasjenige

Liczb. mn. **diejenigen, derjenigen, denjenigen, diejenige**
dla wszystkich trzech rodzajów.

Derjenige, welcher ten, który; **diejenige, welche** ta która;
dasjenige, welches to, które; liczb. mn. **diejenigen, welche**
(patrz str. 57).

Tak samo **derselbe, dieselbe, dasselbe** ten sam, -a, -o.

I. Wann werden Sie ins Ausland reisen? Ich wäre glücklich, wenn es heute wäre. Ich wäre sogar schon heute gefahren, wenn ich eine Nachricht von meinem Agenten erhalten hätte. Man sagte, der Prinz sei krank; haben Sie etwas davon gehört? Ich hörte, er sei unwohl gewesen. Derjenige, welcher reich ist, ist nicht immer glücklich. Diejenigen, welche reich sind, sind nicht immer glücklich. Gib den Löffel und die Gabel derjenigen, die sie verloren hat. Das sind dieselben jungen Damen, welche (die) bei uns zum Ball waren. Wäre es nicht besser gewesen, wenn du mit deiner Arbeit gewartet hättest? Wenn ich Zeit gehabt hätte, wäre es wohl besser gewesen, aber die Arbeit war dringend und so mußte ich sie beenden. Niemand zweifelte, daß er seinem besten Freunde beistehen werde. Ich wäre zufrieden, wenn ich gesund wäre. Es wäre besser, wenn du mehr Geduld hättest. Der Kranke wäre zu retten gewesen, wenn er dem Arzte gefolgt hätte.

soga'r nawet	dringend pilny (o interesie)
die Nachricht, —; en wiadomość	zweifeln wątpić
der Löffel, s; —	bei'stehen pomagać
der Eßlöffel, s; —	die Gedu'ld, — cierpliwość
der Teelöffel, s; — (telöfel) ly-	retten ocalić
der Ball, s; ä—e bal [zeczka]	folgen być posłuszny
zum Ball na balu	sparsam (szpar-zam) oszczęd-
die Jugend, — młodość	[ny]

II. Mówią, że pan N. jest bogatym człowiekiem. Czy to prawda? Gdyby on był oszczędniejszy w młodości, to byłby bogaty. Czy pan N. jest tym samym panem, który chciał kupić nasz majątek ziemski? Tak, (to) ten sam. Gdyby on miał dosyć pieniędzy, toby (so) go kupił. Słyszałem, że go kupił (er habe es —). Pan się myli. Mylić się, to jest po ludzku, przebaczać — po bosku. Myślałem, że mamy dziś piękną pogodę. Spodziewaliśmy się, że będzie (tryb przyp. czasu przyszł.) piękny dzień. Ci, którzy się śmieją ze (über) wszystkiego, okazują mało rozumu. Ci uczniowie uczęszczają do tej samej szkoły, co i ja. To są uczennice tej samej pensji.

po ludzku menschlich	okazać zeigen
po bosku göttlich	rozum der Verstand, es
pensja die Pension (panzjon)	die Töchter- (Mädchen-)schule

Belohnte Gelehrsamkeit.

Ein Student besuchte seine Eltern auf dem Lande. Einmal gab es zum Abendbrot zwei gebratene Hühnchen. „Weißt du, Vater“, sagte der Student, „ich kann beweisen, daß hier nicht zwei, sondern drei Hühnchen auf der Schüssel liegen“. „Da bin ich neugierig“, erwiderte der Vater. „Laß mal hören!“ „Das“, sagte der gelehrte Sohn, mit dem Finger auf ein Huhn zeigend, „ist eins, jenes“ auf das zweite Huhn zeigend, „ist zwei. Eins und zwei macht drei“. „Richtig“, sagte der Vater lächelnd, „du hast viel gelernt und sollst auch für deine Gelehrsamkeit belohnt werden: Ich werde ein Hühnchen essen, deine Mutter das zweite und das dritte sollst du haben“.

die Gelehrsamkeit uczoność	neu'gierig (nojgirich) cieka-
beweisen, bewies, bewiesen do-	[wy]
[wodzić]	laß mal hören powiedz no
sondern lecz	der Finger, s; — palec
die Schüssel, —; n (szüsel)	lächeln uśmiechać się
pölmisek	der Stude'nt, en; en student
gelehr't uczoney	die Behau'ptung, —; en twier-
	[dzenie]

Imiesłów cz. teraźniejszego.

Prawidło. — *Imiesłów czasu teraźniejszego* tworzy się przez dodanie **-d** do *bezokolicznika*, np. *sagen* — *sagend*; *hören* — *hörend*.

Imiesłowu czasu teraźniejszego używa się także jako *przymiotnika* np. *Der singende Vogel* śpiewający ptak, *Der fallende Regen*, padający deszcz. Wówczas odmienia się on tak samo jak *przymiotnik*.

Fragen.

1. Wo besuchte ein Student seine Eltern? 2. Was gab es zum Abendbrot? 3. Was wollte der Student beweisen? 4. Was sagte der Vater? 5. Wie bewies der Student seine Behauptung? 6. Wie belohnte der Vater dessen Gelehrsamkeit?

Lekcja 29.

VI klasa czasowników odmiany mocnej.

Czas przeszły niedokonany **i**, imiesłów czasu przeszłego **i**.

beißen gryźć, kasać, **biß**, **gebissen**
 leiden cierpieć, lubić, **litt**, **gelitten**
 (zer)reißen rozzerwać, **riß**, **gerissen**
 reiten jechać konno **ritt**, **geritten**
 schneiden rznąć **schnitt**, **geschnitten**
 (sich) streiten kłócić się, **stritt**, **gestritten**

Tryb warunkowy.

I. niedokonany.

Ich würde haben miałbym	Ich würde sein byłbym
du würdest haben	du würdest sein
er, sie, es würde haben	er, sie, es würde sein
wir würden haben	wir würden sein
ihr würdet haben	ihr würdet sein
sie würden haben	sie würden sein

Tak samo: **Ich würde holen** przyniosłbym. **Ich würde sagen** powiedziałbym i t. d.

II. dokonany.

Ich würde gehabt haben byłbym	Ich würde gewesen sein byłbym
	miał był
du würdest gehabt haben	du würdest gewesen sein
er würde gehabt haben itd.	er würde gewesen sein itd.

Tak samo od innych czasowników: **Ich würde geholt** haben byłbym przyniósł. **Ich würde gesagt** haben byłbym powiedział, **Ich würde gegangen** sein byłbym poszedł itd.

Tryb warunkowy ma tylko dwie formy, których się używa w pewnych wypadkach zamiast trybu przypuszczającego czasu przeszłego niedokonanego i czasu zaprzeczonego (zob. lekcja 33: Zdania warunkowe i przyzwolone).

Tryb ten tworzy się przez połączenie trybu przypuszczającego czasu przeszłego niedokonanego od słowa *posilkowego* **werden** z *bezokolicznikiem* czasu teraźniejszego (I) względnie czasu przeszłego (II) danego czasownika.

I. Zwei Hunde stritten und bissen sich um einen Knochen; da kam der dritte und schnappte ihn weg. Die Matrosen des untergegangenen Dampfbootes hatten viel gelitten. Ich kann diesen Anzug nicht leiden, obgleich er sehr hübsch ist. Reitest du zu Pferde (kannst du reiten)? O ja, ich habe reiten gelernt und bin viel geritten. Würdet ihr nicht glücklich sein, wenn eure Eltern hier wären? Gewiß, wir würden uns sehr freuen. Er hätte sich nicht in den Finger geschnitten, wenn das Messer nicht so scharf gewesen wäre. Wir würden spazieren gehen, wenn wir Sonnenschein hätten. Die Sonne scheint schon seit vorgestern nicht. Würden euere Brüder diese Briefe abschreiben, wenn sie Zeit hätten? Sie würden Ihnen sehr gern den Gefallen tun.

das Dampfboot, es; e parowiec	weg'schnappen porwać
die Sonne, -; n (zone) słońce	untergegangen zatopiony
hübsch (hüpsz) ładny	scharf ostry
der Sonnenschein światło sło-	seit od
	[neczne a'b'schreiben, schrieb ab, a'b-
scheinen, schien, geschienen świecić	geschrieben przepisać
das Gefallen, s przysługa, grzeszność	

II. Ludzie byliby szczęśliwi, gdyby byli zadowoleni. Żyto, pszenica i jęczmień rosłoby lepiej, gdyby nie było tak sucho. Deszcz odświeżyłby kwiaty i krzaki. Skaleczyłem się (sich schneiden), nóż był za ostry. Tybyś się nie był skaleczył, gdyby nóż był tępy. Dziewczynka rozerwała sobie (zerreißen) suknię; węz igłę i napraw ją. Czy będziecie dzisiaj jeździć konno? Tak, mamy zamiar jechać w okolicę miasta. Czy ty jeździsz konno? Jeżdżę; jeździłem i będę jeździł. Chłopcy kłócą się. Wczoraj kłócili się także. Dlaczego? Tego pani nie mogę powiedzieć. Chory cierpi wielkie bóle. Na co (woran) on cierpi? Pies sąsiada pokąsał go w (ins) nogę. Żałuję biednego człowieka.

rosnąć wachjen, wuchs, gewachsen	suchy trocken
odświeżyć erfrischen	krzak der Busch, es; ü—e
tępy stumpf	der Strauch, es; äu—er
okolica die Umgegend, en	zamiar die Absicht, —;
noga das Bein, es; e	ból der Schmerz, es; en

Lekcja 30.

VII klasa czasowników odmiany mocnej.

Czas przeszły niedokonany **ie**, imiesłów czasu przeszłego **ie**.

bleiben zostać, **blieb, geblieben**
 leihen pożyczać, **lieh, geliehen**
 scheinen świecić, zdawać się, **schien, geschienen**
 schreiben pisać, **schrrieb, geschrieben**
 schweigen milczeć, **schwieg, geschwiegen**

VIII klasa.

Czas przeszły niedokonany **u**, imiesłów czasu przeszłego **a**.

backen piec, **back, gebacken**
 fahren jechać, **fuhr, ich bin gefahren¹**
 schlagen bić, **schlug, geschlagen**
 tragen nosić, nieść **trug, getragen**
 wachsen rosnać, **wuchs, gewachsen**
 waschen myć, prać, **wusch, gewaschen**

Uwaga. Czasowniki klasy VIII. przegłaszają w 2. i 3 osobie liczby poj. czasu teraźniejszego **a** na **ä**, np. Ich trage, du trägst, er trägt, wir tragen itd.

¹ fahren wozic, ich fuhr, ich habe gefahren.

I. Die Sonne scheint, das Wetter klärt sich auf. Schien der Mond, als Sie durch den Wald fuhren? Ja, er schien herrlich. Wie lange fährt man durch den Wald? Wohl eine Stunde. Wie lange blieben Sie in A.? Wir sind dort nicht lange geblieben. Wieviel Uhr ist es? Es schlug sechs Uhr. Es hat soeben sechs geschlagen. Es schlägt 10 Uhr. Hatte ich dir nicht vor einer Woche mein Federmesser geliehen? Ja, du liehst es mir, aber mir scheint, ich gab es dir schon zurück. Hat Ihr Vetter, der nach Amerika fuhr, schon an Sie geschrieben? Nein, er hat schon lange nicht geschrieben. Er schreibt überhaupt selten. Gedenkt er dort zu bleiben? Nein, er fuhr dorthin, um Geschäfte zu machen. Wer buk diesen schönen Kuchen? Meine Tante hat ihn gebacken. Sie bakt sehr gut. Ja, besser als der Bäcker. Franz, du hast dich noch nicht gewaschen. Kleide dich an! Wasche dich! Gehe zur (in die) Schule!

der Bäcker, s; (beker) piekarz	ü'berhaupt w ogóle
sich au'klären wypogadzać się	selten rzadko
wohl może być	gedenken ¹ mieć zamiar
vor einer Woche tydzień temu	das Fe'dermesser, s; scyzoryk
	dorthi'n tam (jechać)

II. Czy chcesz już iść? Proszę, pozostań jeszcze chwilę. Nie, dziękuję, już dosyć długo bawiłem. Zdaje mi się, że już późno, zegar bije 12. Nieprawda, wybiła 11. Zostali-byśmy jeszcze dłużej, lecz musimy iść na kolej, ponie-waż mój przyjaciel pojedzie do Krakowa. Dlaczego mil-czysz, kiedy mówię do ciebie? Nie słyszałem pana, w prze-ciwnym razie nie milczałbym. Czy można pana poprosić o łaskę? Proszę; o co chodzi? Nie mógłby mi pan pożyczyć swego niemieckiego słownika? Żałuję, że nie mogę, po-życzyłem swój słownik doktorowi. On wyjechał do Kra-kowa. Właśnie. To musimy czekać, póki nie wróci. Czy on tam długo pozostanie? Nie, zatrzyma się tam tylko parę dni, do 21-go września.

na chwilę (auf) eine Weile iść na kolej auf die Bahn
 Kraków Krakau gehen
 o co chodzi? um was geht es? w przeciwnym razie sonst

¹ Odmienia się jak denken (dachte, gedacht).

slownik das Wö'rterbuch, es; ü-er własnje eben,
kolej zelazna die Ei'senbahn, pozyćzyć leihen, borgen
-; en (ajzenban)

Wie du mir, so ich dir.

Ein Knabe saß auf der Schwelle eines Hauses. In der einen Hand hielt er ein Stück Brot, das ihm jemand aus Mitleid gegeben hatte, in der anderen eine Rute. Auf der Straße saß ein Hund. „Komm her, mein Hündchen“, rief der Knabe, „willst du ein Stückchen Brot fressen?“ Der Hund lief schnell herbei, aber anstatt ihm Brot zu geben, schlug ihn der Knabe mit der Rute auf die Nase. Der Hund heulte vor Schmerz und lief davon. Dies hatte ein Herr beobachtet. Er rief den Knaben, zeigte ihm ein Beihpennigstück und sprach: Willst du das haben, mein Junge?“ „Sehr gern“, antwortete der Knabe und streckte die Hand aus; der Herr aber gab ihm mit seinem Stocke einen heftigen Schlag auf die Knöchel. Der Knabe schrie laut auf: „Warum haben Sie mich geschlagen?“ schluchzte er, „ich habe Sie nicht um das Geld gebeten“. „Gewiß nicht“, sagte der Herr. „Das Hündchen hat dich auch nicht um Brot gebeten und du hast es grausam geschlagen. Wie du mir, so ich dir“.

die Schwelle, -; n próg	beo'bachten zauważyc
aus Mitleid z litości	das Beihpennigstück, s; e 10
die Rute, -; n różga, pręt	fenigów
herbei'laufen przybiegać	au'streden wyciągać
der Junge, -; n chłopiec}	der Knöchel, s; — kostka
heulen wyc	au'fschreiben krzyczeć
davo'n'laufen uciekać	schluchzen szlochać
grausam okrutny, bez litości	hi'nhalten (hielt, gehalten) po-
	dawać

Fragen.

1. Was hatte der Knabe in den Händen? 2. Wo saß das Hündchen? 3. Was sagte der Knabe zu dem Hündchen? 4. Was tat der Knabe? 5. Wer hatte das beobachtet? 6. Was zeigte er dem Knaben? 7. Was tat der Herr, als der Knabe das Geld nehmen wollte? 8. Was schluchzte der Knabe? 9. Was sagte der Herr?

Najważniejsze wiadomości ze składni zdania.

Lekcja 31.

Rodzaje zdań.

A. Zależnie od treści dzielimy zdania na:

1. Zdania orzekające a) twierdzące i b) przeczące
np.: a) Das Buch liegt auf dem Tisch. Książka leży na stole.
b) Das Buch liegt nicht auf dem Tisch. Książka nie leży na stole.

2. Zdania pytające np.: Bist du hier? Czy jesteś tutaj?
Was machst du jetzt? Co robisz teraz?

3. Zdania rozkazujące np.: Schreibe deine Aufgabe!
Pisz swoje zadanie! Gib mir das Heft! Daj mi zeszyt!

4. Zdania wyrażające życzenie np.: Gerne möchte ich zu dir kommen!
Chętnie przyszedłbym do ciebie! Möge es uns gut ergehen!
Oby się nam powiodło!

5. Zdania wykrzyknikowe np.: Unser Freund lebe hoch!
Niech żyje nasz przyjaciel!

B. Zależnie od formy dzielimy zdanie na 1) pojedyncze i 2) złożone.

1. Najprostszym zdaniem jest zdanie składające się z podmiotu i orzeczenia np.: Die Blume blüht. Kwiat kwitnie. Jest to zdanie pojedyncze nierozwinięte.

Odróżniamy także zdania pojedyncze rozwinięte, tzn. zdania składające się oprócz podmiotu i orzeczenia z innych części zdania, jak przedmiot, przydawka i określenie przysłówkowe np.: Ich habe seit gestern dieje unerträglichen Kopfschmerzen. Od wczoraj mam ten nieznośny ból głowy.

2. Zdania złożone dzielimy na a) współrzędnie i b) podrzędnie złożone.

a) Zdania współrzędnie złożone są to zdania, składające się z dwóch lub więcej zdań głównych, które mogą stać obok siebie lub łączyć się przy pomocy spójników jak und, aber, oder, denn, np.: Der Fisch schwimmt und der Vogel fliegt. Ryba pływa a ptak lata. Das Pferd wiehert, die Kuh muht und die Ziege meckert. Koń rży, krowa ryczy, a koza beczy.

b) Zdania podrzędnie złożone są to zdania, składające się z jednego zdania głównego i jednego lub więcej zdań pobocznych np.: Sage uns, wer bei dir war. Powiedz nam, kto był u ciebie. Wer Geld verdienen will, der muß arbeiten, wenn es ihm auch schwer fällt. Kto chce zarobić pieniądze, musi pracować, chociażby mu to ciężko przychodziło.

I. Określ rodzaj zdań w poniższym ustępie:

Der Esel und das Pferd.

1) Ein Herr besaß einen Esel und ein Pferd. 2) Einst mußten beide Tiere nebeneinander über das Land gehen. 3) Das Pferd trug keine Last, der Esel aber stöhnte unter seiner Bürde. 4) Das gequälte Tier rief zu seinem Gefährten: „Nimm mir doch einen meiner schweren Säcke ab!“ 5) Aber das Pferd verweigerte seine Hilfe. 6) Der arme Lastträger schleppte sich noch eine Strecke weiter und dann brach er tot zusammen. 7) Zu spät erkannte der Treiber sein Unrecht. 8) Vergebens bemühte er sich, sein Tier wieder zu ermuntern. 9) Aber alle Mühe war umsonst. 10) Da zog er dem toten Esel die Haut ab und legte diese mit der ganzen Ladung dem Pferde auf den Rücken. 11) Nun mußte das Pferd die Folgen seiner Unbarmherzigkeit selbst tragen. 12) Es sprach zu sich selbst: „Warum habe ich dem armen Esel nicht geholfen? 13) Möge es mir nicht so wie meinem unglücklichen Gefährten ergehen!“

besitzen posiadać	verweigern odmówić, uchylać się
die Last, -; en ciężar	schleppen wlec
stöhnen jęczeć	zusammenbrechen upaść
die Bürde, -; n brzemię	der Treiber, s; — poganiacz
quälen męczyć, dręczyć	das Unrecht, es niesprawiedliwość
der Gefährte, n; n towarzysz	ermuntern zachęcać
der Sack, es; ä—e worek	die Folge, -; n skutek, następstwo
	die Unbarmherzigkeit nielitościwość

II. Przetłumacz i określ rodzaje zdań: 1. Słońce świeci. 2) Kaczka kwacze. 3) To jest mądry człowiek. 4) Ten cichy zakątek zaprasza nas do spoczynku. 5) Chmury zakrywają niebo. 6) W tej klasie chcemy się uczyć. 7) Nad czym myślisz? 8) Czy jutro znowu przyjdiesz? 9) Dokąd jedzie twoja przyjaciółka? 10) Pisz prędko zadanie, chcemy

iść do miasta! 11) Popraw się gałganie! 12) Chciałbym z wami pójść do teatru! 13) Niech cię wszystkie dobre duchy prowadzą. 14) Jakże pięknie wygląda morze w blasku księżycowym! 15) Na pomoc! 16) Ten uczeń jest leniwy, on nie chce się niczego uczyć. 17) Ten kwiat jest piękny, ale on wcale nie pachnie. 18) Widzimy wiele zjawisk, nie znając (— ohnezu kennen) ich przyczyny. 19) Jeżeli mi ty nie pomożesz, nie pomoże mi nikt.

gałgan der Schlingel, s; —	faul leniwy.
kaczka die Ente, -; n	blask księżyca der Mondschein, es;
kwakać schnattern	zjawisko die Erscheinung, -; en
mądry weißer, e; es	przyczyna, istota der Grund,
poprawić się sich bessern	zakątek das Plätzchen [es; ü—e

Lekcja 32.

Szyk wyrazów w zdaniu.

Kolejność wyrazów w zdaniu jest w języku niemieckim ściślej określona niż w polskim, a zwłaszcza położenie orzeczenia.

Orzeczenie zajmuje w zdaniu, zależnie od jego rodzaju, **pierwsze, drugie, albo ostatnie** miejsce.

Orzeczenie musi się zgadzać z podmiotem co do osoby i liczby.

I. Szyk wyrazów w zdaniu pojedynczym rozwiniętym.

1. W zdaniu orzekającym kładziemy na pierwszym miejscu podmiot, na **drugim** orzeczenie, a po orzeczeniu inne części zdania np.: Der Bauer **bebaut** das Feld. Wieśniak uprawia pole.

Jeżeli orzeczenie jest czasownikiem o formie złożonej, to kładziemy odmienną część na drugim miejscu, a nieodmienną jak imiesłów, bezokolicznik, na ostatnim, np.: Der Bauer **hat** das Feld **bebaut**. Wieśniak uprawiał pole.

2. W zdaniu pytającym orzeczenie stoi na **pierwszym** miejscu, jeżeli zdanie nie zaczyna się od zaimka pytającego, albo przysłówka np.: **Erzählst** du dem Rinde oft Märchen? Czy często opowiadasz dziecku bajki?

Jeżeli zdanie pytające zaczyna się od zaimka pytającego lub przysłówka, to orzeczenie kładziemy na **drugim** miejscu, zaraz po zaimku lub przysłówku np.: *Was hast du da? Co tu masz? Wo ist dein Messer? Gdzie twój nóż?*

3. W zdaniu wyrażającym życzenie i wykrzyknikowym kładziemy orzeczenie na **pierwszym** albo na **drugim** miejscu, zależnie od tego, co chcemy mocniej podkreślić, podmiot czy orzeczenie np.: *Gott möge uns helfen! Oby nam Bóg pomógł! Möge Gott uns helfen! Das ist aber schön! Ist das aber schön!*

4. W zdaniu rozkazującym dajemy orzeczenie na **pierwszym** miejscu np.: *Laufe so schnell du kannst! Biegnij jak szybko możesz!*

II. Szyk wyrazów w zdaniu złożonym.

W zdaniu współrzędnie złożonym kładziemy orzeczenie, podobnie jak w zdaniach orzekających, na **drugim** miejscu np.: *Arbeit ist des Bürgers Stütze, Segen ist der Mühe Preis.* Praca jest ozdobą obywatela, błogosławieństwo nagrodą za trud.

W zdaniu podrzędnie złożonym orzeczenie zdania pobocznego stoi **zawsze na końcu** zdania, obojętne czy zdanie poboczne znajduje się przed, po, czy w środku zdania głównego np.: *Was Hanschen nicht lernt, lernt Hans nimmermehr.* Czego się Jaś nie nauczył, Jan nie nauczy się nigdy. *Der Ort, wo Wasser aus der Erde fließt, heißt Quelle.* Miejsce, w którym woda wypływa z ziemi, nazywa się źródłem.

W zdaniach pobocznych bezspójnikowych jednakowoż orzeczenie kładziemy *przed lub po podmiocie* n. p.:

Hättest du gesät, dann würdest du geerntet haben,

Gdybyś był zasiał, zebrałbyś plon.

Meine Mutter dachte, ich sei zu Hause;

Moja matka myślała, że jestem w domu.

III. Szyk prosty i przestawny.

Przedstawiona wyżej kolejność wyrazów daje t. zw. szyk prosty zdania. Kolejność tę możemy zmienić, uważając jednak, aby nie przesunąć orzeczenia z jego ściśle określonego miejsca.

Jeżeli na pierwszym miejscu zamiast podmiotu poło-

żymy inną część zdania, to otrzymamy szyk przestawny np.:

Die Erde dreht sich um die Sonne. Um die Sonne dreht sich die Erde.

Ziemia obraca się dookoła słońca.

Szyk w zdaniu współrzędnie złożonym zależy od spójników, jakimi jedno zdanie łączy się z drugim.

I tak po *und, aber, allein, oder, sondern, denn* itd. zdanie współrzędnie złożone ma szyk *prosty* np.: *Schönheit vergeht aber Jugend besteht.* Piękność mija ale cnota ostaje się.

Po takich spójnikach jak *auch, außerdem, bald, nur, doch, sonst, trotzdem, daher, darum* itd. zdanie współrzędnie złożone ma szyk *przestawny* np. *Der Winter naht, darum wird es immer kälter.* Zbliża się zima, dlatego robi się coraz zimniej. *Ich wollte den Zweig vom Baum brechen, nur konnte ich ihn nicht erreichen.* Chciałem ułamać gałąź z drzewa, tylko nie mogłem jej dostać.

W zdaniach podrzędnie złożonych musimy zwrócić uwagę na szyk zarówno w zdaniu głównym jak i pobocznym. *Zdanie główne* ma wtedy szyk prosty, jeżeli stoi ono przed zdaniem pobocznym, np.: *Die Wandervögel kehren zu uns zurück, weil der Frühling naht.* Ptaki wędrowne wracają do nas, bo zbliża się wiosna.

Jeżeli w zdaniu podrzędnie złożonym zdanie główne stoi po zdaniu pobocznym, to ma ono szyk przestawny np.: *Weil der Frühling naht, kehren die Wandervögel zu uns zurück.*

IV. Przeczenie.

Przeczenie wyrażamy w języku niemieckim przez: *nein; kein, keine, kein; nicht.*

Nein zaprzecza całe zdanie (albo stanowi odpowiedź na pytanie) i stoi **zawsze na początku zdania** np.: *Nein, ich war nicht in der Stadt* nie, nie byłem w mieście.

Kein, keine, kein zaprzecza tylko rzeczownik albo przymiotnik i stoi **zawsze bezpośrednio przed wyrazem**, który zaprzecza np.: *Ich sehe keinen Menschen* nie widzę żadnego człowieka. *Mein Vater hat kein großes Vermögen* mój ojciec nie ma dużego majątku.

Nicht zaprzecza całe zdanie i stoi wtedy *po orzeczeniu*, albo zaprzecza tylko jedną część zdania i stoi wtedy *przed wyrazem, który zaprzecza* np.: Der Flüchtling tam nicht mehr zurück uciekinier nie powrócił więcej. Nicht alle sind wir darüber einig nie wszyscy się co do tego zgadzamy.

W odróżnieniu od języka polskiego, w języku niemieckim *nie używa się nigdy podwójnego przeczenia*, ponieważ dwa przeczenia dają twierdzenie. Po przeczeniu kładziemy w języku niemieckim zawsze 4. przypadek.

Przykłady.

I. 1. Der Redner sprach zu seinen Parteigenossen. Ein Berliner spricht anders als ein Münchener. Der Löwe wurde durch einen Schuß getötet.

2. Wie lange sind Sie schon in Deutschland? Gehst du heute ins Kino? Wann kommst du zurück? Spielen Sie täglich Tennis?

3. Räme doch mein Vater! Ach, hätte ich viel Geld! Möchtest du zu mir kommen! Unser Geburtstagskind lebe hoch!

4. Komm mit! Bringe mir dieses Buch bald! Sei aufmerksam! Ist die Wiese grün! Singst du aber schön!

II. Der Mensch denkt, Gott lenkt. Du schreibst, er zeichnet, und ich lese. Vieles wünscht sich der Mensch, und doch bedarf er nur wenig. Das Rechte wollen ist gut, doch das Rechte tun ist besser. Lerne in der Jugend, denn im Alter ist es zum Lernen zu spät. Die Wahrheit richtet sich nicht nach uns, sondern wir müssen uns nach ihr richten.

Was du ewig liebst, ist ewig dein. Ich schätze den, der tapfer ist. Daß die Erde eine Kugel ist, wissen wir alle. Ein Mensch, der sein Wort bricht, verliert die Achtung. Wo wir geboren sind, da ist uns die Erde am schönsten. Wenn alle untreu werden, so bleibe ich dir doch treu. Du bist nicht, wie du sein sollst.

der Redner, s; — mówca	das Geburtstagskind, es; er solenizant
der Parteigenosse, n; n towarzysz partyjny	der Glanz, es jasność, wspa- niałość
die Siefebene, —; n nizina	lenken kierować
der Schuß, es; ü—e strzał	bedürfen potrzebować
töten zabić	schätzen cenić
richten kierować	die Achtung, — szacunek
geboren sein	urodzić się

II. 1) Odwiedziłem cię wczoraj wieczorem. 2) Wóz jedzie po ulicy. 3) Służący zaprowadził mnie do dużej sali. 4) Deszcz odświeżył kwiaty. 5) Żołnierze walczyli dzielnie. 6) Drzewo poznajemy po jego owocach. 7) Czy wnet do mnie przyjdiesz? 8) Dokąd mam z tobą iść? 9) Jak długo pojedziemy? 10) Ile to kosztuje? 11) Czy chcesz zobaczyć ten rysunek? 12) Biegnij szybko po chleb do sklepu! 13) Daj mi tamtą suknię! 14) Bądź wierny swemu nowemu panu! 15) Gdy byłem młody, miałem lepszą pamięć. 16) Nie potrafię (tann) zrobić tego zadania, jeżeli mi nie pomożesz. 17) Poszedłem do teatru, chociaż było późno. 18) Pan Bóg wynagradza dobro, a karze zło, bo jest sprawiedliwy. 19) Co się obiecuje, musi się dotrzymać. 20) Gdzie jest dużo drzew, jest dużo ptactwa. 21. Nie, nie przyjdę więcej do ciebie. 22. Wieloryb nie jest rybą, lecz ssakiem. 23. Nie widziałem żadnych pięknych kwiatów w tym ogrodzie. 24. Człowiek nie żyje po to, aby jeść, ale je po to, aby żyć. 25. Nie matka cię zawołała, lecz siostra.

sala der Saal, es; ā—e (zāl) wynagradzać belohnen
walczyć kämpfen karać strafen
rysunek die Zeichnung, —; en obiecywać versprechen
pamięć das Gedächtnis, sses; sse dotrzymać halten
sprawiedliwy gerecht

III. Zamień szyk prosty na przestawny, stawiając rozstrzelone wyrazy na pierwszym miejscu:

1) Mein Vater schenkte mir gestern ein Buch. 2) Die Soldaten marschieren über die Brücke. 3) Der Student arbeitet in der Stube. 4) Ich gehe jeden Sonntag in die Kirche. 5) Die Sonne steigt langsam empor. 6) Die Vögel singen in den Büschen ihre schönen Lieder. 7) Die Schüler sitzen ruhig in den Bänken und schreiben eine Schulaufgabe. 8) Der Briefträger hat mir am Morgen einen Brief gebracht. 9) Meine Freunde erzählten viel von der Schönheit ihrer Vaterstadt. 10) Wir sind um acht Uhr ins Konzert gegangen.

Lekcja 33.

Zdania czasowe.

1. Zdania czasowe określają bliżej okoliczności czasu, dotyczące czynności, wyrażonej w zdaniu głównym i od-

powiadają na pytania wann? (kiedy), seit wann? (odkąd), bis wann? (dokąd), wie lange (jak długo)?

2. Najważniejszym zagadnieniem przy budowie zdania czasowego jest stosunek wyrażonej przez nie czynności do czynności zdania głównego czyli tzw. „*następstwo czasów*“, jakich trzeba użyć w zdaniu czasowym.

Czynność zdania czasowego może być w stosunku do czynności zdania głównego:

a) **równoczesna** (współczesna)

Während die Musik spielt	—	schweigen die Zuhörer
Podczas gdy muzyka gra	—	milczą słuchacze
(spielte, gespielt hat, spielen	—	schweigen, haben ... geschwiegen
wird	—	gen, werden schweigen)

Współczesne zdania czasowe zaczynamy od spójników als (gdy), wenn (kiedy), während, indem (podczas gdy). Zdania te wyrażamy *w takim samym czasie, jaki stoi w zdaniu głównym*.

b) **uprzednia** (wcześniejsza)

Nachdem der Zug gekommen ist	}	steigen die Leute aus
		werden die Leute aussteigen
Skoro pociąg przybył	—	ludzie wysiadają.
(gekommen war	—	stiegen... aus)

Uprzednie zdania czasowe zaczynają się od spójników wenn (kiedy), als (gdy), nachdem (skoro, gdy), sobald (skoro tylko) seitdem (odkąd). — *Następstwo czasów w tych zdaniach jest następujące:*

zd. główne	}	czas <i>teraźniejszy</i>	—	zd. czasowe: czas <i>przeszły</i>
		czas <i>przyszły</i>		zły dokonany
zd. główne	}	czas <i>przeszły</i>	—	zdanie czasowe: czas <i>za-</i>
		czas <i>niedokonany</i>		przeszły

c) **późniejsza**

Ehe die Sonne aufgeht	—	stehe ich auf
Zanim słońce wschodzi	—	ja wstaję.
(aufging, aufgegangen ist,	—	stand ich auf, bin ich aufge-
aufgehen wird	—	standen, werde ich aufstehen

Późniejsze zdania czasowe rozpoczynamy od spójników ehe, bevor (nim, zanim), bis (dopóki, aż). Używa się w nich *takich samych czasów jak w zdaniu głównym*.

3. Użycie poszczególnych spójników nie jest tak swobodne jak w języku polskim.

als można użyć tylko w zdaniu wyrażającym czynność *jednorazową*, dokonaną w *przeszłości*, np. Als du gestern zu uns kamst, freuten wir uns sehr, gdy przyszedłeś wczoraj do nas, cieszyliśmy się bardzo.

wenn używa się w zdaniach czasowych wyrażających czynność

a) *jednorazową*, dokonywującą się w *teraźniejszości* lub *przyszłości*,

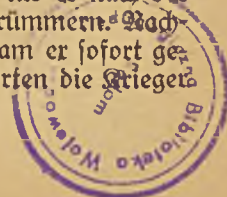
b) *wielokrotną* (*częstotliwą*) bez względu na czas, tj. zawsze wtedy, gdy po polsku można powiedzieć „*ilekroć*“, zawsze gdy“, np.: Wir freuen uns (freuten uns, werden uns freuen) immer, wenn du zu uns kommst (kamst, kommen wirst), cieszymy się zawsze, gdy przychodzisz do nas.

nachdem, sobald (skoro, skoro tylko) zaczynają *wyłączenie* zdania uprzednie, czyli łączą się tylko z czasem *przeszłym* dokonanym lub *zaprzyszłym*.

4. Zdaniom czasowym *współczesnym* — o ile mają ze zdaniem głównym *wspólny podmiot*, odpowiada często w języku polskim imiesłów czasu *teraźniejszego -ac*, zaś zdaniom czas. *uprzednim* imiesłów *przeszły* czynny *-wszy*, *-wszy*, np. Indem ich nach Hause zurückkehrte, begegnete ich meinem Bekannten, powracając do domu, spotkałem swojego znajomego. — Als ich nach Hause ankam, traf ich dort meine Verwandten, przybywszy do domu, zastałem tam swoich krewnych.

I. Während ich im Auslande weilen werde, wird mein Freund mein Haus besorgen. Wenn die Sonne aufgeht, belebt sich die ganze Natur. Wenn man früher reiste, benützte man die langsame Postkutsche.

Man hört den Donner, nachdem man den Blitz gesehen hat. Wenn du zu der Überzeugung gekommen bist, daß mein Rat richtig ist, wirst du es mir mitteilen. Sobald ein Kind ertrunken ist, deckt man den Brunnen. Hat mein Freund die Prüfung bestanden, dann wird er die Hochschule besuchen. Als er nach der Flucht heimgekehrt war, fand er sein Haus in Trümmern. Nach dem er erfahren hatte, daß ich gekommen bin, kam er sofort gelaufen. Nachdem der Feind geschlagen war, kehrten die Krieger nach Hause zurück.

He man ein wissenschaftliches Buch studiert, muß man das Vorwort lesen. Der Krug geht so lange zum Brunnen bis er bricht. Bevor es dämmerte, reisten wir schon ab.

auf'gehen wschodzić	die Überzeugung, —; en prze-
weilen przebywać	[konanie
beforgen (z 4 przyp.) opie-	mi'tteilen podać do wiadomości
kować się	bestehen zdać
sich beleben ożywiać się	hei'mkehren wrócić do domu
die Po'stutische, —; n bryczka	die Trümmer (l. mn.) gruzy
[pocztowa	das Vorwort, es; przedmowa
der Donner, s; — grzmot	der Krug, es; ü—e dzban
der Blick, es; e błyskawica	dämmern świtać
die Hochschule, —; en akademie	

II. Podczas gdy wy śpicie, my pracujemy. Gdy rozpoczyna się wiosna, ptaki wędrowne powracają do nas. Zanim wynaleziono (str. bier.) druk, książki były rzadkie i drogie. Gdy krzyżowcy zobaczyli Jerozolimę, padli na ziemię. Skoro Troja została zburzona, Odyseusz błakał się jeszcze długo. Wulkany spoczywają czasem całe wieki zanim na nowo wybuchną. Ukończywszy (= gdy ukończy) swoje studia, wyjeżdża za granicę. Jedząc nie powinno się czytać. Siostra pielęgnowała chorego, dopóki nie umarł. Odkąd mój syn przybył do miasta, uczęszcza do szkoły. Skoro tylko powrócił, wyszukał lekarza. Mówiąc te słowa, szedł ku drzwiom. Odkąd rozpocząłem nową podróż, jestem chory.

ptak wędrowny der Wandervogel, zburzyć zerstören

[s; d—

druk die Buchdruckerkunst, —;	błakać się irren
krzyżowcy die Kreuzfahrer	wulkan der Vulkan, s; e
paść się nie'berwerfen	wybuchać toben

III. W następujących zdaniach wyraż a) równoczesność w przeszłości i przyszłości. 1) Wenn der Frühling kommt, kehren die Schwalben zurück. 2) Solange er schweigt, schweige ich auch. 3) Indem sie spricht, kommen ihr die Tränen. 4) Bevor er abreist, besucht er seinen Vater. 5) Während er arbeitet, raucht er eine Zigarette. b) uprzedniość w stosunku do przeszłości: 1) Seitdem er krank gewesen ist, kann er nicht mehr arbeiten. 2) Seitdem er gestorben ist, denkt niemand an ihn. 3) Seitdem ich ihn kennen gelernt habe, schätze ich ihn sehr.

die Schwalbe, —; en jaskółka	die Zigarette, —; en papieros
schweigen milczeć	schätzen cenić
rauchen palić	die Träne, —; en łza

IV. Odpowiedz na poniższe pytania zdaniami czasowymi ze spójnikami „als“ lub „wenn“.

1) Wann wirst du mich besuchen? (Zeit haben). 2) Wann schneiden die Bauern den Roggen? (reif sein). 3) Wann haben Sie meinen Freund zum letztenmal gesehen? (wir machten beide einen Ausflug). 4) Wann ist man viel (sehr hungrig sein). 5) Wann schrieb Schiller sein erstes Drama? (Schule in Stuttgart besuchen). 6) Wann erwarteten die Menschen früher ein Unglück (die Sonne sich verfinstern). 7) Wann wurde der Siebenjährige Krieg geführt (Friedrich der Große in Preußen regieren). 8) Wann fliegen die Schwalben nach Süden (Winter beginnen).

zum letztenmal ostatni raz der Krieg, es; e wojna
der Ausflug, es; ü—e wycieczka regieren panować
sich verfinstern ulegać zaćmieniu sie'benjährig siedmioletni

Lekcja 34.

Zdania warunkowe i przyzwolone.

1. Zdania warunkowe odpowiadają na pytanie pod jakim warunkiem? (spełni się to, co wyraża zdanie główne) i zaczynają się od spójników: wenn, falls jeżeli, jeśli; wofern, wo o ile.

2. Mogą one jednak mieć również formę zdania pytajnego niezawisłego. Wówczas spójnik wenn odpada a zdanie warunkowe zaczyna się od czasownika (tj. od jego odmiennej części; część nieodmienną kładzie się zawsze na końcu).

3. Zdanie główne, o ile następuje po zdaniu warunkowym, zwykło się z nim łączyć przy pomocy spójników so, dann to, wtedy. Z reguły ma to miejsce w wypadku pod 2.

Wenn es nicht regnet, wächst das Getreide schwach.

Jeżeli nie pada deszcz, zboże rośnie słabo.

Regnet es nicht, so wächst das Getreide schwach.

Hat er seine Arbeit beendet, dann kann er spazieren gehen.
Jeżeli ukończył swoją pracę, to może iść na spacer.

4. Warunek i związane z nim następstwo mogą mieć trojaki charakter; odpowiednio do tego rozróżniamy 3 rodzaje zdań warunkowych.

a) Zdania warunkowe wyrażające **rzeczywistość** (warunek się faktycznie spełnia, w wyniku tego również następstwo). Na wyrażenie tego wypadku używamy zarówno w zdaniu warunkowym jak i w zdaniu głównym trybu orzekającego odpowiednich czasów.

Wenn ein Ring **bricht**, **reißt** die ganze Kette.

Jeżeli jedno ogniwo pęka, rwie się cały łańcuch.

b) Zdania warunkowe wyrażające **możliwość** (warunek jest możliwy do spełnienia, następstwo również). Ten wypadek oddajemy w obydwu zdaniach przez tryb przypuszczający czasu przeszłego niedokonanego.

Wenn er mehr deutsch **läse**, dann **spräche** er auch besser.
Gdyby więcej czytał po niemiecku, to mówiłby również lepiej.

(*Ma czas, więc może czytać więcej i w następstwie może lepiej mówić*).

c) Zdania warunkowe wyrażające **nierzeczywistość** (warunek się nie spełnia lub nie spełnił, a w związku z tym następstwo też nie). W tym wypadku kładziemy w obydwu zdaniach czasownik (orzeczenie) w trybie przypuszczającym i to

dla **teraźniejszości** — czasu przeszłego niedokonanego

Wenn es nicht so weit **wäre**, (dann) **führe** ich dorthin.

Gdyby to nie było tak daleko, (to) pojechałbym tam

dla **przeszłości** — czasu zaprzeczonego

Wenn du es nicht **gesagt hättest**, (so) **hättest** du uns große
Gefälligkeit **getan**.

Gdybyś był tego nie powiedział, byłbyś nam (był)
zrobił wielką przysługę.

5. Jeżeli w zdaniu **głównym** wypada użyć trybu przypuszczającego, nie różniącego się formą od trybu orzekającego (słaba odmiana czasowników) wówczas zamiast

trybu przypuszczającego można użyć zastępczo trybu warunkowego. Nie wolno jednak użyć tego trybu w zdaniu warunkowym.

Wenn du es **wünschtest**, **würde** ich das Fenster **öffnen**.

Gdybyś sobie życzył, otworzyłbym okno. [a nie *öffneste!*]

II. Zdania **przyzwolone** mają podobną budowę jak zdania warunkowe. *Zaczynają się od spójników wenn lub ob, połączonych z przysłówkami wohl, auch, schon, gleich (obwohl, obauch, ob schon, obgleich, wenn auch, wenn schon, wenn gleich) jakkolwiek, aczkolwiek, chociaż, oraz od spójnika trotzdem „pomimo że“ lub też mają formę zdania pytajnego niezależnego.* W tym wypadku ze spójnika pozostaje tylko **druga część** (wewnątrz wymienionego zdania).

2. Rodzaje zdań przyzwolonych i ich składnia są również analogiczne do zdań warunkowych. Podobnie jak tamte mogą wyrażać rzeczywistość, możliwość i nierzeczywistość, przy czym stosują te same tryby i czasy.

3. W zdaniach przyzwolonych również nie wolno używać trybu warunkowego zamiast przypuszczającego.

Ob auch Gott allgegenwärtig **ist**, können wir Ihn doch nicht **sehen**.

Chociaż Bóg jest wszechobecny, to jednak nie możemy Go widzieć.

Ist Gott **auch** allgegenwärtig, **so** können wir Ihn doch nicht **sehen**.

I. Wohltätig ist des Feuers Macht, wenn sie der Mensch bezähmt, bewacht; doch furchtbar ist die Himmelskraft, wenn sie der Fessel sich entrafft. Soll der Acker Saaten treiben, darf der Pflug nicht müßig bleiben. Wenn schönes Wetter herrschen wird, dann werden wir einen Ausflug machen. Wenn dein Fleiß größer wäre, kämest du weiter. Ich wäre glücklich, wenn meine Mutter zurückkäme. Wenn du mehr arbeitetest, würdest du mehr Geld verdienen. Böte man ihm mehr Geld, dann würde er vielleicht das Haus verkaufen. Wenn die Henne ein Hahn wäre, so würde sie krähen. Wenn (falls) er stürbe, gäbe es ein großes Unglück. Wenn das Tier Verstand und Seele hätte, würde es dem Menschen gleich sein.

Mancher hält sein Wort nicht, obgleich er es verpfändet hat. Obwohl Gebirgsländer meist arm sind, so gelten sie ihren Bewohnern doch als schönste Teile der Erde. Bäte er mich auch kniefällig, so könnte ich seine Bitte nicht erfüllen.

wohltätig dobroczynny	die Saat, —; en zasiew
bejähnen trzymać w ryzach	bieten ofiarować
bewachen strzec	die Henne, —; n kura
furchtbar straszny	krähen piąć
die Himmelskraft, —; a—e ży-	verpfänden (das Wort) dać słowo
[wioł	das Gebirgsland, es; a—er kraj
sich entrafen wydrzec się	górski

II. Jeżeli jesteś uczciwy, (to) wszyscy cię poważają (strona bierna). Pojechałbym tam, gdyby to nie było tak daleko. Byłbym przyszedł do Ciebie, gdybym był miał czas. Wskoczył do wody, mimo że nie umiał pływać. Choćby wiał zimny wiatr, wieśniacy pracowaliby i tak na polach. Gdyby więcej spał, byłby zdrowszy. Jeżeli jesteś umiarkowany, nie będziesz się czuł nieszczęśliwy. Gdyby ojciec jeszcze żył, cieszyłby się z twojej poprawy. Gdybym nie był nauczycielem, to chciałbym (mögen) być lekarzem.

uczciwy ehrlich	pływać schwimmen
poważać achten	wiatr der Wind, es; e
	umiarkowany genügend

III. Przytoczone zdania warunkowe i przyzwolone wyraż w formie bezspójnikowej. Wenn er käme, würden wir ihm alles Gefühene verzeihen. Wenn du älter wärest, würdest du diesen Fall anders beurteilen. Wenn du klug gewesen wärest, so hättest du nicht so gehandelt. Wenn du nicht hörst, so mußt du fühlen. Wenn auch viele dich verkennen, so wissen wir doch dein Streben zu würdigen.

das Gefühene to co się stało	handeln postępować
der Fall, es; a—e wypadek	verkennen zapoznawać
beurteilen osądzić	das Streben, s wysiłek
verzeihen darować	würdigen ocenić

IV. Z podanych zdań utwórz odpowiednio do treści warunkowe lub przyzwolone. Der Strauß hat Flügel; er kann doch nicht fliegen. Der Vater will das Haus kaufen; der Preis ist

zwar hoch. Das Pulver entzündet sich; in der Nähe brennt Feuer. Der Winter kommt; die Temperatur sinkt stark. Der Schüler ist nicht aufmerksam gewesen; er hat viele Fehler gemacht. Die Sonne scheint nicht; ich fahre nicht auf das Land.

der Strauß, es; a—e struß	das Pulver, s proch
der Flügel, s; — skrzydło	sich entzünden zapalić się
der Preis, es; e cena	in der Nähe w pobliżu

Lekcja 35.

Zdania przyczynowe i celowe. Zdania skutkowe.

Zdania przyczynowe odpowiadają na pytanie *warum?* weshalb? weswegen? wodurch? a zaczynają się od spójników weil (ponieważ), da (skoro, ponieważ), dadurch daß (przez to że), davon daß (stąd że), indem (tym bardziej że) np.:

Ich war gestern nicht in der Schule, weil ich krank war.
Nie byłem wczoraj w szkole, bo byłem chory.

Da es so stark regnete, wollten wir nicht in die Stadt gehen.
Ponieważ deszcz tak silnie padał, nie chcieliśmy iść do miasta.

Zdania celowe odpowiadają na pytanie *in welchem Zwecke?* in welcher Absicht? i zaczynają się od spójników daß (aby), damit (ażeby,) auf daß (iżby). W zdaniu celowym dajemy *tryb orzekający*, jeżeli w zdaniu głównym jest czas teraźniejszy, a *tryb przypuszczający*, jeżeli w zdaniu głównym jest czas przeszły.

Er suchte einen bequemerer Weg, daß es sich ihm besser gehe.
Szukał wygodniejszej drogi, żeby mu się lepiej szło.

Ich bete jeden Tag, auf daß es mir gut ergeht.
Modłę się co dzień, ażeby mi się dobrze wiodło.

Beeile dich, damit du nicht zu spät kommst.
Pospiesz się, żebyś nie przyszedł za późno.

Zdanie celowe można *skrócić*, gdy ma ten sam podmiot, co zdanie główne. Skrócenie polega na tym, że spójnik i podmiot odpada, a orzeczenie przyjmuje formę bezokolicznika z *um... zu*, np.:

Der Arzt ging möglichst schnell, damit er rechtzeitig komme.
Lekarz szedł możliwie szybko, aby przyjść na czas.
Der Arzt ging möglichst schnell, um rechtzeitig zu kommen.

Zdania skutkowe odpowiadają na pytanie wie? zaczynają się od daß (że), so daß (tak że), als daß (niż żeby), ohne daß (tak, że nie). W zdaniu skutkowym używamy, zwykle trybu orzekającego. Po ohne daß i zu — als daß, którego używamy zamiast przeczenia (so) — daß nicht, dajemy tryb przypuszczający czasu przeszłego niedokonanego dla teraźniejszości, a czasu zaprzeczonego dla przeszłości.

Er macht erstaunliche Fortschritte in seinen Studien, so daß er in einem Jahre fertig wird.

On robi zdumiewające postępy w swoich studiach tak, że za rok będzie gotów.

Wir waren so müde, daß wir nirgends gehen konnten.

Byliśmy tak zmęczeni, że nigdzie nie mogliśmy iść.

Er nahm von uns Abschied, ohne daß ich es gesehen hätte.
Pożegnał się tak, że tego nie widziałem.

Du gehst zu schnell, als daß ich folgen könnte.

Idziesz za szybko, ażebym mógł iść za tobą.

Tak samo jak zdania celowe można skrócić zdania skutkowe, zaczynające się od als daß i ohne daß. W zdaniach zaczynających się od als daß orzeczenie przyjmuje formę bezokolicznika z um... zu, po ohne daß ma formę bezokolicznika z ohne... zu np.:

Ich war zu sehr erschöpft, als daß ich weiter arbeiten könnte.

Byłem zanadto wyczerpany, ażebym mógł dalej pracować.

Ich war zu sehr erschöpft, um weiter arbeiten zu können.

Er verließ die Eltern, ohne daß er Abschied genommen hätte.

Opuścił rodziców nie pożegnawszy się.

Er verließ die Eltern, ohne Abschied zu nehmen.

Przykłady.

I. 1) Ich spare Geld, weil ich eine Reise ins Ausland unternehmen will. 2) Da wir zu viel turnten, sind wir jetzt müde. 3) Er läuft dir weg, indem du ihn nicht fangen willst. 4) Es geschah nur dadurch, daß wir lange zögerten. 5) Den Weisen erkennt man

daran, daß er schweigt. 6) Ich bin müde davon, daß ich zu viel gegangen bin. 7) Es war mir unangenehm so viel gefragt zu werden, da ich nichts erzählen wollte. 8) Der Knecht legte sich hin und wollte nicht arbeiten, weil er träge war.

9) Helene nähte fleißig an ihrem Kleide, damit sie es auf den nächsten Tag fertig habe. 10) Ein guter Bürger sorgt dafür, daß er dem Vaterlande dient. 11) Der Lehrer erklärte den Schülern alles ausführlich, auf daß sie es gut verstehen. 12) Gott Vater schickte seinen Sohn auf die Erde, auf daß er die Menschheit erlöse. 13) Ich beeile mich sehr, damit ich auf den Bahnhof nicht zu spät komme. 14) Friedrich der Große ließ Fabriken bauen, um die Industrie zu heben. 15) Man baut Wasserflugzeuge, damit man über das Meer fliegen kann. 16) Wir benutzen den Fernsprecher, daß wir schnell überall mit Bekannten sprechen können. 17) Ich nehme ins Theater ein Opernglas, damit ich dem Schauspiel besser zusehen kann. 18) Er kam nach Krakau, um hier zu studieren.

19) Der Frosch blies sich so auf, daß er platzte. 20) Er war zu schlau, als daß man ihn betrügen könnte. 21) Er spricht so schlecht, daß man ihn nicht verstehen kann. 22) Das Andenken ist mir zu wertvoll, als daß ich es verlieren möchte. 23) Die Kinder stören uns oft durch ihr Geschrei, ohne daß sie es wüßten. 24) Diese Entdeckung ist zu bedeutend, als daß man sie vergessen könnte. Der Fuchs ist zu schlau, um sich fangen zu lassen. Der Lehrling ging nach Hause, ohne es dem Meister zu sagen.

turnen ćwiczyć, gimnastyko-	der Fern'sprecher, s; — telefon
zögern zwlekać	[wać się das O'pernglas, es; ä—erlornetka
der Weise, n; n mędrzec	das Schauspiel, es; e przedsta-
träge leniwy	der Frosch, es; ö—e żaba [wienie
aus'führlich dokładnie	sich aufblafen nadąć się
die Menschheit, — ludzkość	plagen pęknąć
erlösen zbawić	schlau chytry, przebiegły
die Industrie', —; n przemysł	betrügen oszukiwać
heben podnieść	das Andenken, s; — pamiątka,
das Wasserflugzeug, es; e	wertvoll cenny [pamięć
hydroplan	stören przeszkadzać
benutzen używać	das Geschrei, es wrzask, krzyk

II. 1) W lecie jest wiele burz, bo powietrze jest naładowane elektrycznością. 2) Wielu ludzi ma aparaty radiowe, ponieważ chcą słyszeć wieści ze świata. 3) Wolimy oświetlenie

elektryczne niż gazowe, bo jest wygodniejsze i mniej niebezpieczne. 4) Nie mogę pracować, ponieważ mi ciągle przeszkadzasz. 5) Nie kupię tej materii, ponieważ jest za droga. 6) Zabiorę cię do siebie, bo cię lubię.

7) Pracujemy za młodu (w młodości), ażeby mieć spokojną i beztruską starość. 8) Przychodzę do ciebie, ażebyś mi pomógł. 9) Zrobiłbym wszystko, ażeby się tylko tobie dobrze wiodło. 10) Rząd wydaje ustawy, aby dobrobyt i bezpieczeństwo obywateli były zapewnione. 11) Ojciec nie mi nie powiedział, abym nie była niespokojna.

12) Jesteś tak pilny, że brakuje mi słów dla pochwały. 13) Zabrałeś mi książkę tak, że nie widziałem tego. 14) Słyszymy tak dużo różnych wieści, że żadnej nie wierzę. 15) Ten pokój jest za mały, ażeby w nim mogło tyle osób mieszkać. 16) Jest tak zimno, że woda marznie.

elektryczność die Elektrizi-	material der Stoff, es; e
[tā't, —	niebezpieczny gefährlich
aparat radiowy der Radio-	beztroski sorgenfrei
apparat, es; e	dobrobyt der Wohlstand, es;
oświetlenie elektryczne die	[ā—e
elektrische Beleuchtung	bezpieczeństwo die Sicher-
oświetlenie gazowe die Ga's-	[heit, —
[beleuchtung, —	zapewnić sichern

III. Odpowiedz na następujące pytania przez weil i damit:

1) Warum gehen wir zum Arzt? (weil, krank — damit, helfen). 2) Warum sammeln die Bienen viel Honig? (fleißig — im Winter davon leben). 3) Warum fährt man im Sommer an die See? (kühl — sich erholen). 4) Warum steht ein Verkehrsturm auf dem Potsdamer Platz? (Verkehr lebensgefährlich — Unglücksfälle verhüten). 5) Warum baut man in Japan viele Häuser aus Holz? (viele Erdbeben — Menschen nicht verunglücken).

IV. Zastosuj spójnik daß, als daß, ohne daß w następujących zdaniach:

1) Er hatte so große Angst, — die Knie ihm zitterten. 2) Die Bazillen sind so klein, — man sie mit bloßen Augen nicht sehen kann. 3) Ich war zu sehr aufgereggt, — ich ruhig sprechen konnte. 4) Er trat in die Tür, — ich seine Schritte hörte. 5) Der Schüler war so müde, — er im Sitzen einschlief.

der Arzt, es; Ärzte lekarz	verhüten zapobiec
die Biene, -; n pszczoła	Japa'n Japonia
der Honig, s; e miód	das E'rdbeben, s; — trzesienie
sich erholen odpocząć	[ziemi
der Verkehrsturm, es wieża,	verunglücken ulec nieszczęściu
z której kieruje się ruchem	zittern trząść się
ulicznym	die Bazille, —; n bakteria
der Unglücksfall, es; ā—e nie-	bloßer, e; es goły
[szczęśliwy wypadek	au'fregen zdenerwować

Lekcja 36.

Mowa zawisła.

Wypowiedzenia można wyrazić w dwojaki sposób: albo bezpośrednio w takiej formie, w jakiej zostały wypowiedziane i tę formę nazywamy mową *niezawisłą*, albo też pośrednio przez opisanie i tę formę nazywamy mową *zawisłą*. Opisanie następuje przez przytoczenie wypowiedzi w gramatycznym uzależnieniu od tzw. słów mówienia i myślenia np.: sagen, erklären, mitteilen, fragen, denken, annehmen itd. i słów wyrażających rozkaz, prośbę, życzenie, przypuszczenie, nadzieję np.: befehlen, verlangen, fordern, bitten, wünschen, hoffen itd.

Zawisłe od tych wyrazów zdania, łączą się ze zdaniem głównym za pomocą daß = że, albo bez tego spójnika i wtedy mają budowę zdania głównego w szyku prostym z orzeczeniem w trybie przypuszczającym np.:

Er erzählte mir, daß sein Vater schon lange krank ist.

On opowiadał mi, że jego ojciec jest już od dawna chory.

Er erzählte mir, sein Vater sei schon lange krank.

Zdania zaczynające się od daß mogą mieć zarówno tryb orzekający jak i przypuszczający. Tryb przypuszczający dajemy wtedy, gdy zdania te wyrażają wątpliwość, albo przytaczają cudze słowa.

Zdaniem na daß można jednak wyrazić tylko krótkie przemówienie i dlatego przy dłuższych używamy częściej właściwej mowy zawisłej z trybem przypuszczającym jako znamieniem, bez spójnika daß i z budową zdania głównego.

Przy *zamianie mowy niezawisłej na zawisłą*: a) odpada spójnik *daß* = że, b) nie zmienia się tryb czasowników, będących w trybie przypuszczającym; c) czasowniki, będące w trybie orzekającym, kładziemy w trybie przypuszczającym; d) zawsze dajemy zamiast trybu przypuszczającego czasu przeszłego niedokonanego, tryb przypuszczający czasu przeszłego dokonanego.

Zamieniając mowę niezawisłą na zawisłą należy uważać na *zamiianę czasów*, spowodowaną tym, że niektóre formy trybu przypuszczającego są takie same jak w trybie orzekającym.

1. Jeżeli orzeczenie odnosi się do teraźniejszości używamy trybu przypuszczającego czasu teraźniejszego, a w formach, w których tryb przypuszczający brzmi jak orzekający, trybu przypuszczającego czasu przeszłego niedokonanego.

2. Jeżeli orzeczenie odnosi się do przeszłości używamy zamiast trybu przypuszczającego czasu przeszłego dokonanego, trybu przypuszczającego czasu zaprzęsłego.

3. Jeżeli orzeczenie odnosi się do przyszłości używamy trybu warunkowego niedokon. zamiast trybu przypuszczającego czasu przyszłego niedokonanego, a trybu warunkowego dokon. zamiast trybu przypuszczającego czasu przyszłego dokonanego.

4. Pytania otrzymują formę pytań zawisłych i mają te same tryby i czasy co zdania orzekające mowy zawisłej.

5. Rozkazy zawisłe opisuje się przez *sollen* i *mögen*.

1. Der Schüler teilte mit:
Alle wissen von dem geplanten Ausflug.

Uczeń oświadczył: Wiedzą wszyscy o planowanej wycieczce.

Der Schüler teilte mit, daß alle von dem geplanten Ausflug wüßten.

2. Er erklärte: Ich teilte dieses Stück in zwei Hälften.

On wytłumaczył: Podzieliłem ten kawałek na dwie połówki.

Er erklärte, daß er dieses Stück in zwei Hälften geteilt habe.

Der Schüler teilte mit,
sie wüßten alle von dem geplanten Ausflug.

Uczeń oświadczył, że wszyscy wiedzą o planowanej wycieczce.

Er erklärte, er habe dieses Stück in zwei Hälften geteilt.

On wytłumaczył, że podzielił ten kawałek na dwie połówki.

2. Er erklärte: Ich habe dieses Stück in zwei Hälften geteilt.

Er erklärte, daß er dieses Stück in zwei Hälften geteilt hätte.

3. Marie sagte: Wir werden bald nach Hause zurückkehren.

Maria powiedziała: Wrócimy wnet do domu.

Marie sagte, daß sie bald nach Hause zurückkehren werden.

Marie sagte: Sobald wir nach Hause zurückgekehrt sein werden, machen wir Ordnung.

Maria powiedziała: Skoro tylko powrócimy do domu, zrobimy porządek.

Marie sagte, daß sie Ordnung machen werden, sobald sie nach Hause zurückgekehrt sein werden.

4. Der Wanderer fragte: Wie weit ist es von hier und wie lange muß ich noch gehen?

Wędrowny zapytał: Jak to daleko stąd i jak długo muszę jeszcze iść?

5. Der Lehrer befahl: Gib mir das Heft!

Nauczyciel rozkazał: Daj mi zeszyt!

Er erklärte, er hätte dieses Stück in zwei Hälften geteilt.

Marie sagte, sie würden bald nach Hause zurückkehren.

Maria powiedziała, że wnet wróćą do domu.

Marie sagte, sie würden Ordnung machen, sobald sie nach Hause zurückgekehrt sein würden.

Maria powiedziała, że zrobią porządek, skoro tylko do domu powróćą.

Der Wanderer fragte, wie weit es von hier sei und wie lange er noch gehen müsse.

Wędrowny pytał, jak to stąd daleko i jak długo musi jeszcze iść.

Der Lehrer befahl, er solle ihm das Heft geben.

Nauczyciel rozkazał, żeby mu dać zeszyt.

1) Brat mi pisze, że ma moją książkę, ale ona jest nieoprawiona. 2) Karol i Jaś donoszą mi, że uczą się niemieckiego i robią duże postępy. 3) On powiedział mi, że mi książkę jutro odeśle do domu. 4) Mój znajomy opowiadał, że zrobił daleką podróż. 5) Matka moja oświadczyła, że pójdziemy na spacer, skoro zrobimy zadanie. 6) Mój przyjaciel opowiadał, że w czasie swojej podróży zwiedził wiele

muzeów, starożytnych kościołów i galeryj obrazów. 7) Sądził, że nie wolno mu było iść z nami. 8) Ojciec rozkazał, ażebym zaświecił światło. 9) Zapytałem się, kiedy mam przyjść do szkoły. 10) Gospodarz rozkazał parobkowi, żeby zaprowadził konie do stajni. 11) Dzieci zastanawiają się, co dostaną od świętego Mikołaja.

der Fortschritt, es; e postęp	an'zünden zaświecić
das Museum, s; en muzeum	der Bauer, s; n gospodarz
altertümlich starożytny	der Stall, es; ä—e stajnia
die Bildergalerie, -; n galeria	der hl. Nikolaus św. Miko-
obrazów	łaj.

Zamień na mowę zawistą:

Die Zeitung berichtete: „Ein großes Unglück ist geschehen. Der Fluß hat viel Land überschwemmt. Die Bevölkerung muß fliehen. Das Vieh stirbt auf dem Felde. Niemand kann es vom Tode erretten. Auch die Eisenbahn fährt nicht mehr. Man sieht viele zerstörte Bahndämme. Das Wasser steigt noch immer. Es reißt die Brücken fort, es nimmt seinen Weg mitten durch die Dörfer. Niemand darf das Gebiet betreten; alles wird vom Militär abgesperrt. Wenn das Unwetter nicht bald aufhört, weiß niemand Hilfe und Rat. Trotzdem wird die Regierung ihr möglichstes tun.“

die Zeitung, -; en gazeta	fo'rtreißen zerwać
das Unglück, es; e nieszczęście	die Brücke, -; n most
überschwe'mmen zalać (o po-	das Gebiet, es; e obszar
wodzi)	das Militä'r, s; e wojsko
die Bevö'lkerung, -; en lud-	erretten uratować
[ność]	a'bsperren zamknąć
der Bahndamm, es; ä—e na-	das Unwetter, s niepogoda
syp kolejowy	die Regierung, -; en rząd

D O D A T E K

Odmiana rodzajników.

Rodz. określón.					Rodz. nieokreślón.					
Licz. poj.	N.	der	die	das	Licz. mn.	die	N.	ein	eine	ein
	G.	des	der	des		der	G.	eines	einer	eines
	D.	dem	der	dem		den	D.	einem	einer	einem
	A.	den	die	das		die	A.	einen	eine	ein

Odmiana zaimków.

Zaimek osobisty.

Liczba pojedyncza					Liczba mnoga.			
N.	ich	du	er	sie	es	wir	ihr	Sie
G.	meiner	deiner	seiner	ihrer	seiner	unser	euer	Ihrer
D.	mir	dir	ihm	ihr	ihm	uns	euch	Ihnen
A.	miß	biß	ihn	sie	es	uns	euch	Sie

Zaimek pytajny.

N.	wer?	was?
G.	wessen?	wessen?
D.	wem?	wem?
A.	wen?	was?

Zaimek dzierżawczy.

Liczba pojedyncza.

Rodzaj męski.

N.	mein	dein	sein	unser	euer	ihr
G.	meines	deines	seines	uns(е)res	eu(е)res	ihr(е)s
D.	meinem	deinem	seinem	uns(е)rem	eu(е)rem	ihr(е)m
A.	meinen	deinen	seinen	uns(е)ren	eu(е)ren	ihr(е)n

Rodzaj żeński.

N.	meine	deine	seine	uns(е)re	eu(е)re	ihre
G.	meiner	deiner	seiner	uns(е)rer	eu(е)rer	ihrer
D.	meiner	deiner	seiner	uns(е)rer	eu(е)rer	ihrer
A.	meine	deine	seine	uns(е)re	eu(е)re	ihre

Rodzaj nijaki.

N.	mein	dein	sein	unser	euer	ihr
G.	meines	deines	seines	uns(е)res	eu(е)res	ihr(е)s
D.	meinem	deinem	seinem	uns(е)rem	eu(е)rem	ihr(е)m
A.	mein	dein	sein	unser	euer	ihr

Liczba mnoga dla wszystkich trzech rodzajów.

N.	meine	deine	seine	uns(е)re	eu(е)re	ihre
G.	meiner	deiner	seiner	uns(е)rer	eu(е)rer	ihrer
D.	meinen	deinen	seinen	uns(е)ren	eu(е)ren	ihren
A.	meine	deine	seine	uns(е)re	eu(е)re	ihre

Zaimek wskazujący.

Liczba pojed.

Liczba pojed.

N.	der	die	das	Licz. mn.	die	dieser	diese	dieses	Licz. mn.	diese
G.	dessen	deren	dessen		derer	dieses	dieser	dieses		dieser
D.	dem	der	dem		denen	diesem	dieser	diesem		diesem
A.	den	die	das	Licz.	die	diesen	diese	dieses	Licz.	diese

Według tego wzoru odmieniają się: jener, jene, jenes; solcher, solche, solches; derjenige, diejenige, dasjenige; derselbe, dieselbe, dasjelbe. Do zaimków wskazujących należy także nieodmienne selbst.

Zaimek względny.

Liczba pojedyncza

Liczba mnoga

N.	welcher, der	welche, die	welches, das	welche, die
G.	dessen	deren	dessen	deren
D.	welchem, dem	welcher, der	welchem, dem	welchen, denen
A.	welchen, den	welche, die	welches, das	welche, die

Do zaimków względnych należą także: wer, was, odmieniające się jak zaimek pytajny.

Zaimek nieokreślony.

N.	jemand	niemand	jedermann
G.	jemand(е)s	niemand(е)s	jedermanns
D.	jemand(em) (en)	niemand(em) (en)	jedermann
A.	jemand(en)	niemand(en)	jedermann

Do zaimków nieokreślonych należą także: nie odmieniające się man, etwas, nichts; odmieniający się jak przymiotnik jeder; keiner bez rzeczownika odmieniający się jak rodzajnik nieokreślony, z rzeczownikiem jak przymiotnik bez rodzajnika; mancher, -e, -es odmieniający się jak przymiotnik bez rodzajnika.

Odmiana przymiotnika.

a) z rodzajnikiem określonym.

Rodzaj męski	Rodzaj żeński		Rodzaj nijaki	
	Liczba pojedyncza			
N. der helle Tag	die kleine Stadt	das neue Buch		
G. des hellen Tages	der kleinen Stadt	des neuen Buches		
D. dem hellen Tag(e)	der kleinen Stadt	dem neuen Buch(e)		
A. den hellen Tag	die kleine Stadt	das neue Buch		
	Liczba mnoga			
N. die hellen Tage	die kleinen Städte	die neuen Bücher		
G. der hellen Tage	der kleinen Städte	der neuen Bücher		
D. den hellen Tagen	den kleinen Städten	den neuen Büchern		
A. die hellen Tage	die kleinen Städte	die neuen Bücher		

Według tego wzoru odmieniają się przymiotniki również w połączeniu z zaimkami *diefer, jener, folcher, welcher, jeder, derfelbe, derjenige, alle*.

b) z rodzajnikiem nieokreślonym.

	Liczba pojedyncza.		
N. ein heller Tag	eine kleine Stadt	ein neues Buch	
G. eines hellen Tages	einer kleinen Stadt	eines neuen Buches	
D. einem hellen Tag(e)	einer kleinen Stadt	einem neuen Buch(e)	
A. einen hellen Tag	eine kleine Stadt	ein neues Buch	
	Liczba mnoga.		
N. helle Tage	kleine Städte	neue Bücher	
G. heller Tage	kleiner Städte	neuer Bücher	
D. hellen Tagen	kleinen Städten	neuen Büchern	
A. helle Tage	kleine Städte	neue Bücher	

Według tego wzoru odmieniają się przymiotniki także w połączeniu z zaimkami dzierżawczymi *mein, dein, fein, unfer, euer, ihr* i *po fein*.

c) bez rodzajnika.

	Liczba pojedyncza.		
N. heller Tag	kleine Stadt	neues Buch	
G. hellen Tages	kleiner Stadt	neuen Buches	
D. hellem Tag(e)	kleiner Stadt	neuem Buch(e)	
A. hellen Tag	kleine Stadt	neues Buch	
	Liczba mnoga.		
N. helle Tage	kleine Städte	neue Bücher	
G. heller Tage	kleiner Städte	neuer Bücher	
D. hellen Tagen	kleinen Städten	neuen Büchern	
A. helle Tage	kleine Städte	neue Bücher	

Mocna odmiana rzeczowników.

Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj nijaki
I. Grupa: rzeczowniki nie przyjmujące żadnej końcówki w liczbie mnog.		
Liczba pojed.	Liczba pojed.	Liczba pojed.
Nom. der Bruder ¹⁾	Nom. die Tochter ²⁾	Nom. das Zimmer ³⁾
Gen. des Bruders	Gen. der Tochter	Gen. des Zimmers
Dat. dem Bruder	Dat. der Tochter	Dat. dem Zimmer
Akk. den Bruder	Akk. die Tochter	Akk. das Zimmer
Liczba mnoga	Liczba mnoga	Liczba mnoga
Nom. die Brüder	Nom. die Töchter	Nom. die Zimmer
Gen. der Brüder	Gen. der Töchter	Gen. der Zimmer
Dat. den Brüdern	Dat. den Töchtern	Dat. den Zimmern
Akk. die Brüder	Akk. die Töchter	Akk. die Zimmer

¹⁾ Według tego wzoru odmieniają się rzeczowniki rodz. męskiego zakończone na: *-el, -en, -er* oraz *der Rafe (ser)*.

²⁾ Tak samo odmienia się: *die Mutter*.

³⁾ Według tego wzoru odmieniają się rzeczowniki rodz. nijakiego o końcówce: *-e, -el, -en -er*, oraz zdrobniałe na *-chen, -lein*.

II. Grupa: rzeczowniki przyjmujące w liczbie mnogiej końcówkę *-e*.

Liczba pojed.	Liczba pojed.	Liczba pojed.
Nom. der Baum ¹⁾	Nom. die Bank ²⁾	Nom. das Tor ³⁾
Gen. des Baumes	Gen. der Bank	Gen. des Tores
Dat. dem Baum(e)	Dat. der Bank	Dat. dem Tor(e)
Akk. den Baum	Akk. die Bank	Akk. das Tor
Liczba mnoga	Liczba mnoga	Liczba mnoga
Nom. die Bäume	Nom. die Bänke	Nom. die Tore
Gen. der Bäume	Gen. der Bänke	Gen. der Tore
Dat. den Bäumen	Dat. den Bänken	Dat. den Toren
Akk. die Bäume	Akk. die Bänke	Akk. die Tore

¹⁾ Większość rzeczowników odmieniających się według tego wzoru przegłasza samogłoskę rdzenną w liczbie mnogiej.

²⁾ Według tego wzoru odmieniają się także rzeczowniki rodz. żeńskiego o końcówce: *-nie, -fal*. Rzecz. z końcówką *-nie* podwajają *e* w liczbie mnogiej na *ff*.

³⁾ Według tego wzoru odmieniają się rzeczow. rodzaju nijakiego o końcówce *-nis, -fal*; rzeczowniki z przedrostkiem *Ver-* i *Ge-* kończą się na spółgłoskę i rzeczowniki jednozłotkowe nie przegłaszają i czyby mnogiej.

III. Grupa: rzeczowniki przyjmujące w liczbie mnogiej końcówkę **-er**.

Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj nijaki
Liczba pojed.		Liczba pojed.
Nom. der Rand ¹⁾		Nom. das Dach ²⁾
Gen. des Randes		Gen. des Daches
Dat. dem Rand(e)		Dat. dem Dach(e)
Alt. den Rand		Alt. das Dach
Liczba mnoga		Liczba mnoga
Nom. die Ränder		Nom. die Dächer
Gen. der Ränder		Gen. der Dächer
Dat. den Rändern		Dat. den Dächern
Alt. die Ränder		Alt. die Dächer

¹⁾ Tylko 10 rzeczowników odmienia się w ten sposób, z tego 8 z przegłosem w liczbie mnogiej: Mann (mężczyzna), Irrtum (błąd), Reichthum (bogactwo), Strauch (krzew), Vormund (opiekun), Wald (las), Wurm (robak), Rand (brzeg) i 2 bez przegłosu: Geist duch, Leib (ciało).

²⁾ Według tego wzoru odmieniają się rzecz. rodz. nijakiego o końcówce: -tum i wiele rzeczowników jednozłotkowych.

Słaba odmiana rzeczowników.

Liczba pojed.	Liczba pojed.
Nom. der Bote ¹⁾	Nom. die Fahne ²⁾
Gen. des Boten	Gen. der Fahnen
Dat. dem Boten	Dat. der Fahnen
Alt. den Boten	Alt. die Fahnen
Liczba mnoga	Liczba mnoga
Nom. die Boten	Nom. die Fahnen
Gen. der Boten	Gen. der Fahnen
Dat. den Boten	Dat. den Fahnen
Alt. die Boten	Alt. die Fahnen

¹⁾ Tak samo odmieniają się wszystkie rzeczowniki rodzaju męskiego o końcówce **-e** (z wyjątkiem der Rase ser) oraz nazwy ludów, zakończone na **-e**.

²⁾ W ten sposób odmienia się większość rzeczowników rodzaju żeńskiego.

Żaden rzeczownik odmiany słabej nie przegłasza samogłoski rdzennej w liczbie mnogiej.

Mieszana odmiana rzeczowników.

Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj nijaki
Liczba pojed.		Liczba pojed.
Nom. der Strahl		Nom. das Ende
Gen. des Strahles		Gen. des Endes
Dat. dem Strahl(e)		Dat. dem Ende
Alt. den Strahl		Alt. das Ende
Liczba mnoga		Liczba mnoga
Nom. die Strahlen		Nom. die Enden
Gen. der Strahlen		Gen. der Enden
Dat. den Strahlen		Dat. den Enden
Alt. die Strahlen		Alt. die Enden

Żaden rzeczownik odmiany mieszanej nie przegłasza samogłoski rdzennej w liczbie mnogiej.

Tak samo odmieniają się: das Ohr, Auge, Bett, Hemd, Lied.

Odmiana rzeczowników obcych.

Liczba pojed.	N. der Althol	Geograph	das Museum	Auto
	G. des Althols	Geographen	des Museums	Autos
	D. dem Althol	Geographen	dem Museum	Auto
	A. den Althol	Geographen	des Museum	Auto
Liczba mnoga	N. die Althole	Geographen	die Museen	Autos
	G. der Althole	Geographen	der Museen	Autos
	D. den Altholen	Geographen	dem Museen	Autos
	A. die Althole	Geographen	die Museen	Autos

Wszystkie rzeczowniki obce rodzaju żeńskiego odmieniają się według odmiany mieszanej i od tego niema wyjątków. Większość rzeczowników obcych rodzaju męskiego i nijakiego odmienia się mocno. Wyjątek stanowią rzeczowniki rodzaju męskiego kończące się na **-e**, **-t**, **-f**, **-ach**, **-graph**, **-trat**, **-nom**, **-topf**, które odmieniają się słabo i rzeczowniki rodzaju męskiego na **-or** i nijakiego na **-ium**, **-al**, **-il**, **-um**, **-ma**, odmieniające się według odmiany mieszanej. Niektóre rzeczowniki obce, zwłaszcza pochodzenia francuskiego i angielskiego przyjmują w 2 przyp. 1. poj. i wszystkich przypadkach liczby mnogiej **-s**.

Odmiana imion własnych.

N. D. A. Karl	Max	Anna	Marie
G. Karls	Maxens	Annas	Mariens

Imiona własne z reguły przyjmują w 2 przyp. **-s**, tylko imiona męskie zakończone na spółgłoskę syczącą **s**, **x**, **ß** i żeńskie na **-e**, przyjmują w 2 przyp. końcówkę **-(e)ns**.

Odmiana słów

Bezokolicznik

czasu teraźniej.: sein	haben	werden
„ przeszłego: gewesen sein	gehabt haben	geworden sein

Czas teraźniejszy

Tryb orzekający

ich bin	habe	werde
du bist	hast	wirst
er		
sie, es } ist	} hat	} wird
man }		
wir sind	haben	werden
ihr seid	hab(e)t	werdet
sie sind	haben	werden

Tryb przypuszczający

ich sei	habe	werde
du sei(e)st	habest	werdest
er,		
sie es } sei	} habe	} werde
man }		
wir seien	haben	werden
ihr seiet	habet	werdet
sie seien	haben	werden

Czas przeszły niedokonany

ich war	hatte	wurde
du warst	hattest	wurdest
er		
sie, es } war	} hatte	} wurde
man }		
wir waren	hatten	wurden
ihr wart	hattet	wurdet
sie waren	hatten	wurden

Czas przeszły dokonany

ich bin	habe	bin	ich sei	habe	sei
du bist	hast	bist	du sei(e)st	habest	sei(e)st
er			er		
sie, es } ist	} hat	} ist	sie, es } sei	} habe	} sei
man }			man }		
wir sind	haben	sind	wir seien	haben	seien
ihr seid	habt	seid	ihr seiet	habet	seiet
sie sind	haben	sind	sie seien	haben	seien

posiłkowych.

Czas zaprzyszły

Tryb orzekający

ich war	hatte	war
du warst	hattest	warst
er		
sie } war	} hatte	} war
es }		
wir waren	hatten	waren
ihr war(e)t	hattet	war(e)t
sie waren	hatten	waren

Tryb przypuszczający

ich wäre	hätte	wäre
du wärest	hättest	wärest
er		
sie } wäre	} hätte	} wäre
es }		
wir wären	hätten	wären
ihr wäret	hättet	wäret
sie wären	hätten	wären

Czas przyszły niedokonany

Tryb orzekający

ich werde	werden
du wirst	werdest
er	
sie } wird	} werde
es }	
wir werden	werden
ihr werdet	werdet
sie werden	werden

Tryb przypuszczający

Czas przyszły dokonany

Tryb orzekający

ich werde	haben
du wirst	werdest
er	
sie } wird	} werde
es }	
wir werden	werden
ihr werdet	werdet
sie werden	werden

Tryb warunkowy

niedokon.

ich würde	würden
du würdest	würdest
er	
sie } würde	} würden
es }	
wir würden	würden
ihr würdet	würdet
sie würden	würden

dokonany

Tryb rozkazujący

sei!	seid!	seien!
hab!	habet!	haben!
werde!	werdet!	werden!

Imiesłów

czasu teraźniej.	cz. przeszłego
seiend	gewesen
habend	gehabt
werdend	geworden

Odmiana czasowników

Bezokolicznik
czasu teraźniejszego

dürfen	können	mögen	müssen	sollen	wollen	wissen
gedurft	gekonnt	gemocht	gemußt	gefollt	gewollt	gewußt
haben	haben	haben	haben	haben	haben	haben

Czas teraźniejszy
Tryb orzekający

ich darf	kann	mag	muß	soll	will	weiß
du darfst	kannst	magst	mußt	sollst	willst	weißt
er darf	kann	mag	muß	soll	will	weiß
wir dürfen	können	mögen	müssen	sollen	wollen	wissen
ihr dürft	könnt	mögt	müßt	sollt	wollt	wißt
sie dürfen	können	mögen	müssen	sollen	wollen	wissen

Tryb przypuszczający

ich dürfte	könne	möge	müsse	solle	wolle	wisse
du dürftest	könneſt	mögeſt	müßeſt	solleſt	wolleſt	wißeſt
er dürfte	könne	möge	müsse	solle	wolle	wisse
wir dürfen	können	mögen	müssen	sollen	wollen	wissen
ihr dürftet	könnet	möget	müßet	sollt	wollt	wißet
sie dürfen	können	mögen	müssen	sollen	wollen	wissen

Czas przeszły niedokonany

Tryb orzekający

ich durfte	konnte	mochte	mußte	sollte	wollte	wußte
du durftest	konntest	mochtest	mußtest	solltest	wolltest	wußtest
er durfte	konnte	mochte	mußte	sollte	wollte	wußte
wir durften	konnten	mochten	mußten	sollten	wollten	wußten
ihr durftet	konntet	mochtet	mußtet	solltet	wolltet	wußtet
sie durften	konnten	mochten	mußten	sollten	wollten	wußten

Tryb przypuszczający

ich dürfte	könnte	möchte	müßte	sollte	wollte	wüßte
du dürftest	könntest	möchtest	müßtest	solltest	wolltest	wüßtest
er dürfte	könnte	möchte	müßte	sollte	wollte	wüßte
wir durften	konnten	möchten	müßten	sollten	wollten	wüßten
ihr dürftet	könntet	möchtet	müßtet	solltet	wolltet	wüßtet
sie durften	konnten	möchten	müßten	sollten	wollten	wüßten

posiłkowych sposobu.

Czas przeszły dokonany
Tryb orzekający

ich habe, du hast itd.	gedurft	gekonnt	gemocht	gemußt	gefollt	gewollt	gewußt
------------------------	---------	---------	---------	--------	---------	---------	--------

Tryb przypuszczający

ich habe, du habest itd.	gedurft	gekonnt	gemocht	gemußt	gefollt	gewollt	gewußt
--------------------------	---------	---------	---------	--------	---------	---------	--------

Czas zaprzeczony
Tryb orzekający

ich hatte	gedurft	gekonnt	gemocht	gemußt	gefollt	gewollt	gewußt
-----------	---------	---------	---------	--------	---------	---------	--------

Tryb przypuszczający

ich hätte	gedurft	gekonnt	gemocht	gemußt	gefollt	gewollt	gewußt
-----------	---------	---------	---------	--------	---------	---------	--------

Czas przyszły niedokonany
Tryb orzekający

ich werde, du wirst itd.	dürfen	können	mögen	müssen	sollen	wollen	wissen
--------------------------	--------	--------	-------	--------	--------	--------	--------

Tryb przypuszczający

ich werde, du werdest itd.	dürfen	können	mögen	müssen	sollen	wollen	wissen
----------------------------	--------	--------	-------	--------	--------	--------	--------

Czas przyszły dokonany
Tryb orzekający

ich werde, du wirst itd.	gedurft	gekonnt	gemocht	gemußt	gefollt	gewollt	haben gewußt
--------------------------	---------	---------	---------	--------	---------	---------	-----------------

Tryb przypuszczający

ich werde, du werdest itd.	gedurft	gekonnt	gemocht	gemußt	gefollt	gewollt	haben gewußt
----------------------------	---------	---------	---------	--------	---------	---------	-----------------

Tryb warunkowy

ich würde	dürfen	können	mögen	müssen	sollen	wollen	wissen
-----------	--------	--------	-------	--------	--------	--------	--------

ich würde	gedurft	gekonnt	gemocht	gemußt	gefollt	gewollt	haben gewußt
-----------	---------	---------	---------	--------	---------	---------	-----------------

Imiesłów czasu teraźniejszego

dürfend	könnend	mögend	müssend	sollend	wollend	wissend
---------	---------	--------	---------	---------	---------	---------

czasu przeszłego

gedurft	gekonnt	gemocht	gemußt	gefollt	gewollt	gewußt
---------	---------	---------	--------	---------	---------	--------

Słaba odmiana

Strona czynna

Strona bierna

Tryb orzekający Tryb przypuszczający Tryb orzekający Tryb przypuszczający

Czas teraźniejszy

ich suche	suche	werde	werde
du suchst	suchest	wirst	werdest
er sucht	suche	wird	werde
wir suchen	suchen	werden	werden
ihr such(e)t	suchet	werdet	werdet
sie suchen	suchen	werden	werden

Czas przeszły niedokonany

ich suchte	suchte	wurde	würde
du suchtest	suchtest	wurdest	würdest
er suchte	suchte	wurde	würde
wir suchten	suchten	wurden	würden
ihr suchtet	suchtet	wurdet	würdet
sie suchten	suchten	wurden	würden

Czas przeszły dokonany

ich habe	habe	bin	sei
du hast	habeſt	bist	sei(e)ſt
er hat	habe	iſt	ſei
wir haben	haben	sind	ſeien
ihr hab(e)t	habet	ſeid	ſeiet
sie haben	haben	sind	ſeien

Czas zaprzeczony

ich hatte	hätte	war	wäre
du hättest	hättest	warſt	wärest
er hatte	hätte	war	wäre
wir hätten	hätten	waren	wären
ihr hättet	hättet	war(e)t	wäret
sie hätten	hätten	waren	wären

czasowników.

Strona czynna

Strona bierna

Tryb orzekający Tryb przypuszczający Tryb orzekający Tryb przypuszczający

Czas przyszły niedokonany

ich werde	werde	werde	werde
du wirst	werdest	wirst	werdest
er wird	werde	wird	werde
wir werden	werden	werden	werden
ihr werdet	werdet	werdet	werdet
sie werden	werden	werden	werden

Czas przyszły dokonany

ich werde	werde	werde	werde
du wirst	werdest	wirst	werdest
er wird	werde	wird	werde
wir werden	werden	werden	werden
ihr werdet	werdet	werdet	werdet
sie werden	werden	werden	werden

Tryb warunkowy

niedokonany	dokonany	niedokonany	dokonany
ich würde	würde	würde	würde
du würdest	würdest	würdest	würdest
er würde	würde	würde	würde
wir würden	würden	würden	würden
ihr würdet	würdet	würdet	würdet
sie würden	würden	würden	würden

Tryb rozkazujący

Liczba pojed. suche	werde gesucht
Liczba mnoga suchet	werdet gesucht

Imiesłów

Czasu teraźniej. suchend	gesucht werdend
Czasu przeszłego gesucht	gesucht worden

Bezokolicznik

Czasu teraźniej. suchen	gesucht werden
Czasu przeszłego gesucht haben	gesucht worden sein

Mocna odmiana

Strona czynna

Strona bierna

Tryb orzekający Tryb przypuszczający Tryb orzekający Tryb przypuszczający

Czas teraźniejszy

ich binde	binde	werde	werde
du bindest	bindest	wirst	werdest
er bindet	binde	wird	werde
wir binden	binden	werden	werden
ihr bindet	bindet	werdet	werdet
sie binden	binden	werden	werden

Czas przeszły niedokonany

ich band	bände	wurde	würde
du bandest	bandest	wurdest	würdest
er band	bände	wurde	würde
wir banden	banden	wurden	würden
ihr bandet	bändet	wurdet	würdet
sie banden	bänden	wurden	würden

Czas przeszły dokonany

ich habe	habe	bin	sei
du hast	habest	bist	sei(e)st
er hat	habe	ist	sei
wir haben	haben	sind	seien
ihr habet	habet	seid	seiet
sie haben	haben	sind	seien

Czas zaprzeczony (przeszły dokonany)

ich hatte	hätte	war	wäre
du hättest	hättest	warst	wärest
er hatte	hätte	war	wäre
wir hätten	hätten	waren	wären
ihr hättet	hättet	wäret	wäret
sie hätten	hätten	waren	wären

Zasadnicze formy czasowników odmiany

czasowników.

Strona czynna

Strona bierna

Tryb orzekający Tryb przypuszczający Tryb orzekający Tryb przypuszczający

Czas przyszły niedokonany

ich werde	werde	werde	werde
du wirst	werdest	wirst	werdest
er wird	werde	wird	werde
wir werden	werden	werden	werden
ihr werdet	werdet	werdet	werdet
sie werden	werden	werden	werden

Czas przyszły dokonany

ich werde	werde	werde	werde
du wirst	werdest	wirst	werdest
er wird	werde	wird	werde
wir werden	werden	werden	werden
ihr werdet	werdet	werdet	werdet
sie werden	werden	werden	werden

Tryb warunkowy

niedokonany	dokonany	niedokonany	dokonany
ich würde	würde	würde	würde
du würdest	würdest	würdest	würdest
er würde	würde	würde	würde
wir würden	würden	würden	würden
ihr würdet	würdet	würdet	würdet
sie würden	würden	würden	würden

Tryb rozkazujący

Liczba pojed.: binde werde gebunden
Liczba mnoga: bindet werdet gebunden

Imiesłów

Czasu teraźniejszego: bindend gebunden werdend
Czasu przeszłego: gebunden gebunden worden

Bezokolicznik

Czasu teraźniejszego: binden gebunden werden
Czasu przeszłego: gebunden haben gebunden worden sein

moonej pomieszczono w wykazie na str. 130.

Wykaz czasowników mocnych i nieregularnych.

Bezokolicznik	Czas teraźniejszy		Czas przeszły niedokonany		Tryb rozkazujący	Czas przeszły dokonany
	Liczba pojedyncza 1, 2, 3 osoba		Tryb orzekający	Tryb przypuszczaj.		
baßen — piec	ich baße, bädest, bädt	ich baß lub ich badte	ich bäte lub ich badte	ich bäte lub ich badte	b. gebadet ¹	
bedingen — uwarunkować	ich beding-e, -st, -t	ich bedang	ich bedänge	ich bedänge	b. bedungen	
befehlen — rozkazać	ich befehle, befehlst, befehlt	ich befaß	ich befähle	ich befähle	b. befohlen	
ich befehlen — przykładać się	ich befehle-mich, -est, -t	ich beßiß mich	ich befehle mich	ich befehle mich	b. mich befehlen	
beginnen — zaczynać	ich beginn-e, -st, -t	ich begann	ich beginne	ich beginne	b. begonnen	
beßen — gryźć	ich beiß-e, -st, -t	ich biß	ich beiße	ich beiße	b. gebissen	
bergen — kryć	ich berge, birgt, birgt	ich barg	ich bürge	ich bürge	b. geborgen	
bersten — pęknąć	ich berste, berstest, berstet	ich barst lub boß	ich bürste lub bürste	ich bürste lub bürste	b. geberstet ²	
ich befeimen — namyslić się	ich befeim-e mich, -st, -t	ich befaß mich	ich befeime mich	ich befeime mich	b. mich befeimen	
beßen — posiadać	ich beße, -est, -t	ich beß	ich beße	ich beße	b. beßen	
betrüben — oszukać	ich betrüg-e, -st, -t	ich betrog	ich betrüge	ich betrüge	b. betrogen	
bewegen — skłonić	ich beweg-e, -st, -t	ich bewog	ich bewege	ich bewege	b. bewogen ³	
biegen — giąć	ich bieg-e, -st, -t	ich bog	ich böge	ich böge	b. gebogen ⁴	
bieten — ofiarować	ich biet-e, -st, -t	ich bot	ich böte	ich böte	b. geboten	
binden — wiązać	ich bind-e, -st, -t	ich band	ich bände	ich bände	b. gebunden	
bitten — prosić	ich bitt-e, -st, -t	ich bat	ich bitte	ich bitte	b. gebeten	
blasen — dąć	ich blase, du, er bläst	ich blies	ich bläse	ich bläse	b. geblasen	
bleiben — zostać	ich bleib-e, -st, -t	ich blieb	ich bliebe	ich bliebe	b. geblieben	

¹ b. = ich habe, ² b. = ich bin, ³ bewegen w znac. „poruszać“ jest czasow. słabym (ich bewegte... i t. d.), ⁴ biegen = „złoczyć“ tworzy czas przeszły dok. przy pomocy sein.

braten — piec	ich brat-e, brätest, brät	ich brach	ich bräte	ich bräte	b. gebraten	
brechen — łamać	ich breche, brichst, bricht	ich brach	ich bräche	ich bräche	b. gebrochen ¹	
beenen — palić	ich beenne, -st, -t	ich brannte	ich brente	ich brente	b. gebrannt	
bringen — niesić	ich bring-e, -st, -t	ich brachte	ich brächte	ich brächte	b. gebracht	
denken — myśleć	ich dent-e, -st, -t	ich dachte	ich dächte	ich dächte	b. gedacht	
dingen — nająć	ich ding-e, -st, -t	ich dingte	ich dinge	ich dinge	b. gedungen lub dingt	
brechen — młócić	ich breche, brichst, bricht	ich brach	ich bräche	ich bräche	b. gebrochen ²	
bringen — nalegać	ich bring-e, -st, -t	ich drang	ich dränge	ich dränge	b. gebrungen ³	
dünken — zdawać się	es dünkt mich	es dachte mich	es dachte mich	es dachte mich	es hat mich gedacht	
dürfen — móc	ich darf, du darfst, er darf, wir dürfen, cong.: ich dürfe	ich durfte	ich dürfte	ich dürfte	b. gedurft	
empfangen — przyjmować	ich empfang-e, empfangst, empfangt	ich empfing	ich empfinde	ich empfinde	b. empfangen	
empfehlen — polecać	ich empfehle, empfehlst, empfehlt	ich empfahl	ich empfähle	ich empfähle	b. empfohlen	
empfinden — czuć	ich empfind-e, -st, -t	ich empfand	ich empfinde	ich empfinde	b. empfunden	
erbleichen — zgasać	ich erbleich-e, -st, -t	ich erblüht	ich erblühe	ich erblühe	b. erblüht ⁴	
erlöchen — gasnąć	ich erlöche, erlöchst, erlöcht	ich erlosch	ich erlöche	ich erlöche	b. erloschen ⁵	
erschallen — zabrzmieć	ich erschall-e, -st, -t	ich erscholl	ich erschalle	ich erschalle	b. erschollen	
erschrecken — przerazić się	ich erschreck-e, erschreckst, erschreckt	ich erschrock	ich erschreke	ich erschreke	b. erschrocken ⁶	
erwägen — rozważać	ich erwäge, -st, -t	ich erwog	ich erwäge	ich erwäge	b. erwogen	
essen — jeść	ich esse, isst, ißt	ich aß	ich esse	ich esse	b. gegessen	
fahren — jechać	ich fahre, fährst, fährt	ich fuhr	ich führe	ich führe	b. gefahren ⁷	
fallen — spadać	ich falle, fällt, fällt	ich fiel	ich fiele	ich fiele	b. gefallen	
fangen — chwytac	ich fange, fängst, fängt	ich fing	ich fänge	ich fänge	b. gefangen	
fechten — walczyć	ich fechte, fichtst, ficht	ich focht	ich fichte	ich fichte	b. gefochten	

¹ brechen w znac. „złamać się“ łączy się z sein, ² w znac. „dotrzeć“ = ich bin gekommen, ³ w znac. „zblednąć“ ma odmianę słabą, ⁴ erbleichen „ma odmianę słabą“, ⁵ w znaczeniu „przestraszyć kogoś“ odmienia się słabo, a czas przeszły dokon. tworzy przy pomocy haben, ⁶ w znac. „wiozłem“ = ich habe gefahren.

Bezokolicznik	Czas teraźniejszy		Czas przeszły niedokonany		Tryb rozkazujący	Czas przeszły dokonany
	Liczba pojedyncza 1, 2, 3 osoba		Tryb orzekający	Tryb przypuszczający		
finden — znaleźć fliegen — pisać fliegen — latać fliehen — uciekać fliehen — płynąć fliehen — zwać fliehen — marznąć gähren — fermentować gähren — burzyć się gebären — rodzić geben — dawać geben — rozkazywać geben — udawać się geben — mieć znaczenie geben — wyzdrowieć geben — używać geraten — udawać się geraten — dziać się, stać się gewinnen — zyskać gleichen — lać gleichen — równać się	ich find-e, -est, -et ich flieg-e, -st, -t ich flieg-e, -st, -t ich flieh-e, -st, -t ich flieh-e, -st, -t ich frier-e, -st, -t ich gäh-e, -st, -t ich gebäre, gebierst, gebiert ich gebe, gibst, gibt ich gebiet-e, -st, -et ich gebeih-e, -st, -t ich gefalle, gefällst, gefällt ich geb-e, -st, -t es gelingt ich gelte, giltst, gilt ich geneße, geneßst, geneßt ich genieße, -est, -t ich gerate, gerätst, gerät es geschieht ich gewinn-e, -st, -t ich gleich-e, -st, -t ich gleich-e, -st, -t	ich fand ich flocht ich flog ich floss ich floss ich froh ich froh ich gebär ich gab ich gebot ich gebieh ich geseh ich ging es gelang ich galt ich genas ich genos ich geriet es geschah ich gewann ich goß ich gleich	ich fände ich flöchte ich flog ich flöbe ich flöbe ich flosse ich frosse ich göre ich gebäre ich gäbe ich geböte ich gebiehe ich gesehe ich ginge es gelänge ich gälte lub gölte ich genähe ich genösse ich geriete es geschähe ich gewänne lub gewönne ich gösse ich glöbe	find(e) fliegt(e) fliege(e) flieh(e) fließe(e) fließ(e) friert(e) gär(e) gebär(e) gib gebiet(e) gebeih(e) gefall(e) geb(e) geling(e) gilt geneße genieß(e) gerate(e) es ist geschähen gewinn(e) gleich(e) gleich(e)	b. gefunden b. geflogen b. geflohen ¹ b. geflohen ¹ b. geflohen ¹ b. geflohen ¹ b. gefroren b. gegoren ² b. geboren b. gegeben b. geboten b. gebiehn b. gefallen b. gegangen es ist gelungen b. gegolten b. genesen b. genossen b. geraten es ist geschähen b. gewonnen b. gegossen b. geglichen	

1 w znaczu. „unikac” = ich habe geflohen, 2 uzyty w znaczu. przenos. (gniew itp.) ma odmiane słaba.

gleiten — ślizgać się glimmen — żarzyć się, tlić graben — kopać greifen — chwytac halten — trzymać hängen — wisieć bauen — rąbać beben — podnosić beissen — nazywać się, kazać bessen — pomagać beten — znać flimmen — spinać się flingen — brzmieć fneifen — szczypać fommen — przychodzić fommen — móc friecken — pelzać fneifen — wybierać fären — ładować lassen — zostawić, kazać laufen — biec leiden — cierpieć leihen — pożyczać leihen — czytać liegen — leżeć lösen zob. erlösen lügen — kłamać	ich gleit-e, -est, -et ich glimm-e, -st, -t ich grab-e, grabst, gräbt ich greif-e, -st, -t ich halte, hältst, hält ich hänge, hängst, hängt ich bau-e, -st, -t ich beb-e, -st, -t ich beiß-e, -est, -t ich bese, bistst, bißt ich beten-e, -st, -t ich flimm-e, -st, -t ich fling-e, -st, -t ich fneis-e, -st, -t ich fomm-e, fommst, fommt ich kann, du kannst, er kann, wir können — con. ich könne ich friech-e, -st, -t ich für-e, -st, -t ich lade, ladest (ladst), ladet (ladt) ich lasse, lässest, läßt ich laufe, läufst, läuft ich leid-e, -est, -et ich leih-e, -st, -t ich lese, liest, (liest) liest ich lieg-e, -st, -t ich lüg-e, -st, -t	ich glitt ich glomm ich grub ich griff ich hielt ich hing ich hieb ich hob lub hub ich beiß ich half ich kamte ich kamm ich klang ich kniff ich kam ich konnte ich konnte ich froch ich erfor ich lud ich ließ ich lief ich litt ich lieb ich las ich lag ich log	ich glitte ich glömm ich grube ich griffe ich hielt ich hänge ich hiebe ich habe lub hübe ich hieße ich half, hülf ich konnte ich kämme ich klinge ich kniffe ich kame ich konnte ich konnte ich froche ich erföre ich lübe ich ließe ich liefte ich litte ich liehe ich läse ich läge ich löge	gleit(e) glimm(e) grab(e) greif(e) halt(e) hang(e) bau(e) beb(e) beiß(e) bist kamm(e) klimm(e) kling(e) kniff(e) komm b. geglitten b. geglimmen b. gegraben b. gegriffen b. gehalten ¹ b. gebangen ¹ b. gebauen b. geboben b. gebeißen b. gegolten b. gekannt b. geklimmen b. geklungen b. gekniffen b. gekommen b. gekonnt b. gekrochen b. erforen b. geladen ² b. gelassen b. gelaufen b. gelitten b. geliehen b. gelesen b. gelegen b. gelogen
---	--	---	---	--

1 hängen = „wieszać” ma odmiane słaba, 2 haben = „zapraszać” tworzy czas teraż. i przeszły niedok. również według odmiany słabej, lecz imiesłów czasu przeszłego tylko mocny

Bezokolicznik	Czas teraźniejszy		Czas przeszły niedokonany		Tryb rozkazujący	Czas przeszły dokonany
	Liczba pojedyncza 1, 2, 3 osoba		Tryb orzekający	Tryb przypuszczaj.		
mahlen — mleć meiden — unikać messen — doić	ich mahle-e, -st, -t ich meide-e, -st, -t ich messe, mess(e)st (mellest)	ich mahle ich meide ich messe (mellest)	ich mahle ich meide ich messe (mellest)	ich mahle ich meide ich messe (mellest)	mahl(e) meid(e) messe (mellest)	b. gemahlen ¹ b. gemieden b. gemessen lub gemellt
messen — mierzyć missfallen — nie podobać się	ich messe, mess(e)st, mißt ich missfalle, missfällst, missfällt	ich messe ich missfalle ich missfalle	ich messe ich missfalle ich missfalle	ich messe ich missfalle ich missfalle	miß missfäll(e)	b. gemessen b. missfallen
mögen — móc	ich mag, magst mag wir mögen — Con. ich möge	ich mag ich möge ich möge	ich mag ich möge ich möge	ich mag ich möge ich möge	— — —	b. gemocht
müssen — musieć	ich muß, mußt, er muß, wir müssen — Cong. ich müsse	ich muß ich mußt ich mußt	ich muß ich mußt ich mußt	ich muß ich mußt ich mußt	— — —	b. gemußt
nehmen — brać	ich nehme, nimmst, nimmt	ich nehme ich nimmst ich nimmst	ich nehme ich nimmst ich nimmst	ich nehme ich nimmst ich nimmst	nimm	b. genommen
pfeifen — gwizdać pflegen — pielegnować preisen — wielbić quellen — tryskać rachen — mścić	ich pfeife, -st, -t ich pflege, -st, -t ich preise, -st, -t ich quelle, quillst, quillt ich rache, -st, -t	ich pfeife ich pflege (pflegte) ich preise ich quelle ich rache	ich pfeife ich pflege (pflegte) ich preise ich quelle ich rache	ich pfeife ich pflege ich preise ich quelle ich rache	pfeif(e) pfleg(e) preise quill rache	b. gepfiffen b. gepflogen ² b. gepriesen b. gequollen b. gerächt lub star-sze gerochen
raten — radzić reiben — trzeć reisen — rwać reiten — jeździć konno rennen — biec retzen — wonieć	ich rate, rätst, rät ich reib-e, -st, -t ich reiß-e, -st, -t ich reit-e, -st, -t ich renn-e, -st, -t ich retz-e, -st, -t	ich rate ich reib ich reiß ich reit ich rannte ich retz	ich rate ich reib ich reiß ich reit ich rannte ich retz	ich rate ich reib ich reiß ich reit ich rannte ich retz	rat(e) reib(e) reiß(e) reit(e) renn(e) retz(e)	b. geraten b. gerieben b. gerissen b. geritten b. gerannt b. gerochen

¹ malen = „malować“ ma odmianę słabą, ² pflegen ma odmianę mocną tylko w kilku zwrotach takich jak: Rat, Umgang pflegen itp., poza tym odmienia się słabo.

ringen — zmagać się, walczyć	ich ring-e, -st, -t ich ring-e, -st, -t	ich rang ich rang	ich range lub ich range	ring(e) ring(e)	b. gerungen b. gerungen
rufen — wołać	ich ruf-e, -st, -t	ich rief	ich rufe	ruf(e)	b. gerufen b. gerufen
salzen — solić	ich salz-e, -st, -t	ich salzte	ich salze	salz(e)	b. gesalzen b. gesalzen
saufen — żłopać	ich saufe, sauft(e), sauft(e)	ich saufe	ich saufe	sauf(e)	b. gesoffen b. gesoffen
saugen — ssać	ich saug-e, -st, -t	ich sog	ich sog	saug(e)	b. gesogen b. gesogen
schaffen — tworzyć	ich schaff-e, -st, -t	ich schuf	ich schufe	schaff(e)	b. geschaffen ¹ b. geschaffen
schallen — brzmieć	ich schalle, -st, -t	ich schallte	ich schalle	schalle	b. geschallt b. geschallt
scheiden — dzielić	ich scheid-e, -st, -t	ich scheid	ich scheid	scheid(e)	b. geschieden ² b. geschieden
schelten — łajać	ich schelt-e, -st, -t	ich schalt	ich schelte	schelt(e)	b. gescholten b. gescholten
scheren — strzyć	ich schere, -st, -t	ich schor	ich schere	scher(e)	b. geschoren b. geschoren
schieben — posuwać	ich schieb-e, -st, -t	ich schob	ich schobe	schieb(e)	b. geschoben b. geschoben
schießen — strzelać	ich schieß-e, -st, -t	ich schoss	ich schosse	schieß(e)	b. geschossen b. geschossen
schinden — łupić ze skóry	ich schind-e, -st, -t	ich schund	ich schände	schind(e)	b. geschunden b. geschunden
schlafen — spać	ich schlaf-e, -st, -t	ich schlief	ich schlief	schlaf(e)	b. geschlafen b. geschlafen
schlagen — bić	ich schlag-e, -st, -t	ich schlug	ich schlug	schlag(e)	b. geschlagen b. geschlagen
schleichen — pełzać	ich schleich-e, -st, -t	ich schlich	ich schliche	schleich(e)	b. geschlichen ³ b. geschlichen
schleifen — ostrzyć	ich schleif-e, -st, -t	ich schliß	ich schliße	schleif(e)	b. geschliffen ³ b. geschliffen
schleifen — drzeć pierze	ich schleiß-e, -st, -t	ich schloß	ich schloße	schleiß(e)	b. geschliffen b. geschliffen
schleifen — zamykać	ich schließ-e, -st, -t	ich schloß	ich schloße	schließ(e)	b. geschlossen b. geschlossen
schlingen — owijać	ich schling-e, -st, -t	ich schlang	ich schlang	schling(e)	b. geschlungen b. geschlungen
schmelzen — topić, topnieć	ich schmelz-e, -st, -t	ich schmolz	ich schmolze	schmelz(e)	b. geschmolzen b. geschmolzen
schrauben — parskać	ich schraub-e, -st, -t	ich schraubte	ich schraube lub ich schraube	schraub(e)	b. geschraubt b. geschraubt
schneiden — krajać	ich schneid-e, -st, -t	ich schnitt	ich schnitt	schnid(e)	b. geschnitten b. geschnitten
schreiben — pisać	ich schreib-e, -st, -t	ich schrieb	ich schreibe	schreib(e)	b. geschrieben b. geschrieben
schreien — krzyczeć	ich schrei-e, -st, -t	ich schrie	ich schreie	schrei(e)	b. geschrien(e)n b. geschrien(e)n

¹ w znaczn. „kazać, pracować“ odmienia się słabo ² w znaczn. „rozstać się, pożegnać się“ łączy się z bin. ³ w znaczn. „włóczyć, zrównać z ziemią“ odmienia się słabo,

Bezokolicznik	Czas teraźniejszy		Czas przeszły niedokonany		Tryb rozkazujący	Czas przeszły dokonany
	Liczba pojedyncza 1, 2, 3 osoba		Tryb orzekający	Tryb przypuszczaj.		
schreiten — kroczyć schwären — ropieć	ich schreit-e, -est, -et ich schwär-e, -st, -t (schwirst, schwirt)	ich schritt ich schwor	ich schritt ich schwor	ich schritte ich schwöre	schrift(e) —	b. geschritten es hat geschworen; lepiej geschwärt b. geschworen b. geschwollen ¹
schwelen — mileżeć schwelen — nabrzmiewać, wzbierać	ich schwelle, schwillst, schwilt	ich schwoll	ich schwoll	ich schwölle	schwellig(e) schwüll	b. geschwollen ¹
schwimmen — pływać	ich schwimm-e, -st, -t	ich schwamm	ich schwamm	ich schwämme lub schwimme	schwimm(e)	b. geschwommen
schwinden — znikać	ich schwind-e, -st, -t	ich schwand	ich schwand	ich schwände	schwund(e)	b. geschwunden
schwinnen — wysiadać	ich schwing-e, -st, -t	ich schwang	ich schwang	ich schwänge	schwung(e)	b. geschwungen
schwören — przysięgać	ich schwör-e, -st, -t	ich schwor lub schwört	ich schwor lub schwört	ich schwüre	schwör(e)	b. geschworen
sehen — widzieć	ich sehe, siehst, sieht	ich sah	ich sah	ich sähe	sieh	b. gesehen
sieden — warzyć się	ich sied-e, -st, -t	ich siedete	ich siedete	ich siede	sied(e)	b. gesotten lub gesiedet
singen — śpiewać	ich sing-e, -st, -t	ich sang	ich sang	ich sänge	sing(e)	b. gesungen
sinken — padać, tonąć	ich sink-e, -st, -t	ich sank	ich sank	ich sänte	sink(e)	b. gesunken
sinnen — myśleć	ich sinn-e, -st, -t	ich sann	ich sann	ich sänne	sinn(e)	b. gesonnen
sitzen — siedzieć	ich sitz-e, -st, -t	ich saß	ich saß	ich säße	sitz(e)	b. gesessen
stellen — być winien	ich stell, stellst, stell, wir stellen—Cong. ich stelle	ich stellte	ich stellte	ich stelte	—	b. gestellt
spalten — łupać	ich spalt-e, -st, -t	ich spaltete	ich spaltete	ich spaltete	spalt(e)	b. gespalten
speten — pluć	ich spet-e, -st, -t	ich pie	ich pie	ich spie	spett(e)	b. gespie(e)n
spinnen — prząść	ich spinn-e, -st, -t	ich spann	ich spann	ich spänne	spinn(e)	b. gesponnen
sprechen — mówić	ich spreche, sprichst, spricht	ich sprach	ich sprach	ich spräche	sprich	b. gesprochen

¹ schwellen = „nadmęć“ odmienia się słabo.

springen — wyrastać springen — skakać stehen — kłuć stehen — stać	ich spring-e, -st, -t ich spring-e, -st, -t ich stehe, stichst, sticht ich steh-e, -st, -t	ich sprang ich stach ich stand lub stund	ich sprang ich stach ich stand lub stund	ich springe ich stäche ich stände lub stünde	spring(e) stich steh(e)	es ist gesprungen b. gesprungen b. gestochen b. gestanden
stehlen — kraść steigen — wznosić się sterben — umierać stehen — rozprószyć się stinken — śmierdzieć stoßen — trącić, popehnać streichen — kreslić streiten — spierać się tragen — nieść treffen — trafić treiben — pędzić treten — stapać tiefen — ciec	ich stehle, stiehst, stiehlt ich steig-e, -st, -t ich sterbe, stirbst, stirbt ich steh-e, -st, -t ich stink-e, -st, -t ich stoße, stoßest, stoßt ich streich-e, -st, -t ich streit-e, -st, -t ich trage, trägst, trägt ich treffe, trifft, trifft ich treib-e, -st, -t ich trete, trittst, tritt ich tief-e, -st, -t	ich stahl ich stieg ich starb ich starb ich stieß ich stich ich tritt ich trug ich traf ichtrieb ich trat ich troff lub triefte	ich stahl ich stieg ich starb ich starb ich stieß ich stich ich tritt ich trug ich traf ichtrieb ich trat ich troff lub triefte	ich stähle ich stiege ich stirbe ich stirbe ich stöße ich stiche ich stitte ich trüge ich träre ich triebe ich träte ich tröffe lub triefte	stiehl steig(e) stirb stieh(e) stint(e) stoß(e) streich(e) strett(e) trag(e) treff treib(e) tritt trief(e)	b. gestohlen b. gestiegen b. gestorben b. gestorben b. gestunken b. gestoßen b. gestritten b. getragen b. getroffen b. getreten ² b. getrieft lub getroffen b. getrogen b. getrunken b. getan
trügen — łudzić trinken — pić tun — czynić, działać	ich trüg-e, -st, -t ich trink-e, -st, -t ich tue, tust, tut, wir tun, con.: tue, tuest	ich trug ich trank ich tat	ich trug ich trank ich tat	ich trüge ich tränke ich täte	trüg(e) trinf(e) tu(e)	b. getrogen b. getrunken b. getan
verderben — psuć się	ich verderbe, verdirbst, verdirbt	ich verdarb	ich verdarb	ich verdürbe	verdirb	b. verderben ³
verdrücken — uprzykrzyć się, martwić, gniewać	es verdrückt	es verdroß	es verdroß	es verdröße	verdrück(e)	es hat mich verdrissen
vergeffen — zapominać	ich vergeße, vergißest, vergisst	ich vergaß	ich vergaß	ich vergäße	vergiss	b. vergessen
verlieren — gubić	ich verlier-e, -st, -t	ich verlor	ich verlor	ich verlöre	verlier(e)	b. verloren
verlösch-en — zgasać	ich verlösch-e, -st, -t lub verlöscht	ich verlösch	ich verlösch	ich verlösche	verlösch(e) lub verlöscht	b. verloschen

¹ w znac. „natknąć się“ = ich bin gestoßen, ² verderben = „psuć, niszczyć“ można odmieniać również słabo.

Bezokolicznik	Czas teraźniejszy		Czas przeszły niedokonany		Tryb rozkazujący	Czas przeszły dokonany
	Liczba pojedyncza 1, 2, 3 osoba	Tryb oznajmujący	Tryb łączący			
verzeihen — przebaczyć wachsen — rość wägen } ważyć wiegen } waschen — myć weben — tkąć weichen — ustąpić weisen — wskazać wenden — obracać werben — zjednywać werfen — rzucać winden — wić wissen — wiedzieć wollen — chcieć zeihen — obwiniać ziehen — ciągnąć zwingen — zmuszać	ich verzeih-e, -st, -t ich wach-e, wächst, wächst ich wäg-elubwieg-e, -st, -t ich wasch-e, wäscht, wäscht ich web-e, -st, -t ich weich-e, -st, -t ich weis-e, -st, -t ich wend-e, -st, -t ich werbe, wirbt, wirbt ich werfe, wirft, wirft ich wind-e, -st, -t ich weis, weißt, weißt, wir wissen. Con.: ich will, willst, will, wir wollen, Con.: ich wolle. ich zeih-e, -st, -t ich zieh-e, -st, -t ich zwing-e, -st, -t	ich verzeih ich wach ^o ich wog ich wasch ich web lub webte ich wach ich wies ich wandte lub wendete ich warb ich warf ich wand ich wügte ich wollte ich zieh ich zog ich zwang	ich verzeihe ich wüchse ich wäge ich wäsche ich webte lub webte ich wiche ich wiesse ich wendete ich würde ich würde ich würde ich wügte ich wollte ich ziehe ich zöge ich zwänge	b. verzeihen b. gewachsen b. gewogen ¹ gewaschen b. gewoben lub ge- webt b. gewichen ² b. gewiesen b. gewandt lub gewendet b. geworben b. geworfen b. gewunden b. gewußt b. gewollt b. gezogen b. gezogen b. gezogen		

¹ wiegen = „ważyć na wadze“; odmiana mocna; = „kołysać“; odmiana słaba. ² weichen (aufweichen) = „zmieknąć“; odmiana słaba.

Odmiana czasowników zwrotnych.

sich freuen cieszyć się

Tryb orzekający	Tryb przypuszczający	Tryb orzekający	Tryb przypuszczający
Czas teraźniejszy		Czas przeszły dokonany	
ich freue mich	freue mich	habe mich gefreut	habe mich gefreut
du freust dich	freuest dich	hast dich „	habest dich „
er freut sich	freuet sich	hat sich „	habe sich „
wir freuen uns	freuen uns	haben uns „	haben uns „
ihr freuet euch	freuet euch	habt euch „	habet euch „
sie freuen sich	freuen sich	haben sich „	haben sich „

Czas przeszły niedokonany

ich freute mich	freute mich	hatte mich gefreut	hätte mich gefreut
du freutest dich itd.	freutest dich itd.	hattest dich „ itd.	hättest dich „ itd.

Czas zaprzeczony

Czas przyszły niedokonany

ich werde mich freuen	werde mich freuen	werde mich gefreut haben	werde mich gefreut haben
du wirst dich freuen itd.	werdest dich freuen itd.	wirst dich gefreut haben itd.	werdest dich gefreut haben itd.

Czas przyszły dokonany

Tryb warunkowy

niedokonany dokonany

ich würde mich freuen	würde mich gefreut haben	L. poj. freue dich	Cz. teraźn. sich freuend
du würdest dich freuen itd.	würdest dich gefreut haben itd.	L. mn. freuet euch	Cz. przeszł. sich gefrenet

Tryb rozkazujący

Imiesłów

Odmiana czasowników nieosobowych.

Czas teraźniejszy	es regnet	deszcz pada	es gibt	istnieje, jest
Czas przeszły niedok.	es regnete		es gab	
Czas przyszły niedok.	es wird regnen		es wird geben	
Tryb warunkowy	es würde regnen		es würde geben (es gäbe)	
Czas przeszły dokon.	es hat geregnet		es hat gegeben	
Czas zaprzeczony	es hatte geregnet		es hatte gegeben	

Przykłady

zastosowania najważniejszych przyimków.

Bez: ohne
bez wątpienia, ohne Zweifel
beze mnie, ohne mich

Dla: wegen, aus, halber, für, zu, gegen
dla jego wieku szanuję go, seines
Alters wegen, achte ich ihn
dla braku pieniędzy, aus Mangel
an Geld
dla jego pięknych oczu, seiner schön-
en Augen halber
list dla ciebie, ein Brief für dich
pracuję dla przyjemności, ich arbeite
zum Vergnügen
jestem uprzejmy dla niego, ich bin
höflich gegen ihn

Do: nach, in, zu, bis, an, gegen
jedziemy do Włoch, wir fahren nach
Italien
idziemy do kościoła, wir gehen in
die Kirche
idę do przyjaciela, ich gehe zu einem
Freund
jadę z Wiednia do Berlina, ich reise
von Wien bis Berlin
podchodzę do stołu, ich trete an den
Tisch
do rana, bis an den Morgen
do Wielkiejnocy, bis Ostern
należy do rodziny, gehört zu der Fa-
milie
tu jest do 100 sztuk, hier sind gegen
100 Stück
trwało to do 10 lat, es dauerte an
10 Jahre

Ku: gegen, zu
jechałem ku południowi, ich fuhr ge-
gen den Süden
było to ku wieczorowi, es war ge-
gen den Abend

Miedzy: zwischen, unter
między niebem a ziemią, zwischen
Himmel und Erde
między zabitymi, unter den Gefal-
lenen
między pierwszą a drugą godziną,
zwischen ein und zwei Uhr

Mimo: an-vorbei, trotz, ungeachtet
przeszedł mimo mnie, er ging an mir
vorbei
mimo zakazu ojca, ungeachtet des
Vaters Verbot
mimo jego woli, trotz seines Willens

Na: auf, bei, in, gegen, an
położyć na stole, auf den Tisch legen
zawiesić na ścianie, an die Wand
hängen
wyjeżdżam na tydzień, ich verreise
auf eine Woche
przysięgam na Boga, ich schwöre bei
Gott
podzielić na 2 połowy, in zwei Häl-
ften teilen
zachorować na suchoty, an Schwind-
sucht erkranken

Nad: über, an
nade mną jest niebo, über mir ist der
Himmel
nad Wisłą, an der Weichsel

Naprzeciwko: gegenüber
on mieszka naprzeciwko mnie,
er wohnt mir gegenüber

Niedaleko: unweit, unfern
niedaleko miasta, unweit der Stadt
niedaleko od domu, unfern des Hau-
ses

O: gegen, an, um
opierać się o ścianę, sich gegen (an)
die Wand lehnen

o 2 mile stąd, gegen zwei Meilen von
hier
walczyć o pokój, um den Frieden
kämpfen
prosić o coś, um etwas bitten

Obok: neben
siąść obok kogoś, sich neben jeman-
den setzen

Od: seit, von, als
od wczoraj, seit gestern
idę od brata, ich gehe von dem
Bruder
2 mile od Krakowa, 2 Meilen von
Krakau
jaśniejszy od słońca, heller als die
Sonne

Okolo: um, gegen, an, bei
księżyc krąży okolo ziemi, der Mond
dreht sich um die Erde
okolo 100 ludzi, an (gegen, bei)
100 Menschen
przyjdę okolo 5 godziny, ich komme
gegen 5 Uhr

Oprócz: außer
nie mam nikogo oprócz ciebie,
ich habe niemanden außer dich

Po: in, auf, bis, nach, nächst, um, zu, an
chodzić po górach, in den Bergen
steigen
chodzić po łąkach i polach, auf
den Wiesen und in den Feldern gehen
woda sięga po piersi, das Wasser
reicht bis an die Brust
po nocy, nach der Nacht
po Karolu największy w klasie,
nächst Karl der größte in der Klasse
posłać po kogoś, um jemanden schik-
ten
po dwóch, po trzech, zu zwei, zu
drei
poznam go po ubraniu, ich erkenne
ihn an seinem Anzug

Pod: unter, an, gegen, bei, zu
pod stołem, unter dem Tisch
stać pod ścianą, an die Wand
treten

pod wieczór, gegen Abend
wzbronione pod karą, bei Strafe
verboten
apteka pod lwem, Apotheke zum
Löwen
bitwa pod Wiedniem die Schlacht
bei Wien

Podezas: während, durch, bei, über
podezas zimy, während des Winters
dzień i noc, bei Tag und bei Nacht
podezas całego lata, den ganzen
Sommer über

Przed: vor
przed wschodem słońca, vor dem
Sonnenaufgang
przed domem, vor dem Hause

Przeciw: gegen, wider, entgegen
walczyć przeciw nieprzyjacielowi,
gegen den Feind kämpfen
przeciw wszystkiemu prawom, wider
allen Gesetzen
przeciw woli ojca, dem Willen des
Vaters entgegen

Przez: durch, über, während, von
przechodzić przez miasto, durch die
Stadt gehen
przejeżdżać przez Wiedeń, über
Wien fahren
przez tydzień, während der Woche
przez cały czas, durch die ganze Zeit
wynaleziony przez, entdeckt von

Przy: bei, an, in, auf
przy świetle dziennym, bei Tages-
licht
przy tobie, bei dir
przy stole, an dem Tisch
mieszkać przy ulicy Lwowskiej,
in der Lembergerstraße wohnen
mieszkać przy Placu Ratuszowym,
auf dem Rathausplatz wohnen

Pośród: inmitten, unter
nauczyciel jest wśród uczniów,
der Lehrer ist inmitten der Schüler
pośród jeńców, unter den Gefangenen

U: bei, an
jestem wreszcie u ciebie, endlich bin
ich bei dir

widzisz błędy tylko u mnie nur an mir siehst du Fehler

W: in, zu, an, bei
być w lesie, in dem Wald sein
uniwersytet w Krakowie, die Uni-
versität zu Krakau
we dnie, bei Tag
w tym dniu, an diesem Tag

Wskutek: infolge,
wskutek choroby nie byłem u cie-
bie, infolge meiner Krankheit war
ich nicht bei dir

Wzdłuż: entlang, längs
wzdłuż ulicy, die Straße entlang
wzdłuż brzeg ulasu, längs des Wald-
randes

Z: aus, von, an, mit, vor,
wyjść z domu, aus dem Hause gehen
z materii, aus Stoff
wrócić z podróży, von einer Reise
zurückkehren

Niemcy graniczą z Francją, Deutsch-
land grenzt an Frankreich
kawa z mlekiem, Kaffee mit Milch
z nastaniem dnia, mit Tagesanbruch
ze mną, mit mir
z bojaźni, vor Angst
pożegnać się z kimś, von jemand
Abschied nehmen
śmiać się z czego, über etwas lachen

Za: hinter, zu, unter, in, nach, für, an
stać za domem, hinter dem Haus
stehen

za czasów greckich, zur Zeit der
Griechen

za panowania Piastów, unter der
Regierung der Piasten
za granicą, in dem Ausland
za rok, in einem Jahre
jeden za drugim, einer nach dem
anderen

za trzy godziny, nach drei Stunden
za tę cenę, für diesen Preis
walczyć za ojczyznę, für das Va-
terland kämpfen
ciągnąć za ogon, an dem Schwanz
ziehen

Zamiast: anstatt, statt, für
idę zamiast niego, ich gehe anstatt
seiner
jeden za drugiego, einer für den
anderen

Za pomocą: mittels, vermöge
motor porusza się za pomocą ben-
zyny, der Motor wird mittels
Benzin bewegt

wiatrak porusza się za pomocą wia-
tru, die Windmühle wird vermöge
des Windes bewegt

Rodzaj żeński: das Femininum, das weibliche Geschlecht

Rodzaj nijaki: das Neutrum, das sächliche Geschlecht

Rzeczownik: das Substantiv, das Hauptwort

Liczba pojedyncza: das Singular, die Einzahl

Liczba mnoga: das Plural, die Mehrzahl

Odmiana rzeczownika: die Declination, die Biegung

Mianownik: der Nominativ

Dopełniacz: der Genetiv

Celownik: der Dativ

Biernik: der Akkusativ

Przymiotnik: das Adjektiv, das Eigenschaftswort

Stopniowanie: die Komparation, die Steigerung

I stopień: der Positiv, erste Vergleichungsstufe

II stopień: der Komparativ, zweite Vergleichungsstufe

III stopień: der Superlativ, dritte Vergleichungsstufe

Zaimek: das Pronomen, das Fürwort

Zaimek osobisty: das Personalpronomen, das persönliche Fürwort

Zaimek zwrotny: das Reflexivpronomen, das rückbezügliche Fürwort

Zaimek dzierżawczy: das Possessivpronomen, das besitzanzeigende Fürwort

Zaimek wskazujący: das Demonstrativpronomen, das hinweisende Fürwort

Zaimek pytający: das Interrogativpronomen, das fragende Fürwort

Zaimek względny: das Relativpronomen, das bezügliche Fürwort

Zaimek nieokreślony: das indefinite Pronomen, das unbestimmte Fürwort

Liczebnik: das Numeral, das Zahlwort

Liczebniki główne: die Cardinalia, die Grundzahlwörter

Liczebniki porządkowe: die Ordinalia, die Ordnungszahlwörter

Czasownik: das Verbum, das Zeitwort

Czasownik posiłkowy: das Hilfszeitwort

Odmiana czasownika: die Konjugation, die Abwandlung

Strona czynna: das Aktiv, die Tätigkeitsform

Strona bierna: das Passiv, die Leideform

Bezokolicznik: das Infinitiv, die Nennform

Czas teraźniejszy: das Präsens, die Gegenwart

Czas przeszły niedokonany: das Imperfekt, die Mitvergangenheit

Czas przeszły dokonany: das Perfekt, die Vergangenheit

Czas zaprzeczony: das Plusquamperfekt, die Vorvergangenheit

Czas przyszły niedokonany: das Futurum I, die Zukunft

Czas przyszły dokonany: das Futurum II, die Vorzukunft

Tryb orzekający: der Inditativ, die Wirklichkeitsform

Tryb rozkazujący: der Imperativ, die Befehlsform

Tryb przypuszczający: der Konjunktiv, die Möglichkeitsform

Tryb warunkowy niedokonany: der Konditional I, die erste Bedingungsform

Tryb warunkowy dokonany: der Konditional II, die zweite Bedingungsform

Imiesłów: das Partizipium, das Mittelwort

Przysłówek: das Adverb, das Umstandswort

Przyimek: die Präposition, das Verhältniswort

Spójnik: die Konjunktion, das Bindewort

Wykrzyknik: die Interjektion, das Empfindungswort

Zdanie: der Satz

Podmiot: das Subjekt, der Satzgegenstand

Przedmiot: das Objekt, die Ergänzung

Orzeczenie: das Prädikat, die Aussage

Słowniczek

najczęstszych terminów gramatycznych.

Samogłoska: der Vokal, der Selbstlaut

Spółgłoska: der Konsonant, der Mitlaut

Dwugłoska: der Diphthong, der Zwielauf

Przeglóska: der Umlaut

Akcent: der Akzent, die Betonung

Części mowy: die Wortarten, die Redeteile

Rodzajnik: der Artikel, das Geschlechtswort

Rodzajnik określony: der bestimmte Artikel, das bestimmte Geschlechtswort

Rodzajnik nieokreślony: der unbestimmte Artikel, das unbestimmte Geschlechtswort

Rodzaj: das Geschlecht

Rodzaj męski: das Maskulinum, das männliche Geschlecht

Zdanie orzeajace: der Behauptungssatz
Zdanie pytajace: der Frageatz
Zdanie wyrazajace zyczenie: der Wunschatz
Zdanie rozkazujace: der Befehlssatz
Zdanie glowne: der Hauptsatz
Zdanie poboczne: der Nebensatz
Zdanie wspolrzednie zlozone: die Satzverbindung
Zdanie podrzednie zlozone: das Satzgefüge
Zdanie czasowe: der Temporalsatz, der Zeitzatz
Zdanie warunkowe: der Konditionalsatz, der Bedingungsatz
Zdanie przyczynowe: der Kausalsatz, der Begründungsatz
Zdanie celowe: der Finalsatz, der Absichtssatz
Zdanie skutkowe: der Konsekutivsatz, der Folgesatz
Mowa niezawista: die direkte Rede, die unabhängige Rede
Mowa zawista: die indirekte Rede, die abhängige Rede
Szyk: die Wortfolge
Szyk prosty: die gerade Wortfolge
Szyk przestawny: die Inversion, die verkehrte Wortfolge
Przeczenie: die Negation, die Verneinung

Mole 1200/5
Włodzim

K L U C Z

Lekcja 1.

I. Ja mam ojca. Ty masz matkę. On ma córkę. Ona ma nóż. Ono ma książkę. My mamy ojca. Wy macie matkę. Oni (one) mają córkę.

II. Wir haben eine Mutter. Ihr habt einen Vater. Sie haben eine Tochter. Es hat ein Buch. Sie hat einen Onkel. Er hat ein Messer. Du hast ein Buch.

Lekcja 2.

I. Co ja mam? Nóż. Co ty masz? Ja mam książkę. Co ma ojciec? On ma dom. Co ma matka? Ona ma kwiat. Czy on ma ojca i matkę? Tak. Czy ona ma wuję? Tak, ona ma wuję i ciotkę. Wuj i ciotka mają dom. Czy ciotka ma córkę? Nie, ona ma syna. Czy dziecko ma nóż? Nie, ono ma książkę. Co (wy) macie? Nie mamy nic.

II. Hast du einen Vater? Ja, ich habe einen Vater und eine Mutter. Hat der Vater ein Haus? Nein. Hat der Onkel ein Haus? Ja. Hat die Tante einen Sohn? Ja, sie hat einen Sohn und eine Tochter. Haben sie ein Haus? Nein. Was hast du Karl? Ich habe eine Blume. Und was hat das Kind? Es hat ein Messer. Was haben sie? Sie haben nichts.

Lekcja 3.

I. Czy twoi rodzice nie mają domu? Tak (owszem), mają dom i ogród. Gdzie? W Berlinie. A gdzie twój wuj ma swój dom? W Warszawie. Czy ciotka nie ma córki? Owszem, ma córkę. Czy ma również syna? Nie, ona nie ma syna. Czy pan nie ma mojego pióra? Nie, ja mam jego pióro i jego książkę. Ciotka nie ma ogrodu. Czy pan ma siostrę? Mam siostrę, ale nie mam brata. Kto ma książkę? Ty. Ja? Nie, ja nie mam książki. Karol ma twoją książkę, twoje pióro i twój nóż.

II. Hat dein Onkel ein Haus und einen Garten? Er hat ein Haus, aber keinen Garten. Wo hat er das Haus? In Warschau. Hat er einen Sohn und eine Tochter? Er hat einen Sohn, aber

er hat keine Tochter. Hast du nicht meine Feder? Ich habe deine Feder nicht und Karl auch nicht. Hat nicht deine Schwester meine Blume? Nein, sie hat seine Blume. Was haben Sie? Haben Sie nicht das Messer? Nein, ich habe nichts. Ich habe meine Feder. Du hast dein Messer nicht (du hast nicht dein Messer). Er hat seine Blume. Das Kind hat keine Blume.

Lekcja 4.

I. (Ja) jestem młody. (Ty) jesteś stary. On jest bogaty. Ona jest biedna. Ono jest dobre. Czy ja jestem młody? Czy (ty) jesteś stary? Czy on nie jest bogaty? Ona nie jest biedna. Ono nie jest dobre. (My) jesteśmy zdrowi. (Wy) jesteście chorzy. Czy pan jest zdrowy? Nie, nie jestem zdrowy, jestem chory. Czy twoi rodzice są bogaci? Owszem, (oni) mają dom i ogród. Czy dom jest duży? Nie jest duży, ale bardzo ładny. Czy twój dziadek jest stary? Tak, mój dziadek i moja babka są bardzo starzy. Czy są zdrowi? Dziękuję, tak. Czy twoje pióro jest dobre? Nie jest złe. Czy mój kwiat nie jest piękny? Nie, (on) jest brzydki. Czy on ma nóż? Tak jest. Czy ono jest dobre? Bardzo dobre.

II. Bist du krank? Nein, danke, ich bin gesund. Ist dein Onkel und deine Tante gesund? Danke, Sie sind gesund. Ist sein Onkel reich? Ja, er hat ein Haus. Wo? In Berlin. Ist sein Haus groß? Das Haus ist klein, aber der Garten ist groß und schön. Ist der Onkel alt? Nein, er und die Tante sind noch jung. Haben Sie eine Feder? Ich habe eine, aber sie ist nicht gut. Das ist schlecht. Ja, das ist schlecht.

III. 1) Sie haben einen Garten. 2) Sie sind groß. 3) Sind sie gesund? 4) Sie sind arm. 5) Sie haben gute Eltern. 6) Sie sind alt. 7) Sie haben ein großes Haus. 8) Sie sind schlecht. 9) Sie haben eine reiche Tante.

Lekcja 5.

I. Dzień dobry. Jak się masz? Dziękuję, jestem zdrow. Co robi twój siostrzeniec? Dziękuję, on się ma również całkiem dobrze. Gdzie jest teraz jego siostrzenica? Ona mieszka w Berlinie. Czy jego rodzice również tam mieszkają? Nie, oni mieszkają w Warszawie. Co robi jego siostra Maria? Czy (ona) uczy się dobrze? Tak jest, ona uczy

się bardzo dobrze, nauczyciel chwali ją zawsze. Czy słyszysz, co Karol mówi? Nie, nie słyszę nic. (On) mówi, [że] nie ma ani książki ani pióra. Gdzie jest książka? Tutaj. Matka kocha dziecko. Ojciec nie karze syna. Rodzice karzą syna. Czy ja się uczę? Czy nie słyszysz? Czy on nie gani? My nie chwalimy. (Wy) nie robicie nic.

II. Wie geht's? Danke, ich bin gesund. Wo ist die Nichte? Sie wohnt in Leipzig. Wohnt der Nefte auch dort? Nein, er wohnt dort nicht. Wo wohnt dein Onkel und deine Tante? Sie wohnen in Polen. Sind sie reich? Ja, sie haben ein Haus und einen Garten. Lernt Karl gut? Was sagen Sie? Lernt er gut? Ja, sehr gut, der Lehrer hat ihn gern und lobt Karl. Wir lieben deinen Bruder. Liebt ihr nicht euer Kind? Der Vater liebt seinen Sohn und seine Tochter. Was machen sie dort? Sie lernen.

Lekcja 6.

I. Dzień dobry, panie Moll. Jak się pan ma? Dziękuję pięknie, całkiem dobrze. Czy pan jest zdrow? Tak jest, dziękuję serdecznie. Gdzie pan mieszka teraz? Mieszkam w Hamburgu. Co pan tam robi? Buduję pałac. Pałac? Tak jest, buduję pałac księcia. Czy książę nie jest siostrzeńcem hrabiego? Tak. Pałac księcia jest bardzo ładny. Ojciec chłopca jest nauczycielem. Daj chłopcu książkę i pióro. Chłopcy kupują kruka murzyna. Służący księcia goni (poluje na —) zająca. Karolu, daj posłańcowi list. Czy pan ma list? Tak jest.

II. In Berlin wohnen viele Fürsten. Das Schloß des Prinzen ist sehr groß und schön. Der Diener des Grafen hat einen Brief. Gib den Brief dem Knaben. Die Knaben kaufen einen Raben. Frau Moll kauft das Haus meines Neffen. Mein Großvater lobt das Kind des Boten. Wir geben dem Boten einen Hasen und einen Brief. Der König lobte den Mut der Helden. Der Rabe des Soldaten ist sehr drollig. Der Herr gibt einem Soldaten einen Raben. Gib dem Herrn die Feder.

III. 1) Menschen. 2) Neffen, Soldaten. 3) Beamten. 4) Hasen. 5) Hirten.

Lekcja 7.

I. (Ja) miałem swój ołówek, swój atrament i swój papier. Ona nie miała swojego rysika, swojego pióra

i swojej książki. Nasz wuj i nasza ciotka mieli dom w Hamburgu. Czy nie mieli również ogrodu? Tak, lecz ich ogród był tylko bardzo mały (maleńki). Czy pan nie miał siostrzeńca? Gdzie jest pański siostrzeniec? (On) mieszka teraz w Niemczech. Czy Maria miała wczoraj lekcję? Nie, ona miała dzisiaj swoją lekcję; nauczyciel nie miał wczoraj czasu. Hrabia miał służącego. Jego służący był bardzo dobry. Murzyn miał kruka. Kruk był bardzo zabawny.

II. Ich hatte heute meine Lektion. Hattet ihr eure? Nein, der Lehrer ist krank. Wer sagt das? Unser Nefte sagt es. Das ist nicht wahr; er ist gesund, aber er hat keine Zeit. Hatte nicht euer Freund einen Diener? Ja, er hat noch seinen Diener, einen Mohren. Haben Sie Zeit? Jetzt habe ich keine Zeit, ich lerne meine Lektion. Karl hat Zeit. Ich? Ja, du. Das sagst du? Nein, ich habe keine Zeit, ich bin beschäftigt. Was hattet ihr dort? Wir hatten Papier und unsere Tinte. Und was hatten sie? Sie hatten einen Griffel und einen Bleistift.

III. 1) Ich hatte einen Bleistift. 2) Er war schön. 3) Mein Freund lernte die Aufgaben. 4) Wir hatten jetzt unsere Deutschstunde. 5) Warst du heute beschäftigt? Ja, ich arbeitete im Garten.

Lekcja 8.

I. Dom wuja jest bardzo duży i piękny. Czeladnicy malarza malowali dom wuja. Daj bratu jego książkę i jego pióro, on uczy się swej lekcji. Lekcja brata jest bardzo trudna. W ogrodzie ogrodnika jest wiele (są liczne) kwiatów. Ogrody księcia są bardzo duże. Kwiaty w ogrodach są wspaniałe. W lecie żniwiarze koszą pszenicę i żyto. Kosy żniwiarzy są bardzo ostre. Syn szewca ma psa. Siostra krawca jest uboga, za to (ale) bracia nauczyciela są bogaci. Orzeł jest ptakiem. Orły są ptakami. Śmiałość orla jest wielka. Orzeł jest królem ptaków.

II. Die Schüler des Lehrers lernen sehr gut. Die Lektion des Schülers ist nicht schwer. Gib dem Schüler dein Buch, deine Tinte und deinen Bleistift. In den Gärten des Grafen sind viele Blumen. Die Gesellen des Malers malen des Fürsten Schloß. Gib dem Gärtner den Spaten, er ist im Garten. Er ist nicht dort. Wo ist er? Ich weiß es nicht. Der Bruder des Schuhmachers

hat einen Pudel. Der Pudel des Schuhmachers ist sehr klug. Was hat der Tischler? Er hat einen Hobel. Der Hobel und das Messer des Tischlers sind sehr scharf. Der Maler malt das Haus. Der Schnitter mäht Roggen und Weizen.

Lekcja 9.

I. Gdzie byłeś wczoraj? Byłem w domu. Czy byłeś chory? Tak, byłem chory i nie jestem jeszcze całkiem zdrow. Gdzie są (znajdują się) teraz pańscy bracia? (Oni) byli w Hamburgu a teraz są w Lipsku. Czy pan był już w Gdańsku? Nie, jeszcze nigdy. Miasto jest bardzo duże i ładne, powiedział mój przyjaciel. (On) ma słuszość. Kto był w ogrodzie? Chłopcy tam byli. Co robili? Bawili się z psem murzyna. Służącego hrabiego? Tak jest. Ktoś puka! Czy słyszysz? Słyszę. Otwórz drzwi, proszę. Kto tam jest? Ogrodnik. Niech pan wejdzie. Co pan ma? List. Niech mi pan da (proszę mi dać) list. Dziękuję. Zegnam.

II. Wer klopfte? Wer war dort? Der Maler. Sage ihm, ich habe keine Zeit. Wo wart ihr gestern? Zu Hause. Wir waren sehr beschäftigt. Karl auch? Ja, er lernte. Lerne Marie, der Lehrer kommt. Waren Sie im Garten? Ich war dort, aber die Knaben waren dort nicht. War sein Großvater und seine Großmutter nicht krank? Wer sagte das? Mein Freund. Nein, sie waren und sind nicht krank. Habet Geduld! Sei gut, mein Kind!

III. 1) Sei gut! 2) Baue das Haus! 3) Lerne viel! 4) Sage nichts! 5) Öffne das Fenster!

Lekcja 10.

I. Czy byliście wczoraj w mieście? Nie, wczoraj byliśmy na wsi. Czy wasi rodzice mają posiadłość ziemską? Ach nie, oni nie są tak bogaci. Odwiedziliśmy naszego siostrzeńca. On ma majątek ziemski (dobra) i las. W lesie szukaliśmy grzybów. Rośnie [ich] tam wiele. W lasach i na polach księcia jest wiele wilków i lisów. Przebiegłość lisów jest znana. Dzieci sąsiada są chore i rodzice chcą sprowadzić lekarza. On już idzie i jest już w domu. Domy wiejskie (dosł.: wsi) są bardzo małe, natomiast ogrody [około] domów są piękne. To jest prawda, one są

wspaniałe. Czy pan ma psa? Tak. (Ja) lubię bardzo psy. Pan również? Tak.

II. Sind viele Wölfe und Füchse in den Wäldern des Grafen? In den Wäldern sind viele Wölfe und in den Feldern Füchse. Ist die Schlaueit der Füchse bekannt? Ja. Die Hunde des Nachbars sind alt. Haben sie einen Hund? Ich habe einen. Besuchte deine Tante die Kinder des Arztes? Ich weiß es nicht. Wo wohnen die Brüder des Tischlers? Sie wohnen jetzt am (= auf dem) Land im Hause des Malers. Hat der Maler Kinder? Ja, er hat einen Sohn und eine Tochter. Wo sind sie? Sie sind jetzt im Landgut des Generals. Ist er reich? Ja, er hat viele Häuser und Dörfer.

Lekcja 11.

I. Muszę [na]pisać list. Gdzie jest atrament i papier? Atrament jest na stole a papier na szafie. Nie ma go tam. Musi tam być; położyłem papier na szafie. Tak, rzeczywiście, jest tam. Czy pan chce napisać do kupca? Nie, do mojego agenta; on powinien (ma) posłać towary. List jest gotów. Czy chcesz iść na pocztę? Z przyjemnością. Dziękuję pięknie, jesteś bardzo uprzejmy. Żeńcy idą w pole. Na polach rośnie żyto i pszenica. Dzieci nie powinny iść do ogrodu, w ogrodzie jest mokro. Teraz muszą iść spać. Pod domem jest piwnica a przed domem ogród.

Echo. W górach jest zwykle wiele dolin, oddających echo (dosł.: z echami). Wszystkie echa są niczym w porównaniu z jednym w Siedmiogrodzie, o którym pewien wieśniak opowiada, że — gdy się zawoła ku dolinie: — „Jak się masz, Michale?“ — wówczas odpowiada ono: „Dziękuję pięknie, wcale dobrze“.

II. Was ist vor dem Hause? Ein Garten. Und unter dem Haus? Ein Keller. Wollt ihr in den Garten gehen? Nein, wir waren dort schon. Wer war in dem Zimmer des Vaters? Der Kaufmann und sein Agent. Was will er? Ich weiß es nicht, was er will. Was soll ich jetzt tun? Du sollst schlafen gehen. Ich will es nicht. Du sollst es. Wo sind meine Bücher? Auf dem Schrank. Sie sind nicht auf dem Schrank. Sie müssen dort sein. Ich legte die Bücher auf den Schrank. Wirklich, sie sind dort.

III. 1) in die; 2) auf der; 3) in dem; 4) unter dem; 5) vor dem; 6) auf die; 7) in die.

Pytania. 1. Co jest w górach? 2. Co jest w dolinach? 3. Co to jest Siedmiogród? 4. Co opowiadał wieśniak o echu w Siedmiogrodzie?

Odpowiedzi. 1. In den Gebirgen gibt es viele Täler. 2. In den Tälern gibt es Echos. 3. Siebenbürgen ist ein Land mit Gebirge. 4. Der Bauer erzählte, daß, wenn man in Siebenbürgen ins Tal eine Frage ruft, so gibt das Echo eine Antwort.

Lekcja 12.

I. Czy twój ojciec ma konia? Tak, (on) ma konia i psa. Jego koń jest bardzo ładny. Czy pies twojego ojca jest czujny? Tak, on jest wierny i czujny. Mamy krowę. Mleko naszej krowy jest wyśmienite. Nasze krowy pasą się na polu. W waszej piwnicy jest wiele myszy. Czy nie macie kota? Mieliliśmy (jednego), ale był już za stary. Nasze miasto nie jest wielkie. W naszym mieście jest kościół, teatr i wiele sklepów. Gęś jest ptakiem. Pióra gęsi są pożyteczne. Dziewka daje gęsiom i kurom pożywienie. W moim pokoju znajduje się stół, szafa, sofa i kilka stołków. Czy pański kuzyn ma posiadłość ziemską? Tak, on ma majątek ziemski w pobliżu miasta. Czy pan był w jego majątku? Byłem tam ze swoją przyjaciółką i jej matką.

II. Ich habe einen Freund. Du hast keinen Freund. Hat er ein Pferd? Hat sie eine Freundin? Hat es sein Buch? Wir hatten ein Pferd und eine Kuh. Die Milch unserer Kuh ist vorzüglich. Gebt der Kuh Futter. Wir haben in unserem Garten viele Äpfel. Die Äpfel sind gesund. Im Sommer sind die Tage lang und die Nächte kurz. Haben sie einen Cousin? Ja, mein Cousin ist ein Arzt in ihrer Stadt. Wirklich? Ja, er wohnt dort im Hause ihres Nachbarn. Hat der Tischler seine Art? Nein, er hat nicht seine Art, er hat unsere Art. Das Dienstmädchen der Tante war krank. Ist sie schon gesund? Ja.

Lekcja 13.

I. Mamy w naszym ogrodzie wiele kwiatów. Mamy róże, tulipany, goździki i fiołki. Woń tej róży jest bardzo miła. Barwa róż jest czerwona, biała lub żółta. Czy masz tulipana? Daj tego tulipana swej kuzynce a tamtego goździka naszemu przyjacielowi. Jaki jest kolor lilij?

Lilie są białe i niebieskie. Nieprawda? Masz słuszość! Czy wiśnie i śliwki są już dojrzałe? Tak, ale tamte gruszki nie są jeszcze dojrzałe, one są jeszcze kwaśne. (Nie)prawda? Tak. Czy pan był dzisiaj na dworze? Tak. Ulice i uliczki tego miasta są bardzo wąskie, natomiast domy i sklepy są ładne.

II. Habt ihr viel Obst in eurem Garten? O ja, wir haben Kirschen, Birnen, Pflaumen u.s.w. Sind die Kirschen in eurem Garten schon reif? Nein, noch nicht; sie sind noch grün und sauer. Wie ist die Farbe des Vergißmeinichs. Blau; und der Duft dieser Blume ist sehr angenehm. Wer wohnt in dieser Straße? Meine Tanten. Und wo wohnen Sie? In jener Straße. Diese Gassen sind sehr eng, nicht wahr? Ja, Sie haben Recht.

III. 1) Diese; 2) jene; 3) diesem; 4) diese; jene; 5) diese; 6) diesen; 7) jene, diese.

Lekcja 14.

I. Ty, mój przyjaciel i ja byliśmy kolegami szkolnymi. Czy pamiętasz mnie jeszcze? Pamiętam ciebie i jego bardzo dobrze. Uczęszczaliśmy do szkoły w Warszawie. Słusznie. Ty uczyłeś się bardzo pilnie, nauczyciele chwalili cię zawsze. Mnie nie. Dlaczego? Nie zawsze byli ze mnie zadowoleni. Czy spotykasz często swojego sąsiada? Spotykałem go dziś rano. Co ci powiedział? Nie opowiedział mi nic szczególnego. Naprawdę? Czy mi pan nie wierzy? Wierzę [w to], co mi pan opowiada. Andziu, bądź tak dobra i przynieś mi nożyczki, nici i igły. Bardzo chętnie. Oto (dosł.: tutaj), proszę. Dziękuję ci, moje dziecko. On cię chwali. Ona mię gani. Wierzmy jej. Powiedz mu! Sprzedaj to! Daj mi!

II. Was fehlt dir? Mir fehlt nichts, ich bin gesund. Ich dachte, du bist krank. Wer sagte dir das? Er. Wer? Karl. Sage ihm, das ist nicht wahr. Gedenkt ihr meiner? Wir gedenken unseres Schulkameraden gut. Ist das ihre Nadel? Ja, diese Nadel gehört ihr, und der Zwirn und die Schere gehören ihm. Gebt sie uns! Glaube ihm! Sagen Sie ihm! Tun Sie es nicht!

III. 1) mich; 2) mir; 3) ihr; 4) seiner; 5) dir.

Przebiegłość. Fredzio był ulubieńcem swojego wuja Tomasza. Pewnego dnia dał mu wuj jedną markę. Gdy go matka zapatała: „No, Fredziu, co chcesz zrobić z marką?”

odpowiedział: „Chcę sobie kupić sakiewkę, aby w niej przechowywać markę“.

Pytania. 1. Co znaczy na polskie „Schlauheit“? 2. Kto był ulubieńcem wuja? 3. Co mu wuj dał pewnego dnia? 4. O co zapytała go matka? 5. Co chłopiec odpowiedział?

Odpowiedzi. 1. Schlauheit heißt auf polnisch „przebiegłość“. 2. Frißchen war der Liebling seines Onkels. 3. Der Onkel gab ihm eines Tages eine Mark. 4. Die Mutter fragte ihn, was er mit der Mark machen will. 5. Der Knabe antwortete, er will sich eine Börse kaufen, um die Mark darin aufzubewahren.

Lekcja 15.

I. Dziewczynka ma nóż. To jest nóż dziewczynki. Proszę, niech pan da dziewczynce fiolka. Woń fiolka jest bardzo przyjemna. Czy macie dużo fiolków w ogrodzie? O tak! Oto (dosł.: tu jest) bukietik. Dziękuję pięknie. Otwórzcie, proszę, okna pokoju; tu jest bardzo gorąco. Pokoje są ciepłe. W pokojach jest gorąco. Matka kocha dziecinę. Matka dzieciątka prosi o jałmużnę. Życie jest zagadką. Czas życia jest krótki. Żegnajcie! Do widzenia!

II. Es ist sehr heiß. Öffne die Fenster im Zimmer und schließe die Tür. Jetzt ist es angenehm! Was hast du dort? Ich habe Veilchen. Ich habe den Geruch der Veilchen gern. Hier ist ein Straußchen. Danke bestens; du bist sehr gut. Ist das ihr Buch? Nein, das ist das Buch des Mädchens. Gebt dem Mädchen Buch und Tinte. Gib der Mutter des Kindes ein Stückchen Brot. Die Mutter ist arm und das Kind ist krank. Bist du sehr beschäftigt? Ja, ich habe keine Zeit. Auf Wiedersehen!

Lekcja 16.

I. Uczciwy człowiek jest szanowany, nieuczciwy pogardzany. Uczciwego i szczerego człowieka musi się szanować. Nauczyciel chwali ucznia pilnego i uważnego, a gani leniwych i nieuważnych. Nasz sąsiad sprzedał stary dom. Którzy stary dom? Tamten dom przy ulicy Mozarta. Chore dziecko bogatego kupca dało ślepemu mężczyźnie markę. W wielkich miastach znajduje się zwykle wielu żebraków. Gramatyka języka niemieckiego

nie jest łatwa. Te zielone łąki należą do tamtych wieśniaków. Do których wieśniaków? Do mieszkańców tych oto małych chat.

II. Die Hütten der armen Bauern sind klein. Jene grünen Wiesen gehören diesen fleißigen Bauern. Wir ehren die ehrlichen Leute, aber wir verachten Unehrlische und Faule. Der gute Onkel Thomas liebte den schlaunen Fredi. Wir loben die aufmerksamen und fleißigen Schüler; aber die faulen Knaben müssen wir tadeln. Was machen Sie? Ich lerne deutsch. Und was macht sie? Ich weiß es nicht. Sie wissen es nicht? Ich weiß es wirklich nicht. Der Duft dieser schönen Rosen ist angenehm. Bitte, geben sie mir diese schöne Rose. Bitte. Danke; sie sind sehr gefällig.

III. 1) Ich achte den ehrlichen Menschen. 2) Der Lehrer lobt den fleißigen Schüler. 3) Ich sehe grüne Wiesen. 4) Du verkauffst das alte Haus. 5) Sie hat eine rote Blume.

Lekcja 17.

I. Gdzie byłeś? Byłem w salonie. Tak? Co tam robiłeś? Zrobiłem swoje zadanie i ukończyłem swoje tłumaczenie. Czy krawiec nie zrobił jeszcze naszych ubrań? Nie; zdaje się, [że] on zapomniał o nas. Właśnie w tej chwili posłał rzeczy. Nasz kuzyn odwiedził nas dzisiaj. Was? Kiedy? Dziś po południu. Gdzie był on tak długo? Nie wiem. Czy odwiedził on również waszych rodziców? Nie, on ich jeszcze nie odwiedził. Dzieci były pilne; pochwaliliśmy je. Daj mi te cudowne kwiaty. Daj nam, proszę, również kilka.

Tanie jedzenie. Ktoś poszedł do jadalni, wziął jadłospis, zawołał kelnera i zapytał: „Co kosztuje sos?“ „Sos nic nie kosztuje“, odpowiedział kelner. „A co kosztuje chleb?“ zapytał [ten] pan. „Również nic nie kosztuje“, odrzekł kelner. „No“, rzekł chytry gość, „więc niech mi pan przyniesie (poda) trochę sosu i chleb“.

Pytania. 1. Kto poszedł do jadalni? 2. Co wziął? 3. O co zapytał kelnera? 4. Co kosztował sos? 5. A chleb? 6. Co odpowiedział chytry gość?

Odpowiedzi. 1. Jemand ging in ein Speisehaus. 2. Er nahm die Speisekarte. 3. Er fragte den Kellner was die Sauce

koſtet. 4. Die Sauce koſtete nichts. 5. Das Brot koſtete auch nichts. 6. Der ſchlaue Gaſt antwortete: „Geben Sie mir etwas Sauce und Brot.“

Lekcja 18.

I. Czy umiesz mówić po niemiecku? Jeszcze nie, ucze się teraz po niemiecku. Chcę kupić niemiecką książkę. Czy nie zechcielibyście pożyczyć mi tych francuskich książek? Bardzo chętnie (z przyjemnością). Tamci biedni wieśniacy mieszkają w domach tej wsi. Liście drzew są już żółte. Książę kupił kilka pałaców. W dolinach gór odzywają się (dosł.: są) echa. Gdzie jest bardzo dziwne echo? Krawczyni chciała posłać nasze ubranie; nie dotrzymała słowa. Ten pokój jest ozdobiony pięknymi obrazami. Czy pan może przyjść dzisiaj? Mogę przyjść, ale moi towarzysze nie chcą. Chcesz? Nie, nie chcę. Kto chce? Nikt nie chce.

II. Guten Tag! Kann ich den Herrn Moll sprechen? Bedauere, aber Herr Moll ist nicht zu Hause. Können wir Frau oder Fräulein Moll sprechen? Die Damen sind nicht in Warschau. Das tut mir leid. Auf Wiedersehen. Können sie mir nicht sagen, wo meine Bücher sind? Ich kann es nicht sagen; ich weiß es nicht. Der Fürst hat herrliche Schlöſſer. Die Eier der Hühner sind gesund. Die Bauernhütten in diesem Dorf sind häßlich. Können ihr französisch sprechen? Noch nicht; wir wollen lernen. Wann wollt ihr beginnen? Wir fangen schon an. Ja? Wollt ihr auch deutsch lernen? Ja. Es ist schön.

Lekcja 19.

I. Wierny przyjaciel jest wielkim skarbem. Wierni przyjaciele są rzadcy. Człowiek może mieć wielu znajomych, ale wśród nich żadnego przyjaciela. Poprzez Wisłę wiodą żelazne mosty. W lecie mieszkamy na wsi, w zimie w mieście. Za młynem jest mały lasek. Droga prowadzi za stary młyn. Zwierciadło wisi między drzwiami a oknem. Przed kościołem stoi ratusz. Idziemy przed bramę miasta. On jest synem biednego człowieka. Ona jest córką bogatych rodziców. Piękne obrazy zdobią pokój. Postaw kałamarz na stole (dosłow.: na stół). On już stoi na stole. Czas to pieniędzy. On ma dużo czasu ale mało pieniędzy.

Mów prawdę. Gdy Jerzy Washington był jeszcze małym chłopcem, podarował mu raz jego ojciec małą siekiere. Jerzy poszedł zaraz do ogrodu i wypróbował swoją siekiere na wiśni, ulubionym drzewie swego ojca. Skoro ojciec ujrzał szkodę, rozgniewał się bardzo i zapytał swojego syna: „Jerzy, czy to ty zrobiłeś?“ Jerzy nie odpowiedział nic; w końcu jednak napłynęły (dosł.: przyszły) mu łzy do oczu i rzekł: „Ty wiesz, ojcze, ja nie mogę (umiem) kłamać, to ja byłem“. „Jesteś dobrym chłopcem“, rzekł ojciec i wziął go na rękę, „powiedziałeś prawdę, a to jest więcej warte niż wszystkie drzewa w ogrodzie“.

II. Hier ist guter Tee und warme Milch. Wollen Sie frisches Wasser? Nein, geben Sie mir frisches Bier. Wer hat schöne Blumen und reife Früchte? Haben Sie weißen Zucker? Hier ist weißer Zucker. Alle gute Weine sind teuer. Ich habe schönes rotes Papier gekauft. Diese Frau verkauft gute, frische, süße Milch. Neue Freunde sind nicht immer gute Freunde. Gib diesem fleißigen, armen Schüler ein neues, reines Heft und rote Tinte.

Pytania. 1. Co Washington podarował swojemu synowi? 2. Co Jerzy zrobił z siekiere? 3. Czy ojciec rozgniewał się, gdy zobaczył szkodę? 4. Co powiedział do (swojego) syna? 5. Co odpowiedział Jerzy? 6. Co zrobił ojciec?

Odpowiedzi. 1. Washington schenkte seinem Sohne eine kleine Art. 2. Georg versuchte seine Art an einem Kirschbaume im (=in dem) Garten seines Vaters. 3. Als der Vater den Schaden sah, war er sehr böse. 4. Er fragte seinen Sohn, wer diesen Schaden machte. 5. Georg antwortete nichts, aber zuletzt sagte er: „Ich kann nicht lügen, ich war es.“ 6. Der Vater nahm ihn auf seinen Arm und lobte ihn: „Du haſt die Wahrheit geſagt; du biſt ein guter Junge.“

Lekcja 20.

I. Mówię po niemiecku. Czy ty mówisz po niemiecku? Tak, ja mówię po niemiecku i po francusku. Kto mówi tam w przedpokoju? To jest krawiec, który zrobił pańskie ubranie. Czy w końcu przyszedł? Proszę, niech pan wejdzie. Nasi rodzice przybyli wczoraj z Berlina. Czyi rodzice? Nasi. Czy mówicie prawdę? Tak, mówimy prawdę. Do kogo należą (czyją własność stanowią) te wiśnie i śliwki?

One należą do tego, kto je kupił. Weź (zanieś) je do kuchni! Zaczynaj (zaczynajcie) swoje zadanie! Chodźcie dzieci, musimy (dosł.: chcemy) iść do domu. Kto jest bogaty, ten nie zawsze jest szczęśliwy. Dzieci, których matka umarła, są nieszczęśliwe.

II. Ein aufrichtiger Mensch spricht die Wahrheit. Einen Menschen, der lügt, lieben wir nicht. Was wir versprechen, müssen wir halten. Wir hielten, was wir versprochen. Spreche nicht so laut, du erschreckst mich. Ihr erschrecktet uns. Der Baumeister, welcher unser Haus baute, starb. Kam Ihr Bruder? Ja, er kam gestern. Wem soll ich dieses Obst geben? Gib es der armen Frau, deren Kind erkrankte. Wessen Kind? Der Frau unseres Gärtners. Ist das der Brief, welchen du erhaltetest? Nein, jenen erhielt ich von meinem Freund. Diese Dame, deren Gut sie bewunderten, ist eine Gräfin.

III. 1) an der 2) auf 3) hinter den 4) In 5) neben der 6) Über dem 7) unter dem 8) vor dem 9) zwischen dem ... dem.

Lekcja 21.

I. Wół jest silny, koń jest silniejszy. Koń jest najsilniejszym ze zwierząt domowych. Ze zwierząt dzikich słoń jest zwierzęciem największym i najsilniejszym. Lilia jest piękniejsza niż tulipan, lecz róża jest najpiękniejszym kwiatem. Droga prosta jest najbliższa. Czy tamta droga prowadzi przez wieś? Nie, ona prowadzi koło wsi. Tedy (wobec tego) jest lepiej, jeżeli pójdziemy tamtą drogą. Dlaczego nie poszliście państwo z nami? Chcieliśmy chętnie iść, ale nie mogliśmy. Dlaczego? Musieliśmy pozostać w domu. Karol ma dużo czasu, Maria ma więcej, a Anna ma najwięcej czasu. Tamten budynek jest wysoki. On jest wyższy niż wieża kościoła. On jest najwyższym domem. Najmądrzejszy człowiek może popełnić błąd. Bez rady mojego przyjaciela nie robię nic. Robię wszystko dla pana.

II. Wir wollten heute durch die Stadt spazieren gehen, aber wir konnten es nicht. Warum? Es regnete und wir mußten zu Hause bleiben. Was für Wetter ist heute? Besser als gestern; es ist wärmer. Regnet es? Ein bißchen; ohne Schirm könnt ihr nicht gehen. Warschau ist eine große Stadt, Berlin eine größere, aber London ist die größte Stadt in Europa. Welche Haustiere sind am nützlichsten? Das Pferd und die Kuh. Ja,

aber welches Tier ist am treuesten? Der Hund, ohne Zweifel. Das Silber ist teuer, aber das Gold ist teurer. Gold ist das teuerste Metall. Die Schwalbe fliegt hoch, die Lerche höher, der Adler am höchsten.

Lis i koza. Lis wpadł do studni i nie mógł się wydostać. Wtem nadeszła do studni koza i chciała pić. Gdy ujrzała lisa, zapytała się go: „Jak [tam] smakuje woda?“ „Wspaniale!“ odrzekł lis, „nie mogę się dosyć napić“. Naiwna koza skoczyła natychmiast do studni, chytry lis natomiast na jej grzbiet i w jednej chwili był (znalazł się) na zielonej trawie. „Piękne dzięki, o pani“ — zawołał jeszcze. „Do widzenia!“

Pytania. 1. Kto wpadł do studni? 2. Kto nadszedł do studni? 3. Co chciała zrobić koza? 4. O co zapytała lisa? 5. Co odpowiedział lis? 6. Co zrobiła naiwna koza? 7. A co zrobił chytry lis?

Odpowiedzi. 1. Ein Fuchs war in einen Brunnen gefallen. 2. Zum Brunnen kam eine Ziege. 3. Die Ziege wollte trinken. 4. Sie fragte den Fuchs, wie das Wasser schmeckt. 5. Der Fuchs erwiderte: „Prächtig! ich kann gar nicht genug trinken.“ 6. Die einfältige Ziege sprang in den Brunnen. 7. Der schlaue Fuchs sprang auf ihren Rücken und in einem Moment aus dem Brunnen auf das Gras.

Lekcja 22.

I. Na zielonej łące niedaleko zamku znajdowaliśmy wspaniałe kwiaty. Jakie kwiaty znaleźliście. Dzikie fiołki i niezapominajki. Pletliśmy sobie wieniec, kładliśmy je na (nasze) głowy i śpiewaliśmy i skakaliśmy z radości na łące. Byliście tedy bardzo weseli. A cóż się to stało? Były to urodziny mojej siostry. Ach tak! Teraz rozumiem. Podczas silnego deszczu szliśmy do domu. Pomimo złej pogody? Tak, bez względu na deszcz. Czy pan pije chętnie herbatę? Nie, piję chętniej kawę. Czy pan chce się napić filiżankę kawy? Dziękuję pięknie; właśnie wypilem filiżankę. Nie śpiewaj (-cie) tak głośno, przeszkadzasz (przeszkadzacie) nam. Ja nie śpiewałem wcale głośno. Tak? W takim razie proszę wybaczyć. Przepraszam.

II. Während eines starken Regens fanden wir keinen Platz in der Straßenbahn; wir fanden aber eine Droschke, so, daß wir nicht gezwungen waren, zu Fuß zu gehen. Die Vögel sangen

und sprangen lustig auf den Bäumen, als wir im Wald spazierten. Ich bin durstig, ich möchte ein Glas frischen Wassers trinken. Habt ihr Durst? Nein, wir haben soeben ein Glas Tee getrunken; aber wir sind hungrig. Schafe und Lämmer springen auf dem Felde. Haben sie ihren Stock und ihre Handschuhe? Ich habe sie unweit der alten Mühle gefunden. Trotz des schlechten Wetters war die Ernte gut, es war besonders viel Weizen und Roggen. Ungeachtet des Willens seines Vaters verkaufte er Haus und Landgut.

III. a) 1) Warschau ist groß, Berlin ist größer, London ist am größten. 2) Der Teich ist tief, der See ist tiefer, das Meer ist am tiefsten. 3) Der Esel ist stark, das Pferd ist stärker, der Elefant ist das stärkste Tier. 4) Das Haus ist hoch, der Turm ist höher, der Berg ist am höchsten. 5) Die Droschke fährt schnell, die Straßenbahn schneller, das Auto fährt am schnellsten.

b) 1) Unweit 2) Trotz 3) Ungeachtet 4) Während 5) Mittelfst 6) Statt.

Lekcja 23.

I. Niedawno mieliśmy wielką radość. Odwiedzili nas nasi krewni ze wsi. Ucieszyliśmy się wszyscy bardzo. Oni nie widzieli jeszcze nigdy takiego wielkiego miasta. Przybyli rano a wieczorem odjechali z powrotem. Gdy lekarz przybył do pacjenta, ten już umarł. Wuj już (był) sprzedał swój dom, gdy do niego przybyłem. Dzieci, ubierajcie się, myjcie się i czeszcie, [już] jest czas iść do szkoły. Nasz przyjaciel gniewa się. Dlaczego? Z jakiej przyczyny? Zgubił swoją sakiewkę? Z dużą kwotą? Nie, nie było dużo wewnątrz. Nie gniewaj się. Cieszcie się! Znaleźliśmy sakiewkę. Gdzie? Położył ją na stole w sypialni. Bogu dzięki, że się ją znalazło.

Przykłady. Kiedy pociąg przychodzi? Już przyjechał. Kiedy poczta odjeżdża? Już odjechała. Weź mnie ze sobą. Nie odchodź! Zostań tu! Powiedz nam, kiedy przychodzi parowiec. Nie wiem, kiedy on odjeżdża. Teraz jest za późno wychodzić! (Jest) czas wstawać. Pan odszedł (poszedł) i nie wrócił.

II. Guten Abend! Wie geht's? Wie eure Gesundheit? Bitte, nehmen Sie Platz. Ich freue mich, daß ich Sie sehe. Wo waren Sie so lange gewesen? Ich war im Ausland. Waren Sie bei

ihren Verwandten in Breslau gewesen, ehe sie zurückkehrten? Ja, ich war bei ihnen; Sie freuten sich sehr, da wir gekommen waren. Hastest du die Übersetzung gemacht, als die Lehrerin kam? Ja, ich habe es gemacht. Gestern waren wir nicht in der Schule, wir hatten einen Feiertag. Sie wunderten sich sehr, da wir vorgestern bei ihnen nicht waren. Der Dampfer ist jetzt abgegangen. Wann kommt er wieder? Das kann ich dir nicht sagen. Der Zug ist um eine Stunde später gekommen als gewöhnlich. Der Arzt hat dem Kranken auszugehen verboten. Jetzt ist es Zeit aufzuhören zu reden. Höre auf! Schweige!

III. 1) Mein Freund begleitete mich. 2) Die Mutter erlaubte dem Kind zu gehen. 3) Ich vergaß das Buch. 4) Die Schülerin erwiderte der Lehrerin. 5) Du widersprachest mir. 6) Kolumbus entdeckte Amerika.

Zaspokojona ciekawość. Jeden z monarchów, który chciał być bardzo popularny, zwykł często chodzić incognito do kawiarni. Pewnego dnia spotkał tam pana, z którym zagrał w szachy. Cesarz przegrał partię i chciał zagrać jeszcze jedną, lecz pan usprawiedliwił się i rzekł: „Żałuję mocno, lecz muszę iść do opery, aby zobaczyć cesarza“. „Co spodziewa się pan zobaczyć w cesarzu“ — odparł monarcha — nie ma w nim nic wartego widzenia, jest on człowiekiem [takim] jak pan i ja“. „Nic nie szkodzi — powiada [ten] pan — „chciałem już od dawna zobaczyć raz tego wielkiego człowieka, a dzisiaj jest właśnie sposobność“. „I jest to rzeczywiście jedyny powód pojęcia do opery?“ — zapytał cesarz. „Tak jest“ — odpowiedział pan. „No, więc możemy spokojnie zagrać jeszcze jedną partię, gdyż widzi pan cesarza przed sobą“ — rzekł monarcha.

Pytania. 1. Co zwykł cesarz często czynić? 2. Kogo spotkał pewnego dnia? 3. W co zagrał z nim? 4. Kto przegrał partię? 5. Dlaczego pan nie chciał zagrać jeszcze jednej partii? 6. Dlaczego chciał iść do opery. 7. Co odpowiedział cesarz?

Odpowiedzi. 1. Er pflegte öfters in die Kaffeehäuser incognito zu gehen. 2. Eines Tages traf er einen Herrn. 3. Er spielte Schach mit ihm. 4. Der Kaiser verspielte die Partie. 5. Der Herr wollte keine Partie mehr spielen, denn er wollte in die Oper gehen. 6. Er wollte in der Oper den Kaiser sehen. 7. Der Kaiser sagte: „Wir können ruhig noch eine Partie spielen, denn Sie sehen den Kaiser vor sich.“

Lekcja 24.

I. Dzisiaj pójdziemy na spacer. Czy będziesz nam towarzyszył? Z przyjemnością będę wam towarzyszył. Ty również? Ja nie wiem jeszcze, co będę robił. Czy wiecie, że jutro przybywa (przybędzie) cesarz? (On) przybywa (przybędzie) pojutrze. Nieprawda. A jednak! Kłamiesz. Nie skłamałem. Wierzę ci. Daruj! Żołnierze strzelali z armat i muszkietów. Czy będą znów strzelać? Właśnie strzelali. Powąchaj ten kwiat, jak on pięknie pachnie! Już go powąchałem. Nie czuję żadnej woni. Dlaczego nie? Mam katar. Zaziębłeś się. Niestety, tak. Wówczas nie można w samej rzeczy czuć żadnej woni. Uczeń, który robi dobrze swoje zadanie, otrzyma nagrodę. My również? Jeżeli na nią zasłużycie, napewno.

II. Was werden wir heute zum Mittagessen haben? Ich weiß es nicht, ich werde die Köchin fragen; sie wird es wissen. Wir werden Brüste, Rindsbraten, Kalbsbraten und Fische haben. Was werden Sie essen? Ein Stück Rindsbraten, wenn ich bitten darf. Morgen wird Mariens Cousine kommen. Wie lang wird sie bei uns bleiben? Der Vater hat gesagt, sie wird übermorgen fahren. Ein Adler flog über einen Berge; der Jäger hat ihn erschossen. Habt ihr die Tür geschlossen. Nein, wir hatten keinen Schlüssel; wir haben den Schlüssel verloren. Schließe die Tür! Öffne die Fenster! Rieche die Rose! Sie duftet wundervoll; nicht wahr? Ohne Zweifel.

III. 1) Der Maurer baut das Haus. Der Maurer baute das Haus. Der Maurer hat das Haus gebaut. Der Maurer hatte das Haus gebaut. Der Maurer wird das Haus bauen. 2) Der Schüler geht in die Schule. Der Schüler ging in die Schule. Der Schüler ist in die Schule gegangen. Der Schüler war in die Schule gegangen. Der Schüler wird in die Schule gehen. 3) Der Bauer arbeitet auf dem Felde. Der Bauer arbeitete auf dem Felde. Der Bauer hat auf dem Felde gearbeitet. Der Bauer hatte auf dem Felde gearbeitet. Der Bauer wird auf dem Felde arbeiten. 4) Der Baum wächst im Garten. Der Baum wuchs im Garten. Der Baum ist im Garten gewachsen. Der Baum war im Garten gewachsen. Der Baum wird im Garten wachsen.

Lekcja 25.

I. Pieniądze robi się ze złota, srebra, miedzi lub papieru. Telefon i fonograf został wynaleziony przez Edisona.

Gdy pomoc nadeszła, bitwa została (była) już przegrana. Kiedy robota zostanie wykonana? Ona została już wykonana. Generał został w bitwie raniony. Robi się już zimno. Zrobi się jeszcze zimniej. Czasy są złe, wszystko staje się droższe. Już wszystko podróżowało (dosł.: stało się droższe). Tak się zmęczyliśmy, że nie mogliśmy iść dalej. Szewc stał się bogatym (wzbogacił się) przez pilność i oszczędność.

II. Wenn das Getreide reif wird, wird es gemäht. In der Mühle wird es gemahlen und da macht man aus dem gedroschenen Getreide Mehl. Aus Mehl wird Brot, Semmeln und Gebäck gemacht. Was ist du lieber: Schwarzbrot oder Weißbrot. Ich habe Schwarzbrot gern, aber ich habe Weißbrot und Gebäck lieber. Deine Übersetzung aus dem Französischen enthält viele Fehler; sie soll verbessert werden. Sie ist schon verbessert worden. Durch wen? Durch Maxens Bruder. Das ist etwas anderes. Wann werden Apfel, Birnen und Pflaumen gepflückt werden? Sie sind heute am Morgen gepflückt worden. Der Feind ist besiegt, die Festungen erobert worden und das geschlagene Heer zog sich zurück. Ein Dieb ist durch die offene Tür hereingesprungen und hat eine goldene Uhr gestohlen. Es wird sehr heiß; ich glaube, wir werden ein Gewitter haben.

III. 1) Der Schüler wurde von dem Lehrer gelobt. 2) Das Kind wird von der Mutter geliebt. 3) Die Aufgabe ist von dem Bruder geschrieben worden. 4) Das Buch wird von mir gelesen werden. 5) Das schöne Lied war von einem Vogel gesungen worden. 6) Die Mühle wurde durch das Wasser getrieben. 7) Der Wagen wird von dem Pferd gezogen. 8) Das Feld wird von dem Bauer bebaut. 9) Das Haus wurde von dem Maurer gebaut. 10) Ein Vogel wurde von dem Knaben gefangen.

Spór. Pewien wieśniak, który jechał do miasta z ładunkiem siana, spotkał drugiego wieśniaka, który jechał próżnym wozem. Żaden z obojga nie chciał ustąpić z drogi (wyminać). „Zrobisz ty mi zaraz miejsce!“ (dosł.: (ze)chcesz ty... zrobić) — wołał pierwszy wieśniak. „Ani mi się śni“ — odparł drugi, który był grubianinem. „No, słuchaj-no“ — ryczał ten z furą siana — „jeżeli mi teraz nie zrobisz zaraz miejsca, to zrobię z tobą tak, jak dziś już zrobiłem z jednym!“ To poskutkowało. Grubianin wyminał. Gdy przejeżdżał koło (tego) drugiego, zapytał go: „Jak właściwie zrobiłeś (postąpiłeś) już dzisiaj z tamtym drugim?“

„Bardzo prosto“ — odpowie ów — nie chciał mi ustąpić z drogi, więc ja mu ustąpiłem!“

Pytania. 1. Z czym jechał wieśniak do miasta? 2. Kogo spotkał? 3. Jak ten jechał? 4. Czego nie chciał zaden z obojga zrobić? 5. Co wołał pierwszy wieśniak? 6. Co odpowiedział drugi? 7. Czym groził pierwszy wieśniak grubianinowi? 8. Co uczynił grubianin? 9. O co zapytał on tego drugiego, gdy przejeżdżał koło niego? 10. Co odparł ten drugi?

Odpowiedzi. 1. Ein Bauer fuhr mit einer Ladung Heu zur Stadt. 2. Er begegnete einem anderen Bauern. 3. Dieser fuhr mit einem leeren Wagen. 4. Keiner von beiden wollte ausweichen. 5. Der erste Bauer rief: „Mache mir gleich Platz“. 6. Der andere antwortete: „Fällt mir gar nicht ein“. 7. Der erste Bauer drohte dem Grobian, er wird mit ihm so machen, wie er es heute schon mit einem anderen getan hat. 8. Der Grobian wich aus. 9. Als er bei dem anderen vorbeikam fragte er: „Wie hast du es eigentlich mit dem anderen gemacht.“ 10. Der andere erwiderte: „Ich bin ihm ausgewichen.“

Lekcja 26.

I. Jeden więcej trzy jest cztery. Pięć razy pięć jest dwadzieścia pięć. Sześć razy sześć jest trzydzieści sześć. Dziesięć razy dziesięć jest sto. Rok ma 12 miesięcy. Miesiąc ma trzydzieści lub trzydzieści jeden dni. Dzień ma 24 godziny. Godzina ma sześćdziesiąt minut. Która jest godzina? Teraz jest dziesiąta. O której godzinie idziecie do łóżka? O 11-ej wieczór. O której godzinie wstajesz? O wpół do 8-ej. Teraz jest kwadrans na pierwszą. O trzy kwadrans na drugą musimy wyjść. Marka ma sto fenigów. Podróż naokoło świata można dzisiaj odbyć samolotem w nie więcej jak piętnastu dniach. Widzieliśmy jak lew pożerał mięso, które mu dał dozorca. Czytaliście w gazecie, że król ma być chory (rzekomo jest...)? Czytałem o tym w gazecie, którą mi dałeś. Przecież nie dałem ci żadnej. Mylisz się. Dałeś mi ją, gdy siedzieliśmy przy stole i jedli obiad. Tak, prawda, całkiem zapomniałem. Nie zapomnijcie, coście przyrzekli. Patrz! (patrzcie) oto nadpływa okręt.

II. Um wieviel Uhr essen sie das Abendbrot? Wir essen das Abendbrot gewöhnlich um 8 Uhr. Um wieviel Uhr aßen sie

das Nachtmahl gestern? Um 7 Uhr, denn wir wollten ins Konzert gehen. Wieviel Tage hat dieser Monat? Dieser Monat hat 31 Tage. Ich glaube, Sie irren sich. Sehen Sie im Kalender nach. Ja, er hat 31 Tage. Ein gewöhnliches Jahr hat dreihundertfünfundsechzig Tage, ein Schaltjahr dreihundertsechundsechzig. Ich habe in den Zeitungen gelesen, daß ein reicher Kaufmann armen Arbeitern tausend Mark gegeben hat. Lies dieses Buch, es wird dir gefallen. Knaben saßen auf einer Bank unter einer alten Eiche und erzählten sich Märchen. Jener arme Mensch sieht nichts: er ist blind; gib ihm 5 Pfennig. Ich habe kein Kleingeld. Ich wechsle es dir. Danke. Warschau, die Hauptstadt Polens hat über eine Million zweihunderttausend Bewohner und London, die zweitgrößte Stadt der Welt, hat über 8 Millionen. Wie alt bist du? Ich bin 15 Jahre alt, und meine Schwester ist noch nicht 13 Jahre alt.

III. Sechs, vierzehn, zwei, sechzehn, siebenundzwanzig, elf, hunderteins, neunundachtzig, hundertfünf, tausendzwei, neunhundertsebenundzwanzig, tausendneununddreißig, tausendvierhunderteinundzwanzig, fünftausendsechshundertelf, neuntausendneunhunderteinundsiebzig.

Lekcja 27.

I. Poniedziałek jest pierwszym dniem tygodnia, wtorek drugim, środa trzecim, czwartek czwartym, piątek piątym, sobota szóstym a niedziela siódmym. Wiosna zaczyna się 21 marca, lato 21 czerwca, jesień 21 września a zima 21 grudnia. Fenig jest setną częścią marki. Dwudziesta piąta lekcja tego podręcznika zawiera małą anegdotę. W bitwie pod Lipskiem 18 października 1813 roku padło wielu dzielnych żołnierzy. Wiatr dmie i deszcz pada. Liście lecą z drzew. Wiatr strącał podmuchem liście z drzew. Kucharka za bardzo przysmażyła mięso, ledwo można je zjeść. Co ona smaży teraz? Będzie piekła gęś. Przypuszczalnie zrobi lepiej tę rzecz.

II. Januar ist der erste Monat im Jahre, Februar ist der zweite, März der dritte und Dezember der letzte. Die vier Jahreszeiten sind: Frühling, Sommer, Herbst und Winter. Der Namenstag meiner Cousine ist am fünfundzwanzigsten Juli und meiner ist der 30 Januar. Als ich dich heute morgens rief, schliefst du noch. In welchem Stod wohnen sie? Im zweiten, und mein Kollege im ersten. Er ging, um den Diener zu suchen,

aber dieser ist schon gegangen. Wohin bist du gegangen? Wir sind zum Schuhmacher gegangen um ein Paar Schuhe zu kaufen, aber keines hat uns gefallen. Ein Tag ist der 365 Teil des Jahres. Kopernikus ist den neunzehnten Februar vierzehnhundert (= ein Tausend vierhundert) dreundsiebzig geboren.

Kolibier i motyl. Koliber spotkał motyla i oczarowany jego pięknnością ofiarował mu wieczną przyjaźń. „Nie mogę przyjąć twojej propozycji“ — odrzekł motyl — „ponieważ wzgardziłeś mną raz i nazwałeś mię nędzną kreaturą“. „To nie może być“ — rzecze koliber — „gdyż zawsze miałem największy szacunek dla takich pięknych stworzeń, jak ty jesteś“. „Może to ma miejsce (tak jest) teraz“ — odrzekł motyl — „ale gdy mię obraziłeś byłem jeszcze gąsienicą. Zapamiętaj sobie więc: Nie obrażaj nigdy takich, którzy niżej stoją od ciebie, gdyż i oni mogą kiedyś stać wyżej niż ty“.

Pytania. 1. Kto spotkał motyla? 2. Czym był koliber oczarowany? 3. Co ofiarował on motylowi? 4. Co powiedział motyl? 5. Co odpowiedział koliber? 6. Czym był motyl, gdy go koliber obraził? 7. Czego nie należy czynić?

Odpowiedzi. 1. Ein Kolibri begegnete einem Schmetterling. 2. Der Kolibri war von dessen Schönheit bezaubert. 3. Er bot dem Schmetterling ewige Freundschaft an. 4. Der Schmetterling wollte dieses Anerbieten nicht annehmen, denn der Kolibri verachtete und beleidigte ihn einst. 5. Der Kolibri antwortete: „Das ist nicht möglich; ich habe stets die größte Achtung für solche schöne Geschöpfe gehabt“. 6. Als der Kolibri den Schmetterling beleidigte, war dieser noch eine Raupe. 7. Man soll niemals solche, die niedriger stehen, beleidigen.

Lekcja 28.

1. Kiedy pan pojedzie za granicę? Bylbym szczęśliwy, gdyby to było dzisiaj. Bylbym nawet już dzisiaj pojechał, gdybym był otrzymał wiadomość od swojego agenta. Mówiono, że książę jest chory; czy pan słyszał coś o tym? Słyszałem, że był niezdrow. Ten, kto jest bogaty, nie zawsze jest szczęśliwy. Ci, którzy są bogaci, nie zawsze są szczęśliwi. Daj łyżkę i widelec tej, która je zgubiła. To są te same młode panie, które były u nas na balu.

Czy nie byłoby lepiej, gdybyś był zaczekał ze swoją robotą? Gdybym był miał czas, byłoby to lepiej, lecz robota była pilna i musiałem ją ukończyć. Nikt nie wątpił, że on pomoże swojemu najlepszemu przyjacielowi. Bylbym zadowolony, gdybym był zdrowy. Byłoby lepiej, gdybyś miał więcej cierpliwości. Chory byłby do uratowania, gdyby słuchał lekarza.

II. Man sagt, sie seien ein reicher Mann. Ist das wahr? Wenn er in seiner Jugend sparjamer wäre, so wäre er reich. Ist Herr W. derselbe Herr, welcher unser Landgut kaufen wollte? Ja, das ist derselbe. Wenn er genug Geld hätte, so möchte er es kaufen. Ich hörte, er habe es gekauft. Sie irren sich. Menschlich ist sich zu irren, göttlich zu verzeihen. Ich dachte, wir hätten heute schönes Wetter. Wir hofften, es werde ein schöner Tag sein. Diejenigen, welche über alles lachen, zeigen wenig Verstand. Diese Schüler besuchen dieselbe Schule, die ich besuche. Das sind Schülerinnen derselben Pension.

Nagrodzona uczoność. Pewien student odwiedził swoich rodziców na wsi. Raz były na kolację dwa pieczone kurczęta. „Wiesz ojciec“ — rzekł student — „mogę udowodnić, że tu nie dwa, lecz trzy kurczęta leżą na półmisku.“ „Jestem ciekaw“ — odpowiedział ojciec — „Powiedz no!“ „To“ — powiada uczony syn, pokazując palcem na jedno kurczę — „jest jeden, tamto — wskazując na drugie kurczę — „dwa. Jeden i dwa daje trzy“. „Słusznie“ — rzecze ojciec uśmiechając się — „nauczyłeś się wiele i powinienes być za swoją uczoność nagrodzony: ja zjem jedno kurczę, twoja matka drugie a trzecie musisz ty dostać.“

Pytania. 1. Gdzie odwiedził student swoich rodziców? 2. Co było na kolację? 3. Co chciał student udowodnić? 4. Co powiedział ojciec? 5. Jak udowodnił student swoje twierdzenie? 6. Jak ojciec nagrodził jego uczoność?

Odpowiedzi. 1. Ein Student besuchte seine Eltern auf dem Lande. 2. Zum Abendbrot gab es zwei gebratene Hühnchen. 3. Der Student wollte beweisen, daß auf der Schüssel nicht zwei, sondern drei Hühnchen liegen. 4. Der Vater sagte: „Ich bin neugierig. Laß mal hören.“ 5. Der Student zeigte mit dem Finger auf ein Huhn und sagte: „Das ist eins“, dann auf das zweite zeigend: „Das ist zwei. Eins und zwei macht drei.“ 6. Der Vater gab dem Sohne dieses dritte Hühnchen.

Lekcja 29.

I. Dwa psy spierały się i gryzły o jedną kość; wtem nadbiegł trzeci i porwał ją. Marynarze zatopionego parowca wiele ucierpieli. Nie mogą znieść tego ubrania, choć jest ono bardzo ładne. Czy jeździsz na koniu (umiesz jeździć)? O tak, uczyłem się jeździć konno i jeździłem wiele. Czy nie bylibyście szczęśliwi, gdyby wasi rodzice tu byli? Z pewnością, ucieszylibyśmy się bardzo. Nie byłby się skaleczył (urznął) w palec, gdyby nóż nie był tak ostry. Poszlibyśmy na spacer, gdyby było słonecznie (dosł.: gdybyśmy mieli światło słoneczne). Słońce nie świeci już od przedwczoraj. Czy wasi bracia odpisali by te listy, gdyby mieli czas? Zrobiliby panu bardzo chętnie tę przysługę.

II. Die Leute würden glücklich sein, wenn sie zufrieden wären. Roggen, Weizen und Gerste würden besser wachsen, wenn es nicht so trocken wäre. Der Regen würde Blumen und Sträucher erfrischen. Ich schnitt mich, denn das Messer war scharf. Das Mädchen zerriß ihr Kleid; nimm die Nadel und verbessere es. Werdet ihr heute reiten? Ja, wir haben die Absicht in die Gegend der Stadt zu reiten. Reitest du? Ja, ich reite; ich ritt und werde reiten. Die Knaben streiten. Gestern stritten sie auch. Warum? Das kann ich Ihnen nicht sagen. Der Kranke leidet starke Schmerzen. Woran leidet er? Des Nachbarns Hund hat ihn ins Bein gebissen. Ich bedaure den armen Menschen.

Lekcja 30.

I. Słońce świeci, (pogoda) wypogadza się. Czy świecił księżyc, gdyście jechali przez las? Tak, świecił wspólnie. Jak długo jedzie się przez las? Może być godzinę. Jak długo bawili państwo w N.? Bawiliśmy tam niedługo. Która godzina? Była szósta godzina. Właśnie wybiła szósta. Biję 10-ta godzina. Czy ja ci nie pożyczyłem przed tygodniem mojego scyzoryka? Owszem, pożyczyłeś mi go, ale zdaje mi się, (że) już ci go oddałem. Czy pański kuzyn, który pojechał do Ameryki [na]pisał już do pana? Nie, już dawno nie pisał. On w ogóle rzadko pisze. Czy zamysła tam pozostać? Nie, pojechał tam, aby załatwić interesy. Kto piekł to piękne ciasto? Moja ciotka je piekła. Ona piecze bardzo dobrze. Tak, lepiej niż piekarz. Franku,

ty się jeszcze nie (u)myśles! Ubieraj się! Myj się! Idź do szkoły!

II. Willst du schon gehen? Bitte, bleibe noch eine Weile. Nein, danke, ich war genug lang da. Es scheint mir, es ist schon spät, die Uhr schlägt 12. Nein, sie hat 11 geschlagen. Wir möchten noch länger bleiben, aber wir müssen auf die Bahn gehen, denn mein Freund fährt nach Krakau. Warum schweigst du, wenn ich zu dir spreche? Ich habe sie nicht gehört, sonst möchte ich nicht schweigen. Könnte ich sie um eine Gefälligkeit bitten? Bitte; um was handelt es sich? Könnten sie mir nicht ihr deutsches Wörterbuch leihen? Bedauere, daß ich es nicht kann, ich habe mein Wörterbuch dem Arzt geliehen. Er ist von Krakau weggefahren. Eben. Da müssen wir warten bis er zurückkommt. Wird er dort lange bleiben? Nein, er bleibt dort nur paar Tage, bis zum einundzwanzigsten September.

Jak ty mnie, tak ja tobie. Pewien chłopiec siedział na progu domu. W jednej ręce trzymał kawałek chleba, który mu ktoś dał z litości, w drugiej pręt. Na ulicy siedział pies. „Chodź tu, mój piesku“ — zawołał chłopiec — „chcesz zjeść kawałeczek chleba?“ Pies przybiegł szybko, lecz chłopiec, zamiast mu dać chleba, uderzył go prętem po nosie. Pies zawył z bólu i uciekł. Zauważył to pewien pan. Zawołał chłopca, pokazał mu 10 fenigów i powiedział: „Chcesz je mieć, mój chłopcze?“ „Bardzo chętnie“ — odrzekł chłopiec i wyciągnął rękę; pan jednak uderzył go mocno swoją laską po kostkach. Chłopiec krzyknął głośno. „Dlaczego mnie pan uderzył?“ — szlochał — „nie prosiłem pana o pieniądze“. „Pewnie że nie“ — rzekł pan. „Piesek też cię nie prosił o chleb, a tyś go bez litości uderzył. Jak Kuba Bogu, Tak Bóg Kubie“.

Pytania. 1. Co chłopiec miał w rękach? 2. Gdzie siedział piesek? 3. Co powiedział chłopiec do pieska? 4. Co zrobił chłopiec? 5. Kto to zauważył? 6. Co pokazał on chłopcu? 7. Co zrobił pan, gdy chłopiec chciał wziąć pieniądze? 8. Co mówił chłopiec szlochając? 9. Co powiedział pan?

Odpowiedzi. 1. Der Knabe hatte ein Stück Brot und eine Rute in den Händen. 2. Das Hündchen saß auf der Straße. 3. Der Knabe sagte: „Komm her, mein Hündchen! willst du ein Stückchen Brot freissen?“ 4. Der Knabe schlug den Hund mit der Rute auf die Nase, anstatt ihm Brot zu geben. 5. Ein Herr hatte das

beobachtet. 6. Er zeigte dem Knaben ein Zehnspfennigstück. 7. Als der Knabe das Geld nehmen wollte, schlug ihn der Herr heftig mit seinem Stöcke auf die Knöchel. 8. Der Knabe schluchzte: „Warum haben Sie mich geschlagen?“. 9. Der Herr sagte: „Ich habe dir so gemacht, wie du dem Hündchen.“

Lekcja 31.

I. Der Esel und das Pferd. 1) Zdanie pojedyncze rozwinięte. 2) Zdanie pojedyncze rozwinięte. 3) Zdanie współrzędnie złożone. 4) Zdanie rozkazujące. 5) Zdanie pojedyncze rozwinięte. 6) Zdanie współrzędnie złożone. 7) Zdanie pojed. rozwinięte. 8) Zdanie podrzędnie złożone. 9) Zdanie pojedyncze rozwinięte. 10) Zdanie współrzędnie złożone. 11) Zdanie pojedyncze rozwinięte. 12) Zdanie pytajne. 13) Zdanie wyrażające życzenie.

II. 1. Die Sonne scheint. (Zdanie pojedyncze nierozwinięte). 2. Die Ente schnattert. (Zdanie pojedyncze nierozwinięte, orzekające). 3. Das ist ein weiser Mann. (Zdanie pojedyncze rozwinięte, orzekające). 4. Dieses stille Plätzchen ladet uns zur Ruhe ein. (Zdanie pojedyncze rozwinięte orzekające). 5. Wolken bedecken den Himmel. (Zdanie pojedyncze rozwinięte orzekające). 6. In dieser Klasse wollen wir lernen. (Zdanie pojedyncze rozwinięte, orzekające). 7. Worüber denkst du nach? (Zdanie pytające). 8. Kommst du morgen wieder? (Zdanie pytające). 9. Wohin fährt deine Freundin? (Zdanie pytające). 10. Schreibe schnell deine Aufgaben, wir wollen in die Stadt gehen. (Zdanie rozkazujące). 11. Bessere dich du Schlingel! (Zdanie rozkazujące). 12. Ich möchte mit euch ins Theater gehen! (Zdanie wyrażające życzenie). 13. Mögen dich alle guten Geister schützen! (Zdanie wyrażające życzenie). 14. Wie schön sieht die See im Mondschein aus! (Zdanie wykrzyknikowe). 15. Zu Hilfe! (Zdanie wykrzyknikowe). 16. Dieser Schüler ist faul, er will nichts lernen. (Zdanie współrzędnie złożone). 17. Diese Blume ist schön, aber sie duftet gar nicht. (Zdanie współrzędnie złożone). 18. Wir sehen viele Erscheinungen, ohne ihren Grund zu kennen. (Zdanie podrzędnie złożone). 19. Wenn du mir nicht hilfst, hilft mir niemand. (Zdanie podrzędnie złożone).

Lekcja 32.

I. 1) Mówca przemawiał do swoich towarzyszy partyjnych. Berlinezyk mówi inaczej niż Monachijczyk. Lew został zabity wystrzałem.

2) Jak długo już jest pan w Niemczech? Idziesz dzisiaj do kina? Kiedy wrócisz? Czy oni co dzień grają w tenisa?

3) Oby mój ojciec wrócił! Ach, gdybym miała dużo pieniędzy! Gdybyś to do mnie przyszedł! Niech żyje solenizant! Ależ tu łąka zielona! Jakżeż ty pięknie śpiewasz!

4) Chodź ze mną! Przynies mi wnet tę książkę! Uważaj!

II. Człowiek myśli, a Bóg kieruje (Człowiek strzela, a Pan Bóg kule nosi). Ty piszesz, on rysuje, a ja czytam. Wiele sobie człowiek życzy, a tak mało potrzebuje. Chcieć sprawiedliwości jest dobrze, ale postępować sprawiedliwie jeszcze lepiej. Ucz się w młodości, bo za późno jest na starość się uczyć. Prawda nie kieruje się według nas, ale my musimy się według niej kierować.

Co na wieki ukochałeś, będzie na wieki twoim. Cenię tego, kto jest odważny. Wiemy wszyscy, że ziemia jest kulą. Człowiek, który łamie słowo, traci szacunek. Gdzie się urodziliśmy, tam jest nam ziemia najpiękniejszą. Chociażby wszyscy nie byli ci wierni, ja pozostanę ci wiernym. Ty nie jesteś takim, jak powinienś być.

II. 1) Ich besuchte dich gestern abends. 2) Ein Wagen fährt auf der Straße. 3) Der Diener hat mich in einen großen Saal geführt. 4) Der Regen erfrischte die Blumen. 5) Die Soldaten kämpften tapfer. 6) An seinen Früchten erkennen wir den Baum. 7) Kommst du bald zu mir? 8) Wohin soll ich mit dir gehen? 9) Wie lange werden wir fahren? 10) Wieviel kostet das? 11) Willst du diese Zeichnung sehen? 12) Laufe schnell um Brot in den Laden! 13) Gib mir jenes Kleid! 14) Sei treu deinem neuen Herrn! 15) Als ich jung war, hatte ich ein besseres Gedächtnis. 16) Ich kann diese Aufgabe nicht machen, wenn du mir nicht hilfst. 17) Ich bin ins Theater gegangen, obwohl es spät war. 18) Gott belohnt das Gute und bestraft das Schlechte, denn er ist gerecht. 19) Was man verspricht, muß man halten. 20) Wo viele Bäume sind, sind viele Vögel.

Wein, ich komme nicht mehr zu dir. Der Walsfisch ist kein Fisch, sondern ein Säugetier. Ich habe keine schönen Blumen in diesem Garten gesehen. Der Mensch lebt nicht, um

zu essen, sondern der Mensch ißt, um zu leben. Nicht die Mutter hat dich gerufen, sondern die Schwester.

III. 1. Gestern schenkte mir mein Vater ein Buch. 2. Über die Brücke marschieren die Soldaten. 3. In der Stube arbeitet der Student. 4. Jeden Sonntag gehe ich in die Kirche. 5. Langsam geht die Sonne empor. 6. In den Büschen singen die Vögel ihre schönen Lieder. 7. Ruhig sitzen die Schüler in den Bänken und schreiben eine Schulaufgabe. 8. Einen Brief hat mir der Briefträger am Morgen gebracht. 9. Von der Schönheit ihrer Vaterstadt erzählten meine Freunde. 10. Um acht Uhr sind wir ins Konzert gegangen.

Lekcja 33.

I. Podczas gdy ja będę przebywał za granicą, mój przyjaciel będzie się opiekował moim domem. Kiedy słońce wschodzi, ożywia się cała natura. Podróżując dawniej, używało się powolnej bryczki pocztowej.

Grzmot słyszy się, zobaczywszy błyskawicę. Skoro dojdiesz do przekonania, że moja rada jest słuszna, zawiadomisz mię o tym. Skoro tylko (dopiero gdy) dziecko utonie, przykrywa się studnię. Jeżeli mój przyjaciel zdał egzamin, będzie uczęszczał na uniwersytet. Powróciwszy po ucieczce zastał dom w gruzach. Skoro tylko dowiedział się, że przybyłem, przybiegł natychmiast. Gdy nieprzyjaciel został pobity, wojownicy powrócili do domu.

Zanim się zacznie studiować książkę naukową, musi się najpierw przyczytać przedmowę. Tak długo dzban nosi wodę (dosł.: chodzi do studni) aż się ucho urwie (dosł.: rozbije). Zanim zaświtało, odjechaliśmy już.

II. Während ihr schlafet, arbeiten wir. Wenn der Frühling beginnt, kehren die Wandervögel zu uns zurück. Bevor die Buchdruckerkunst erfunden wurde, waren die Bücher selten und teuer. Als die Kreuzfahrer Jerusalem erblickten, warfen sie sich auf die Erde nieder. Nachdem Troja zerstört worden war, irrte Odysseus noch lange umher. Die Vulkane ruhen manchmal ganze Jahrhunderte, ehe sie von neuem toben. Nachdem er sein Studium beendet hat, geht er ins Ausland. Wenn man ißt, soll man nicht lesen. Die Schwester pflegte den Kranken, bis er starb. Seitdem mein Sohn in die Stadt angekommen ist, besucht er die

Schule. Sobald (sowie) er zurückgekommen war, suchte er einen Arzt auf. Indem er diese Worte sprach, ging er der Türe zu. Seitdem ich eine neue Reise begonnen habe, bin ich krank.

III. a) 1. Wenn der Frühling kam (kommen wird), kehrten die Schwalben zurück (werden... zurückkommen). 2. Solange er schwieg (schweigen wird), schwieg ich auch (werde... schweigen). 3. Indem sie sprach (sprechen wird), kamen ihr die Tränen (werden... kommen). 4. Während er arbeitete (arbeiten wird), rauchte er eine Zigarette (wird... rauchen). — b) 1. Seitdem er krank gewesen war, konnte er nicht arbeiten. 2. Nachdem er mich verlassen hatte, schrieb ich ihm nichts mehr. 3. Seitdem er gestorben war, dachte niemand an ihn. 4. Seitdem ich ihn kennen gelernt hatte, schätzte ich ihn sehr. 5. Bevor er abgereist war, besuchte er seinen Vater.

IV. 1. Wenn ich Zeit haben werde, werde ich dich besuchen. 2. Die Bauern schneiden den Roggen, wenn er reif ist. 3. Ich habe Ihren Freund gesehen, als wir beide einen Ausflug machten. 4. Man ißt viel, wenn man hungrig ist. 5. Schiller schrieb sein erstes Drama, als er die Schule in Stuttgart besuchte. 6. Die Menschen erwarteten früher ein Unglück, wenn die Sonne sich verfinsterte. 7. Der Siebenjährige Krieg wurde geführt, als Friedrich der Große in Preußen regierte. 8. Wenn der Winter kommt, fliegen die Schwalben nach dem Süden.

Lekcja 34.

I. Dobroczynna jest siła ognia, jeżeli ją człowiek trzyma w ryzach i strzeże; straszny jest jednak ten żywioł, jeżeli się wyrwie z więzów. Jeżeli rola ma dawać plony, plóg nie może być beczynny. O ile będzie panować piękna pogoda, zrobimy wycieczkę. Gdyby twoja pilność była większa, zaszedłbyś dalej. Byłbym szczęśliwy, gdyby moja matka powróciła. Gdybyś więcej pracował, zarobiłbyś więcej pieniędzy. Gdyby mu zaoferowano więcej pieniędzy, sprzedałby może dom. Gdyby kura była kogutem, to by piała. Gdyby umarł, byłoby to wielkim nieśczęściem. Gdyby zwierzę miało rozum i duszę, byłoby równe człowiekowi.

Nie jeden nie dotrzymuje słowa, choć je dał. Choć kraje górskie są przeważnie ubogie, to jednak w oczach swych

mieszkańców uchodzą za najpiękniejsze części ziemi. Choćby mię prosił na kolanach, to nie mógłbym spełnić jego prośby.

II. Wenn du ehrlich bist, wirst du von allen geachtet. Ich führe dorthin, wenn es nicht so weit wäre. Wenn ich Zeit gehabt hätte, wäre ich zu dir gekommen. Er sprang ins Wasser, trotzdem er nicht schwimmen konnte. Wenn auch ein kühler Wind wehte, würden doch die Bauern in den Feldern arbeiten. Schliefe er mehr, so wäre er gesünder. Wenn du genügsam bist, wirst du dich nicht unglücklich fühlen. Wenn der Vater noch lebte, würde er sich über deine Besserung freuen. Wäre ich nicht Lehrer, so möchte ich Arzt sein.

III. Rame er, so würden wir ihm alles Geschehene verzeihen. Wärest du älter, dann würdest du diesen Fall anders beurteilen. Wärest du klug gewesen, so hättest du nicht so gehandelt. Hörst du nicht, so mußt du fühlen.

IV. Obgleich der Strauß Flügel hat, so kann er doch nicht fliegen. Wenn auch der Preis hoch ist, will der Vater das Haus kaufen. Das Pulver entzündet sich, wenn in der Nähe Feuer brennt. Kommt der Winter, so sinkt die Temperatur stark. Wenn der Schüler aufmerksam gewesen wäre, so hätte er nicht so viele Fehler gemacht. Schiene die Sonne, so würde ich auf das Land fahren.

Lekcja 35.

I. 1) Oszczędzam pieniądze, ponieważ chcę przedsięwziąć podróż na granicę. 2) Ponieważ za dużo gimnastykowaliśmy się, jesteście teraz zmęczeni. 3) On ci ucieknie, tym bardziej że nie chcesz go chwycić. 4) Stało się to tylko dlatego, że za długo zwlekaliśmy. 5) Mędrca poznaje się po tym, że milczy. 6) Jestem dlatego zmęczony, że za dużo chodziłem. 7) Było mi niemiło być tak wypytywanym, ponieważ nie chciałem nic opowiadać. 8) Parobek położył się i nie chciał pracować, ponieważ był leniwy.

9) Helena szła pilnie swoją sukienkę, aby ją na następny dzień mieć gotową. 10) Dobry obywatel stara się o to, aby służyć ojczyźnie. 11) Nauczyciel tłumaczył uczniom wszystko dokładnie, ażeby to dobrze zrozumieli. 12. Bóg Ojciec zesłał swego Syna na ziemię, aby zba-

wił ludzkość. 13) Spieszę się bardzo, aby nie przyjść za późno na dworzec kolejowy. 14) Fryderyk Wielki kazał budować fabryki, aby podnieść przemysł. 15) Buduje się hydroplany, ażeby móc przelecieć morze. 16) Używamy telefonu, ażeby móc się wszędzie prędko porozumieć ze znajomymi. 17) Biorę do teatru lornetkę, ażeby móc się lepiej przypatrzeć przedstawieniu. 18) Przyjechał do Krakowa, aby tu studiować.

19) Żaba nadęła się tak bardzo, że pękła. 20) On był za chytry, ażeby go można było oszukać. 21) On mówi tak źle, że nie można go zrozumieć. 22) Ta pamiątka jest mi zbyt cenna, ażebym ją miała zgubić. 23) Dzieci często nam przeszkadzają swoim krzykiem, nie wiedząc o tym. 24) To odkrycie jest zanadto ważne, ażeby je można zapomnieć. 25) Lis jest za chytry, ażeby się dał złapać. 26) Uczeń poszedł do domu, nie powiedziawszy o tym mistrzowi.

II. 1. Im Sommer sind viele Gewitter, weil die Luft mit Elektrizität geladen ist. 2. Viele Leute haben Radioapparate, weil sie Nachrichten aus der Welt hören wollen. 3. Wir haben die elektrische Beleuchtung lieber als die Gasbeleuchtung, weil sie bequemer und weniger gefährlich ist. 4. Ich kann nicht arbeiten, weil du mich fortwährend störst. 5. Ich kaufe diesen Stoff nicht, weil er zu teuer ist. 6. Ich nehme dich zu mir, weil ich dich gern habe.

7. Wir arbeiten in der Jugend, daß wir ein ruhiges und sorgenloses Alter haben. 8. Ich komme zu dir, daß du mir hilfst. 9. Ich möchte alles tun, auf daß es dir gut ergehe. 10. Die Regierung gab Gesetze aus, damit der Wohlstand und Sicherheit der Bürger gesichert sei. 11. Der Vater hat mir nichts gesagt, damit ich nicht unruhig sei.

12. Du bist so fleißig, daß mir Worte zum Lob fehlen. 13. Du hast mir das Buch genommen, ohne daß ich es gesehen hätte. 14. Wir hören so viele verschiedene Nachrichten, daß ich keiner glaube. 15. Dieses Zimmer ist zu klein, als daß in ihm so viele Personen wohnen könnten. 16. Es ist so kalt, daß das Wasser friert.

III. 1. Wir gehen zum Arzt, weil wir krank sind. (damit er uns hilft). 2. Die Bienen sammeln viel Honig, weil sie fleißig sind (damit sie im Winter davon leben). 3. Man fährt im Sommer an die See, weil es dort kühl ist (damit man sich erholt). 4. Auf dem Postdamer Platz steht darum der Verkehrsturm, weil der

Verkehr lebensgefährlich ist (damit man Unglücksfälle verhütet).
5. Man baut in Japan viele Häuser aus Holz, weil dort viele Erdbeben sind (damit Menschen nicht verunglücken).

VI. 1. Er hatte so große Angst, daß die Knie ihm zitterten.
2. Die Bazillen sind so klein, daß man sie mit bloßen Augen nicht sehen kann. 3. Ich war zu sehr aufgeregt, als daß ich ruhig sprechen könnte. 4. Er trat in die Tür, ohne daß ich seine Schritte hörte. 5. Der Schüler war so müde, daß er im Sitzen einschlief.

Lekcja 36.

I. 1. Mein Bruder schreibt mir, daß er mein Buch habe, aber daß es nicht gebunden sei. 2. Karl und Hans teilen mir mit, daß sie deutschen Unterricht haben und gute Fortschritte machen. 3. Er sagte mir, er würde mir das Buch morgen nach Hause schicken. 4. Mein Bekannter erzählte mir, er habe eine weite Reise gemacht. 5. Meine Mutter erklärte, wir würden spazieren gehen, sobald wir die Aufgabe gemacht haben würden. 6. Mein Freund erzählte, er habe während seiner Reise viele Museen, altertümliche Kirchen und Bildergalerien besichtigt. 7. Er meinte, er hätte mit uns nicht gehen gedurft. 8. Der Vater befahl, ich solle das Licht anzünden. 9. Ich fragte, wann ich in die Schule kommen solle. 10. Der Bauer befahl dem Knecht, er solle das Pferd in den Stall führen. 11. Die Kinder denken nach, was sie von dem hl. Nikolaus bekommen würden.

II. Die Zeitung berichtete, es sei ein Unglück geschehen. Der Fluß habe viel Land überschwemmt. Die Bevölkerung müsse fliehen. Das Vieh sterbe auf dem Felde. Niemand könne es vom Tode erretten. Auch die Eisenbahn fahre nicht mehr. Man sehe viele zerstörte Bahndämme. Das Wasser steige noch immer. Es reiße die Brücken fort, es nehme seinen Weg mitten durch die Dörfer. Niemand dürfe das Gebiet betreten; alles werde vom Militär abgesperrt. Wenn das Unwetter nicht bald aufhört, wisse niemand Hilfe und Rat. Trotzdem werde die Regierung ihr möglichstes tun.

123-
4/4312/3284

